

Tɔ Sevɛi Velesiei Sevɛi lɔɔzeizuue ma woo mɔungiti

Gaalu Sevɛi ɔaaabelazuue ɔa dɛezu ga adeye, ga Izelayele nuiti ti zeelia zou ɔwemauue, ti lɔɔ vai ve niina minazeje zooi zu. Tɔ Sevɛi Velesiei é villesu polu, Moize bɔe la ɔeni su sava Izelayele nuiti po (1:1--4:43; 4:44--28:68; 28:69--30:20). Moize ti looni ɔisu ga GALA ná-kɛewotiiti, ná-nɛɛbei zu, nii kwɛ ge la ba, é kɛeni ná-nubuseiti tetegi: é minazeje bo ti ue, é lo ti lugɔ kona vuunaanigo (40) laawu tevebai zu, é ti make ti zili nuiti ti la ziɛni ti wu, é ná-deveiti ta ná-minazejegiti fe ti ya.

Anɛɛ naa ve, é la nɔ ga faiti ti ɔɛai, baa tɔgi é veeni naa ɔwɛɛ fai nɔ volu. Kɛle Moize ɔa bɔɛzu eges tɛnɛbo nui, nii zebɛi ba, é ti loli ga ti ɔizɛ ti-Maligii ná-wooɔfɔiladai zu, ti lo naa ma, ti GALA kitei ná-kpɔfaamai ɔaizie. «Woilo, Izelayele! Gɔoɔgɔ GALAGI ada-GALAGI ɔa é ga GALA gila kpegi. Da Gɔoɔgɔ GALAGI da-GALAGI nɛɛ ve ga è-yii pɛ, ta è-yɛnvui pɛ, ta è-zuvikei pɛ» (6:4-5, bogɛ Mat 22:37 zu). Niima wooi ɔa kɛai ga dɔlɔgi lɔɔzeizuue Izelayele nuiti bɛ, é lo kidaaleve velei va, ta folo-o-folo GALA fali vai.

Sevɛi nii ma ɔaaɔwesu naanigoi ma ɔaaabelagiti, felegɔi ɔa koozugele bɔei wosu, ta kizesu vaa felegɔ: mɔunpa maamuse wuyei é lolisu ga «Moize ná-guyei» (gaagwesu 32), ta tuyai Moize tooni Izelayele woloda puugɔ maazu felegɔiti (12) bɛ (gaagwesu 33), naa volu, ue ná dɛezu velei zi-imazejegi ɔeni la ga Zozuwe, é lo Moize votogi zu,

é va li ga Izelayele minazeże zooi zu (gaagħwesu 31), ta Moize ná-saa vai (gaagħwesu 34).

Tə Sevəi Velesiei təi su vaa wolai ja ga, «Tə sevəi,» nii é ǵaani GALA sei velei wu Zeeluzaleme, masagi Zoziase ná-masadai ma zięgi zu (2Ma 22), naa ja é ǵeni ga faiti falib⁹ fai loozeigi GALA pelei ma, nii masa niinei təozeini. Su wooi ja galasu sevəe məinməin su minazeże pôl⁹ zu (Masagiti, Zeeleemi), eȳsu é zeeli minazeże niinei zu (Mat 4:4, 7, 10; Mak 12:32).

Niiti ti kalasu niizu, ta məun keleiti, Tə Sevəi Velesiei ja d̄eezu ga undaanei nii nuħusei p̄e ge gaiziezu, keni nu jolo GALA b̄e p̄e, nii é ga Kizo Nui ta Unməo Nui, é va legħa səloġ, fai p̄e su.

MOIZE NA-KPƏEZUGULA MƏUNGI

(1:1-4:44)

¹ Sevəi nii ja wootti bosu, niiti Moize ti laazeelini Izelayele nuiti kpein ma, Zuluden folo għulazu velei, tevebai zu, p̄etu nemei zu Sufe letemav. Nemei naa ja Palanni zəgħżu u taa naanigxi żoiti: Təfle ta Laban, naa vee Gaseeloste ta Di-Zaqabha va.

² (Folo puugħi maazu ġila (11) się ja é ná, é zo Għoolebe gizei ma, é va ga Seyiil gizei ma velei, é zeeli Kadex-Baalenea.)

³ Kona vuunaanisi (40) ma alu puugħi maazu ġilagi (11) ma volo məungi ma, ti ġula voluma Ċipete yooi va, Moize bəxni Izelayele nuiti p̄o, eż-żevelei Għođi GALAGI devei veeni la zea ta-vaa zu.

⁴ Naa ǵeeni, sięgi zu é unctioni da ga vəni Amoħol nuiti ta-masagi Siġon ma, nii ná-taa wolai ǵeni ga

Gesebon, ta Basan masagi Wəge, nii é ɡeni zeini Asetaləte ta Edeleyi.

5 Zuluden volu velei, Moabe yooi zu, miná Ɂa Moize təozeini ná ga təgi nii yəʃəzulea ga tiye, é ɡe ti ma:

6 Gəođə GALAGI da-GALAGI ɓəeni de və Gəlebe gizei ma, é ɡe ma: «Wo wola ləbigə zeini gizei nii və bə.

7 A latina, wo li Aməl nuiti ta-ɡize yooi zu, ta ná maagooliiti su, və Kanaan nuiti ti zeini ná, Zuluden ma vətu nəmei zu, ta gizeiti ma, naa vəe zielavə ma nəmei zu va, ta ləkpəmavə nu yeezazuvə, ta Kpolodə Wolai gobavəti, eyəsu é zeeli Liğan ɡizeiti ma, ta ziə wolai Ufelate ma.

8 A pətə, gə zooi tei fea wo və. A li, wo zooi naa zege ga wənə, nii nənən nà Gəođə GALAGI gə ma ɡona woni wo-memewolani bə, Abalaame, ta Izaake, naa vəe Zakəbe va, ga gə fe ti və, ta timavofodaiti, ta zegena ná.»

*Moize tukpəʃaaleve nuiti sei vai
(Egezəde 18:13-27)*

9 Moize ɡeni ma mənə: naama ziegi zu, gə ɓəeni wo və ɡani, ga: «Gə la zooga, nà ɡila, gə va lo wo lugə.

10 Gəođə GALAGI wa-GALAGI, wo maaməinda, za wo məinda eʃe geeləlogi ma zomideʃaiti.

11 Gəođə GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI, ta ɓə wo va ná zeizu ɡe ga waagila (1 000), é tuyə loo wo və, eʃevelei é minazeʃeni la!

12 Nà ɡila, nà wa-ɡassi zege ɡale, gə wa-vaiti gaagula ba, ta wa-ɓəe vaiti?

13 A yeelo zunui tanigaani ba, wa-wolodaiti su, ti ga gima nuiti, ti gelegelegai, ta lɔgɔ vagɔi ti va, gè ti zei wo unda.»

14 Wo gòogfaavoteni, wo gɛ mà: «Nii è g̃isiaa su ga è kɛ, naa ga ga faa vagɔ.»

15 Gè wa-wolodama gundigiti segeni, gima nuiti, lɔgɔ vagɔi ti va. Gè tanigaa zei wo unda ga nu waagilagila kundigiiti, nu ungilagila kundigiiti, nu vuulɔəludəəlu kundigiiti, ta nu vuupuu kundigiiti. Gè zɔiti ke ga faaṣaagṣulaba nuiti wa-wolodaiti su.

16 Gè devei veeni naama zieg̃i zu, walukpɔṣaaleve nuiti zea, gè gɛ ti ma: «À woilo wo-đeeleaiti goo ma, wo ti lukpɔṣaaleve ti yɔgɔzu vaiti su, ta ti-đeeleaiti, ta wɛɛinti, ga telebodai.

17 A mina zeelɔzɔgɔzu gɛ nuiti su, wa woilo mɔnɛ nuiti goo ma, ta zobobɛ nuiti. A mina lua nu nɔpɛ ba, mazəlɔ GALA ka po ge ga tukpɔṣaaleve vai. Ni fai ta a ɓaana wo ya gola, wa vaa la pɔ bɛ, gè gaagṣula ba.»

18 Pele gana naama zieg̃i zu gè devei veeni la, ga nii kpein wa kɛ.

*Kpakagi é ڇeeni Kadɛse
(Gaalu Sevei 13:1-33;
14:20-45)*

19 Ade zejeni Gɔɔlɛe gizei vɔ bɛ, de zιɛ teveba wolai zu, nii maayikiai, de li ga Amɔɔl nuiti ta-gize yooi zu velei, eğeuelei Gɔɔgɔ GALAGI ade leveni la. Ade zeelini Kadɛse-Baalenea.

20 Gè g̃eni wo ma: «Wo zeelia Amɔɔl nuiti ta-gize yooi zu, nii Gɔɔgɔ GALAGI da-GALAGI fea de vɛ.

21 Petε, Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI zooi laa wo ḡakala. A le, wo seje ga wənə, eጀevelei Gəoḡə GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI boni la wo ma. A mina lua. A mina bali.»

22 Wo pe wo maabuḍani bā, wo ḡe mà: «Ade zunui tanigaa leve, ti zooi zuvete, ti va, ti voluvaawo ade ma, pelei da zie la, taaiti və da li ná, ti naati dəe.»

23 Wo gisu vai naa neenī bē. Naa ja é kēenī, gè yeelo zunu puugə maazu felegə (12) va wo zaama, boloda gila, zunu gila.

24 Ti liini, ti le ga gize yooi və pelei, eyəsu ti li Esekəle nemei zu, ti nati suməni.

25 Ti vaani ga ma yooi ma wulu waaiti ya, ti dəe ga adeye, ti voluvaawo, ti ḡe ma: «Zou vagə ve, nii Gəoḡə GALAGI da-GALAGI feezu de və.»

26 Kεlε wo la kēenī, wo va le. Wo ḡakani wa-GALAGI Gəoḡə GALAGI ná-devei laaləḍəma.

27 Wo bəenī unsu wa-zege ḡotaiti bu, wo ḡe ma: «Tei ade wəinzegea Gəoḡə GALAGI ma, naa ja é de ḡulaai la Ezipete yooi va, é va de lə Aməəl nuiti zeezu, ti de undaavili.

28 Mini ja ade liizu ná? Ade-đeeleaiti ti de īnatevea, ti ḡe ma: «Nuñusea ve ti wola məindai, ti wola goozakoozagai ade va, taaiti be ti wola wəɔləai, sigigi ti ma, é zei geei va, gi Anake mavofodaiti kaaue ná ḡite.» »

29 Gè ḡeni wo ma: «À mina bali. A mina lua ti va.

30 Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI, nii é loni wo lugə, tə bəğəi ja a kəoi ḡə wo və, eጀevelei é kēenī la wo və, wo ḡaazu, Ezipete yooi zu,

31 naa volu tevebai zu, wo kaani miná, Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI wo zəgeni, eጀevelei zunui a da

ná-doun zunui zege la, pelei kpein su, eyesu wo zeeli niima adave.»

³² Anee naa ve, wo la gəni laani Gəoḡə GALAGI la, wa-GALAGI,

³³ nii é gəni losu wo lugə pelei zu, ga é wo-vuuzu gaizi, é gəni losu wo lugə kpidii abuzogi zu, é pelei le ga woye, nii wo ziezu la, foloi é lo wo lugə tonabiingi zu.

³⁴ Gəoḡə GALAGI wo gisu vai gwəeni, é yiidaawana, é minazege gani:

³⁵ «Niima yamanii zu nubuseñjiti tagila kpalaal ge la zooi naa gaa, nii gè ma gona woga ga gè fe womevwolani zea,

³⁶ kəni Kaləbe, Yefunee ná-doun zunui, tə gaa ka. Nà zooi naa ve zea, nii siaai su, ta ná-doun zunuiti, təzei sievə ga zlimai.»

³⁷ Gəoḡə GALAGI yiigaawanani mà ǵalaa wa-vaa zu, é gə mà: «Da ǵalaaagi, è la mə lea ná.

³⁸ Kəle Nun ná-doun zunui Zozuwe, da-bəba nui, naa gaa le ná. Naa ijədə, mazələ toga é vaazu losu Izelayele nuiti tuğə zooi zo fai zu.

³⁹ Wo-lointi, wo gəni ǵeezu ma ta gə ga wo zili nuiti daamiani, ta wo-loun zunuiti, niiti ti la faa vagəi ta faa jəi yəgəzugugwəe za, naati ka ti ləezu ná, naati ka gè feezu ti və, ti sege ga tənə.

⁴⁰ Kəle wəun, à gale ma, wo li volu tevebai zu, Seeli Kpolodei və pelei.»

⁴¹ Wo gòogaaavoteni, wo gə mà: «Gi koto gəa Gəoḡə GALAGI laaləgəma. Gá ləezu, gi kəoi gə, egevelei Gəoḡə GALAGI gá-GALAGI devei vea la gi ya.» Wo gilagilagi wo wa-jəəgə zəlaiti segeni, wo ka ga faa go, wo ləe vai gize yooi zu.

42 Kəle Gəođə GALAGI ḡəni mà: «Gə ti ma: A mina lə, ta à mina kəo ḡə, mazələo gè la wo zaama nəgəlein, wo zili nuiti ta wo ḡolođolo nə fuun.»

43 Anəe naa ve, gè bələni ga bəea wo və, wo la woiloni, wo bakanı Gəođə GALAGI ya, wo ləəni ga goizubələi gize yooi zu.

44 Názu ḫa Aməəl nuiti ti zeini gize yooi zu, ti ǵulani, ti wo laagəomi, ti vilə wo volu eğə kəingiti, ti laale wo wu, é zo Seyiil lugi zu, eyəsu é zeeli Gəolema.

45 Wo ǵalegai ma ma, wo wələni Gəođə GALAGI ǵakala, kəle Gəođə GALAGI la ḡəni woiloni wo-wooi ma, é woizubələni.

46 Naa ḫa é kəəni wo yəni Kadəse, wo wola ləbi ná.

2

Edəme ta Moabe ta Amən yooiti maazu búdə vai

1 Ade latini, de li ga tevebai zu vele, de Seeli Kpolodəi ma velei zo, eğevelei Gəođə GALAGI boni mà la. Ade folo məinməin kəəni, de da lati Seyiil gize yooi ma.

2 Gəođə GALAGI ḡəni mà:

3 «Wo ləbiga latisu gize yooi tei ma. A latina ga ləkpəmaue nu ḡəvəzu velei.

4 Devei nii ve nubusəti zea, ga wa vaazu levesu wo-ǵeeleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ta-gwəpelemaue, ti zeini Seyiil yooi zu. Ta lua wo va, kəle à dama ga bəđə.

5 A mina laale ti wu, mazələo gè la wo-ǵəđə losu nəpə feezu ta-yooi zu, təəzei gè Seyiil gize yooi veevə Ezawu və ga nənə.

6 Wa daamianigi zələo ti ya, ga wo geya ga walii, wo mi, anee ziei wa ɟe kpolezu, wa sələo ti ya ga wo geya ga walii.»

7 Mazələo Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI tuyə loovə wo ʊε, wo-yeavaiti pə su, gwəleve wo ma wa-ziezi zu, teveba wolai nii zu. Kona vuunaanigə (40) ja Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ja wo va, wo la valani ani nəpə ma.

8 Ade-ɟəeleaiti Ezawu ná-doun zunuiti ti zeini Seyiil yooi zu, ade ti yəni ɟoozama, de leve ti va, de lago maagoozani Zuluden ma vətu nəmei zu velei va, ta Elate, ta Esiyon-Geebəel. Naa volu, ade latini, de li ga Moaße tevebai zu velei.

9 Gəoɟə GALAGI ɟəni mà: «À mina laale Moaße nuiti bu, wo mina kəo ʊεti va, mazələo gè la ada nəpə feezu wo ya ná-zooi zu, Ləte ná-doun zunuiti ka gè Aal yooi veai ti ya ga tənə.»

10 (Eme mavofodaiti ka ti ɟəni zeini ná məungi, ma nuħuseiti ti wələni, ti wola məin, ti ɟoozakooza eጀe Anake mavofodaiti.

11 Tiya balaagi ti ɟəni ti vətesu eጀe Leefa mavofodaiti, velei nō Anake mavofodaiti ti la, kele Moaße nuiti ti ɟəni ti lolisu ga Eme mavofodaiti.

12 Gəol nuiti ka ti ɟəni zeini Seyiil, Ezawu ná-doun zunuiti ti ti zoni, ti ti-ma zuwu ɟaaleve lugə, ti zei ti-votogi zu, eጀevelei Izelayele kəeni la zooi naa zu, nii é zea, nii Gəoɟə GALAGI feeni zea.)

13 Gəoɟə GALAGI ɟəni ma mənə: «À wuzegena niizu, wo Zeeləde ɟətudəi bude.» Názu ja ade Zeeləde ɟətudəi bude ni la.

14 Yeegəgalai ade kəeni, de da zιe, é zo Kadese-Baalenea, é li Zeeləde ɟətudəi maazu bude voloi və,

é ñeni ga kona vuusava maazu ləsava (38), eyəsu zunuiti ti zeelini kəođə vai ma, naati kpein ti ñeele de zaama, egevelei Gəođə GALAGI ma ñonai woni la ti ue.

¹⁵ Gəođə GALAGI bəđəi ñeni ti laalođəma, é da ti vaa, eyəsu ti ñeele de zaama.

¹⁶ Siegi zu kəođə nuiti kpein ti ñeele ni la nuñuseiti saama ga ti za,

¹⁷ Gəođə GALAGI ñeni mà:

¹⁸ «Wa Moabe g̊wepalemaue maazuñudezu za, wo leve ga Aal taai g̊oba velei,

¹⁹ wa vaazu maabudazu Amən nuiti ba. A mina laale ti wu, wo mina koo uee ti va, mazələo g̊e la ada nəpə feezu wo ya Amən nuiti ta-yooi zu, Ləte ná-doun zunuiti ka g̊e naa veai ti ya ga tənə.»

²⁰ (Naama adauə leveni ga Leefa mavofodaiti ta-yooi, Leefa mavofodaiti ka ti ñeni zeini ná məungi, Amən nuiti ti ñeni ti lolisu ga Zamezume nuiti,

²¹ ti ñeni ga nuñuseiti ti wəəloni, ti wola məin, ti g̊oozakooza ege Anake mavofodaiti. Gəođə GALAGI ti ñolođoloni Amən nuiti, naati ti ti zo, ti zei ti-votogi zu.

²² Vele ñana Gəođə GALAGI keeni la Edəme nuiti bə, ti ga Ezawu mavofodaiti, niiti ti zeini Seyiil, siegi zu é Gəol nuiti kolođoloni la, naati ti ta-yooi zoni, ti zei ná ti-votogi zu, eyəsu zaagaza.

²³ Avi nuiti ti zeini taa goiti su, eyəsu é zeeli Gaza, Kafetəəl nuiti ti vəani, ti naati kolođolo, ti zei ti-votogi zu.)

²⁴ Gəođə GALAGI ge ma: «À wuzege, wo pele zo, wo zie wolai Aalenən əude. Welə, g̊e G̊esebon

masagi Sigon Aməəl nui ləa wo yeezu, ta ná-zooi.
A təɔzei ga kɔɔi vee ba, wo ná-zooi zeże ga wənə.

²⁵ Za, nà təɔzeizu ga wo-vaaluabai ləa nuñuseiti
kpein su, niiti ti zeini geegjələgi wu, ta lua wo va.
Sięgi zu ti wo-maawooi mənisu da, ta bali, ti ɟe nə
unga wuulee wo lugɔ.»

*Gəsebon masagi Sigon ná-zooi zo fai
(Gaalu Sevei 21:21-30)*

²⁶ De yəni Kedeeməte tevebai zu, gè keelaiti teve
Gəsebon masagi Sigon ma, ga ziilei kpəeiti. Gè boni
ma ga:

²⁷ «Va bu, gi leve da-yooi zu. Gá levesu ga pele
zakpai nə, gi la zeżezu ba, gi va li ga yeezazu vele,
baa ɟəvəzu vele.

²⁸ Daamiani kpein gá mi, da ti vədi gi ma, ziei
nii kpein gá kpəle, da ti vədi gi ma, gá levesu nə ná
ɟədəa.

²⁹ Naa ja Ezawu ná-doun zunuiti ti kəeni gi və,
niiti ti zeini Seyiil, zenə ɟana Moaße nuiti ti kəeni la
gi və, niiti ti zeini Aal taazu və. Va bu gi leve, eyəsu
gi Zuluden maazuñude, gi lə zooi naa zu, nii Gəoɟə
GALAGI gá-GALAGI feezu gi və.»

³⁰ Kəle Gəsebon masagi Sigon la ɟəni kəeni, é va va
bu, ade va leve pə bə, mazələo Gəoɟə GALAGI wa-
GALAGI kigi ɟaani, é ɟaazumaavə, nii a kə é lə wo
yeezu, eɟevelei wo pətesu la za.

³¹ Naa voluma, Gəoɟə GALAGI ɟəni mà: «Wəle, gè
təɔzeida ga gè Sigon ta ná-zooi lə wo yeezu. A təɔzei
ga ná-zooi zeże ga wənə.»

³² Sigon ɟulani ga ná-kəəbəgi pə, ti laalə ade wu,
ti kɔɔi vee ade va Yaɟase.

33 Gəođə GALAGI ada-GALAGI dəəni de yeezu, de zobogi zələəni ma, ta ná-doun zunuiti, ta ná-nubuseiti pə.

34 Naama zięgi zu, ade ná-taaiti kpein soni da, de ti Ɂologolo. Ade nubuseiti suwugaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzauiti, ta doungoiti, gila kpala ge la Ɂulani.

35 Toganiiti nə ga ade ti makeni 6ođə və, ta kəɔzoganiiti, ade ti yevəni taaiti su, niiti ade ti zoni.

36 E zo Aləweel, zię wolai Aalenən Ɂomavə, ta taai naa nii é nemei zu, eyəsu é zeeli Galaade, taa nəpə ge la Ɂəni ná, nii ade la vənini ma, mazələo Gəođə GALAGI da-GALAGI ti pe dəəni de yeezu.

37 Kəle wo la Ɂəni maabugani Amən nuiti tayooi va, anee zię wolai Yaňəke Ɂomavə, ta taaiti ti gize yooi zu, ta naama adavəti tanəpə, niiti Gəođə GALAGI ma levei veeni ade ya ga de baa ti maazu.

3

*Basan masagi Wəge ná-zooi zo fai
(Gaalu Sevei 21:31-35)*

1 Ade latini, de li ga Basan vele. Basan masagi Wəge Ɂulani, ta ná-kəođə nuiti kpein, ti ade laađomi, ti va kəođi vəe ade va Edeleyi.

2 Gəođə GALAGI Ɂəni mà: «Mina lua təun ba, mazələo gè dəa è yeezu, ta ná-kəođə nuiti kpein, é vəe ná-zooi va. Da so, eđevelel è Aməl nuiti tamasagi Sifon zoni da, nii é Ɂəni zeini Gəseđon.»

3 Gəođə GALAGI da-GALAGI Basan masagi Wəge ləəni ade yeezu, é 6ə ná-kəođə nuiti kpein ba. De ti pe paani. Nu gila kpala ge la Ɂulani.

4 Názu ḡa de ná-taaiti pε soni da, taa vuulɔzita (60) ḡa é ḡeni Aalegɔbe yooi maagfoolii zu, niiti Wɔge ḡeni masadai Ɂeezu ti unda, Basan yooi zu. Taa ḡila kpalaal ge la ḡeni yeni, nii de la ḡeni soni.

5 Naama laa wolaiti toga ḡeni de gola, siḡi gaagoozagiti ti ti ma, ta kɔlu bogiti nu ti loozu. Taaiti ti ḡeni ná balaa, ti mɔindai, niiti siḡi ge la ḡeni ti ma.

6 Ade taai naati pε kologoloni, eጀevelei de kεenii la ga Gεsebon masagi, Sigon, nɔnɔiti. Ade nuñuseiti pε suwuñaaleveni ti zu, zunuiti, ta anzauuiti, ta doungooiti.

7 Kεle ade toganiiti soni bɔgɔ vε, ta kɔɔzoganiiti niiti ti ḡeni taai naati su.

8 Zekana, naama zieg̊i zu, ade adavε náti kulani la Amɔɔl nuiti ta-masa felegɔiti zea, zoot nii é Zuluden volu velei, é zo zie wolai Aalenɔn ma, eyεsu é zeeli Gεelemɔn gizei ma.

9 (Sidɔn nuiti ti Gεelemɔn gizei laasei pεεvε ga, Siliyɔn, Amɔɔl nuiti ti daasei pεε ga Seniil.)

10 Ade zoot kpein soni, niiti ti ḡeni Basan masagi Wɔge ná-masadai zu: gize nɛmɛ zu laaiti kpein, ta Galaade yooi kpein, naa vεε Basan yooi va, eyεsu é zeeli Saleka taai ta Edeleyi taai ma.

11 (Basan masagi Wɔge ḡila kpe ka é yeni vu-lua, Leefa mavofodaiti saama. Ná-pooma gesui kpeteai ga kɔtui, naa ḡa de Laba, Amɔn nuiti ta-laawolai zu. Sakpai ḡa ga metele naanigo, kogi ḡe ga metele felegɔ.)

*Zuluden folo fulazu vele yooi
gaagfwεε vai
(Gaalu Sevei 32:1-42)*

12 Naama zieg̊i zu, ade ɓeni ga zooi naati kpein so. Luben ta Gade nuiti ta-wolodamaiti ka gè zooi naa veeni ti ya, nii é Alowee letemavé lekpema nu g̊oñezuvé, zie wolai Aalenon ma, ta Galaade g̊ize yooi g̊ilazuve, é b̊o ná-taaiti ba.

13 Manasee ná-bolodai g̊ilazuve ja gè Galaade yooi m̊atai veai zea, ta Basan yooi kpein, nii Wɔge ȝeni masadai ȝeezu unda. (Aalegɔbe maagoolii kpein, é b̊o Basan kpein ba, naa ja é ȝeni lolisu ga Leefa mavofodaiti ta-yooi.)

14 Yayiil é ga Manasee ná-dounloin ta, naa ja é Aalegɔbe yooi kpein segeni, eẙesu é zeeli Gesuul nuiti ta Maakate nuiti ta-gwepelemauvé, é daaseigi v̊eñni Basan laaiti ba, zaagaza ta lolisu ga Yayiil ná-taaiti.)

15 Gè Galaade yooi veeni Makiil v̊e.

16 Gè Galaade g̊ilazuve veeni Luben nuiti b̊e, ta Gade nuiti, eẙesu é zeeli zie wolai Aalenon ma, toga é ga kwepalegi, eẙesu é zeeli zie wolai Yañóke ma, Am̊on nuiti ta-gwepalemauvé.

17 Folo liizu gwepalemauvé ȝeni ga Zuluden ma v̊etu nem̊ei, é zo Kineeléte va, é zeeli Kpolodé Wanai ma. Folo g̊ulazu gwepalemauvé ȝeni ga Pizega g̊izei g̊oñjauv̊e.

18 Naama zieg̊i zu, gè niima levei veeni wo ya, ga: <G̊oñjɔ GALAGI wa-GALAGI niima yooi vea wo v̊e, nii a ke é ȝe ga ẘon̊o. Wɔiti kpein wo ga zunuiti, wa da b̊oñjɔ maagili ga k̊oñjɔ z̊oñlaiti, wo leve wo-ȝeeleaiti tuñjɔ, Izelayele nuiti.

19 Wo-anzaiti, wo-lointi, ta wa-loganiiti n̊o ja ta ye ná, naama laaiti su gè ti veai wo ya. (Wa-loganiiti m̊ainuv̊e, gè naa zuñẘee.)

20 Wa bə wo-ğeeleaiti ba, eyəsu Gəođə GALAGI doojo fe ti və, eğevelei é kəai la wo və, tiya balaagi ti zooi zələə ga tənə, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI feezu tiya Zuluden volu velei. Názu ja wa ğale ma la wa-yooiti su, niiti gə ti veai wo ya.

21 Naama ziəgi zu, gə devei veeni Zozuwe ya, gə ğe ma: «È-ğaaazuvə naa kpein kaani, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI keəni ga masa felegəiti, pele jana Gəođə GALAGI a ke la ga masadai kpein, və è vaazu levesu ná.

22 A mina lua ti va, mazələə Gəođə GALAGI wa-GALAGI bəđoi ja é kəoi ğəəzu wo və.»

Moize la lea Kana minazeğe zooi zu

23 Naama ziəgi zu, gə Gəođə GALAGI maanəenəni, gə ğe ma:

24 «Màligii, Gəođə GALAGI, è təozeida ga è wəəlo velei ta è-zəbei lea ga ze, nəi gə ga da-wotiqə zunui, mazələə galagi bergen ja é geegələgi zu, baa zooi ma, nii a zoo é vokəđə da-ğeeuwotiiti ma, ta da-vaa wolaiti?»

25 Nà è maanəenəzu ga è va bu, gə Zuluden maazuğude, gə zou vagəi naa ja, nii é zəəla velei, naama gize you vagəi, ta Liban.»

26 Kəle Gəođə GALAGI yiığaawanani mà wa-vaa zu, é la mə ğəni pə ga è va gəoməni. È ğəni mà: «É kula ğea! Mina mə bəə pə ga naama vai ta.

27 Lə Pizega gizei ma, è ğaaazuziə, folo liizu velei, ta lekpəma velei nu ğəvəzuvə, ta nu yeezazuvə, ta folo ğulazu velei, è pəte ga ğaaazuvə, mazələə è la Zuluden nii maazuğudea pə.

28 Deveiti fe Zozuwe ya, è ijədə, è səbelə, mazələə toʃa é losu niima nubuseiti tuğə, é zooi nii ve tiya ga tənə, nii è vaazu petesu.»

29 Ade yəni nəmei zu, Bete-Peyəəl letemauə.

4

Nu solo vai GALA nd-təgiti bə

1 Niizu, Izelayele nubuseiti, à woilo təgiti ta deveiti ma, gə wo galasu da. A ti zo, wo make ti ma, naa ja a ke wo zənvui wo, wo zooi zələə ga wənə, nii Gəoğə GALAGI, wo-məməwolani ta-GALAGI feezu wo üə.

2 A mina ta vəe devei naa va, nii gə feezu wo ya, à mina tanəpə sefə ba. Wa solo Gəoğə GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti bə, velei gə feezu la wo ya.

3 Wo-şaazuə naa şaani, nii Gəoğə GALAGI kəəni, é lo Baale-Peyəəl va. Gəoğə GALAGI wa-GALAGI naati kpein undaavilini wo zaama, niiti ti vəəpəeəni Baale-Peyəəl lebi vai va.

4 Wəiti wo şilini Gəoğə GALAGI wa-GALAGI va, wo pə wa vulua za.

5 Wo suğwəe ga gə wo şalagə ga təgiti, ta deveiti, eʃəvelei Gəoğə GALAGI nà-GALAGI ma levei veeni la zəa, naa ja a ke wo so, wo make naama yooi zu, və wo vaazu leežu ná, wo sələə ga wənə.

6 A so, wo make, naa ja a wo şe ga şima nuiti, ta keleğele nuiti, nuiti gaazu, ta naama vaiti məni, ti şe ma: «Zii wolai nii ja ga şima nu, ti şelegelegə.»

7 Zii bəgele ja é ná, anee zou wolaiti saama, nii ná-galagiti maabuğaaai ba, eʃəvelei Gəoğə GALAGI da-GALAGI maabuğaaai la de va, siəgi zu de woğulazu la ma?

8 Zii wolai ɓegele ɗa é ná, nii tɔgiti ta deveiti ti zea, ti zolegai, eʃeuvelei niima lɔgi la, gè feezu wo ya za?

*Kulakeləmaiti ti veai
Sinayi gizei ma*

9 Kεlε à dama ga ɓoɟɔ, wo ɓaa wo-yenvui maazu, wo-zii ma voloi pε su, wa va yeema naama vaiti ma, niiti ti ʃeeṇi wo ɗaazu, wo ga ti-ma zeeleiti, ti mina ʃula wo ʃisu. A ti lε ga wo-lointi, ta wo-lounlointi.

10 A mina yeema naama voloi ma, yeei wo loni da Goođɔ GALAGI wa-GALAGI ʃakala, Goołebe gizei ma, siegi zu Goođɔ GALAGI ʃeni mà la: «Niima nubuseiti gaale ba kàkalavε, gè dàawooi lε ga tiye, naa ɗa a ke ti tɔɔzei ga lua bà, ti-zii ma voloi pε su eteai zu, ti ti-lointi kala da.»

11 Wo maabugani gizei va, wo lo kəđəavε. Abui soni gizei va, eyesu é le geezuuε. Kpidii ueenii, ta tonabiingi, ta ɓumugi.

12 Goođɔ GALAGI ɓəenii abui zaamavε wo vɔ. Wo kpɔe wooiti menini, kεlε wo la ʃeni gaazuuε ʃaani, woori nə ɗa é ʃeni ná.

13 E ná-minazegi ʃulani kεlema wo vε, nii é wo leveni ga wo so, naa ɗa é ga tɔ puugɔiti. Naa volu é ti zεueeni kɔtu ʃokolo felegɔiti ma.

14 Naama ziegi zu, Goođɔ GALAGI devei veeni zèa, ga gè wo ʃala ga deveiti ta tɔgiti, naa ɗa a ke, wo ti zo, wo da zie ga tiye zooi naa zu, nii wo vaazu leezu su, wo seje, é ʃe wo vε ga wəno.

*Kəđəganigiti kɔɔ vai
maajee vai*

15 Təozei wo la ḡeni nu nəpe gaazu ḡaani, voloi Gəoḡə GALAGI ḡeni bəezu la wo və, abui zaamavə, Gəalebə gizei ma, à dama ga bəğə,

16 wo mina bəğə yaava, wo va kəəğə ganigi ta bəte bəğə və, é va ḡe ga anii tanəpe baagulaba, zunu ḡevele, baa anzau,

17 baa suai ta ḡevele, nii é vulua eteai zu, baa wənii, nii é ḡovesu geezuvə,

18 baa suai ta ḡevele, nii é bokposu zoot ma, baa kalei ta ḡevele, nii é ziei wu zoot wu.

19 A mina ungi wuzege, wo va wəle geezuvə, wo va foloi vətə, ta alugi, ta somideğaiti, ta niiti kpein ti volozu geezuvə, wo va nəkə ti wu, wo va da ti ləbi. Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI naama vai yəgə nubusei zoiti zea, zoot ma geedələgi wu ná pə.

20 Kəle wəun, Gəoḡə GALAGI liini, é wo ḡaizie, é wo volo abu zulugi naa zu, nii é ḡeni ga Ezipete yooi, é wo ḡe ga ná-nubuseiti, wo ḡe ga nənəiti, eğevelei wo la za.

21 Gəoḡə GALAGI yiigaawanani mà wa-vaa zu, é ḡona, é ḡe, gə la Zuludən maazu búdəa, gə va lə zou vagəi zu, nii Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya ga wənə.

22 Nəun nà, nà zaazu deşemu niima yooi zu, gə la Zuludən maazu búdəa negelein, kəle wəun, wa kpudezu, wo zou vagəi naa zege ga wənə.

23 A dama, wo mina yeema minazegəgi ma, nii Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI sejəni wo və, wo va kəəğə ganigi ta bəte bəğə və, é va ḡe ga anii tanəpe baagulaba, nii a ḡe Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti daaləğəma.

24 Mazələo Gəođə GALAGI wa-GALAGI gəeevə eđe abui, nii é anii pë galazu, GALAGI nii toloai.

25 Sięgi zu wo dointi sələəsu da, ta dounlointi, wo ləbi zeini zooi zu, wa ḡakana, wo kəəđə ganigi ta bətə ga ani nəpə baagulaba, wo wa-GALAGI Gəođə GALAGI wanama vai gəeni, wo ziigaawana,

26 gè geeđələgi ta zooi zoga za ga zeeleiti wo laaləşəma, kulafiliba zaa ɓaungi ḡa zeeli wo ma, wo jeele zooi ḡa, wo vaazu sələəsu ga wənə, wa Zuluden ɓudəna, wo-zii zu la ḡoozaa ná, mazələo wa ḡologolo jəgəlein.

27 Gəođə GALAGI ḡa wo vaza nubuseiti saama, wo wola ḡaagfaləi zii ḡiligiti saama, və Gəođə GALAGI a li ga woye ná.

28 Miná, wa ḡe gala kiligitit debizu, nii nubusei yeei kpətəai ga gului ɓaa kətui, é la zooga é va wozaga, ɓaa é va faa məni, ɓaa é va daami wo, ɓaa é va ani maku məni.

29 Miná ḡa balaagi wo vaazu Gəođə GALAGI wa-GALAGI ḡaiziezə ná volu, wa ka, ni wa gaiziəna ga wo-yiimavə pə, ta wo-yənvui pə.

30 Niima vai kpein ka zeeli wo ma, wa-ḡidaaviligitit su. Naama ziegiti su ti vaazu, wa gale ma Gəođə GALAGI wa-GALAGI və, wo ḡolo gooi və.

31 Mazələo Gəođə GALAGI wa-GALAGI ḡa ga maawəingjaa GALAGI, é la ḡeləa wo va, é la wo ḡologologa, é la yeemaa minazəđegi ma, nii é ma jənai woni wo-məməwolani bə.

*Gəođə GALAGI ḡila kpe nə ḡa
é ga GALAGI*

32 A g̊igaizie lεe su, fai niiti kpein ti g̊eai, aisa wo va zələo, kaipa GALA ge nubusei b̊eteni, é kula etea, é zo gee bela, é li zəbla vele, fai nii k̊egala la d̊e g̊eeni ga laavəo vai, ta g̊ea baa? Nu nii g̊egala vaa m̊eniga baa?

33 Nubusε galagi ta laawoo m̊eniga n̊ei baa, é da b̊oe abui zaamavε, é la zaani, egevelei keai la ga woye?

34 Galagi b̊egele ja é lia ná-nubuseiti gaiziez, zii g̊iligit saama, ga volugulaiti, ta laavəo vaiti, naa v̊ee maabəle vaiti ba, é k̊aoi g̊o ga yeei, é maalua vaiti kε, egevelei G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI keeni la wo v̊ε, Ezipete yooi zu, wo-g̊aazuvε naa g̊a?

35 E naa kpein d̊eeni ga woye, wo g̊e kẘee ga G̊oog̊o GALAGI ja é ga GALA, tagili n̊ope ge la ná t̊oun polu.

36 Daawooi zeg̊eni geezuvε, wo m̊eni, é wo g̊ala, é ná-abu wolai lε ga woye zooi ma. Wo daawooiti m̊enini, é g̊ula abui zaamavε.

37 T̊oozei é wo-m̊emewolani neeni v̊ε, é yiimazeje ga ti-mavofodaiti, ta yε ná ti volu velei, naa ja é k̊ea, t̊o b̊aq̊oi wo g̊ula Ezipete yooi va, ga ná-zeb̊e wolai,

38 é ziiti kpe wo lug̊o, ti wola wəələai, ti zuba wo va, é wo l̊o ta-yooi zu, é fe wo ya ga wən̊o, egevelei wo petesu da za.

39 A sufwεe degefmu za, wo make g̊o wo-yiimavε, ga G̊oog̊o GALAGI ja é ga GALA gila k̊epgi, geezuvε ta zooi ma, tagili n̊ope ge la ná t̊oun polu.

40 Wa ná-t̊ogiti so, wo ti make, ta ná-deveiti, g̊e ti veezu wo ya za, naa ja a kε, wo undaanε, wa wo-lointi ti yesu ná wa zaana, wo-zii zugooza zooi naa zu, nii G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI feezu wo v̊ε

ga wənə eyesu ḡo.

Maavela wo taa savagəiti

41 Moize yeelonı taa savago va Zuludən folo ǵulazu velei,

42 ti ḡe ga maavela laai naama nui ue, nii é la gaagilini ma, é nu va, é la wəinzeſeni pələma, nu vaa nui ḡa vela, é li taai naa gila su, zənvui ḡa yə zea.

43 Luben ná-bolodamaiti tənəi ḡəni ga Beesəel, nii é ḡəni tevebai zu gize nəmei ma, Gade nuiti tənəi ḡəni ga Laməte, Galaade yooi zu, Manasee nuiti galaa tənəi ḡe ga Golan, Basan yooi zu.

MOIZE NA-KPƏΞZUGULAI VELESIEI (4:45–11:32)

44 Təgi ueṭe Moize də̱eni ga Izelayele nuiti.

45 Ti ḡəni ga deveiti, ta təgiti, ta kala gooiti é ti veeni Izelayele nuiti zea, ti ǵulaai ma Ezipete yooi va.

46 Naa ḡəni Zuludən volu velei, nəmei zu, Bete-Peyəol letemavə, Aməol nuiti ta-masagi Sigon ná-zooi zu, nii é ḡəni zeini Gəsebon, nii Moize ta Izelayele nuiti ti kooi ueeni ba, ti vəni ma, ti ǵulaai ma Ezipete yooi va.

47 Ti ná-zooi zəgeni ga tənə, ta Basan masagi Wəge ná-zooi. Aməol nuiti ta-masa felegəi naati ti ḡəni Zuludən volu velei, folo ǵulazu velei.

48 Izelayele zeini ná kpein, é zo Aləwəel, ziə wolai Aalenən ǵomavə, é zeeli Siyon gizei ma, nii é ga Gəelemən,

49 é bə Zuludən ma ueṭu nəmei kpein ba, Zuludən folo ǵulazu velei, é zeeli Kpolodə Wanai ma, Pizega ǵizei ǵəğəavə.

5

*Tə Puugəiti
(Egezəde 20:1-17)*

¹ Moize Izelayele nuiti pə tolini, é ʃe ti ma: A woilo, Izelayele nubusəiti, deveiti ta təgiti kaa, gə feezu wo ya za. A ti gala, wo ti zo, wo da ti ʃe.

² Gəoʃə GALAGI da-GALAGI minazeʃə boni de və, Gəolebə gizei ma.

³ Ela ga de-məməwolani gila nə ga Gəoʃə GALAGI minazeʃəni ti və, kələ dea balaa, dei pə de və za, de vulua.

⁴ Gəoʃə GALAGI bəəni wo və, ʃaazuni ta ʃaazu, gizei ma, abui zaama.

⁵ Naama ziegi zu, gə loni wo yəʃəzu, wa Gəoʃə GALAGI, gə daawooi laazeeli wo ma. Mazələwo luani abui va, wo la ʃəni ləəni gizei ma. Pəte nii é boni, é ʃəni:

⁶ «Nà ga Gəoʃə GALAGI da-GALAGI, nii é è ʃulani Ezipete yooi va, duəla vəlej wu.

⁷ «Gala kiligaa ti mina ʃe è və nəun polu.

⁸ «Mina ani maaniini saʃə bəʃə və negelein, ga anii tanəpə baagulaba, niiti ti geegələgi zu, baa niiti ti zooli ma, baa zieiti bu zooli wu.

⁹ Mina nəkəti wu negelein, mina ti lebi negelein, mazələwo nà, Gəoʃə GALAGI, da-GALAGI, nà ga GALAGI toloai, nii a da ʃeeʃəti ta-vaa nəi votokula ti-lointi ma, eyəsu é zeeli yamanii zavasiei ta naanisiei ma, niiti ti məayoseʃəzu və.

¹⁰ Kələ nà da woogəfiladai ʃe, eyəsu é zeeli yamanii waagilasiei (1 000) ma, naati bə, niiti ti nəɛzu və, ta ti nà-deveiti sosu.

11 «Mina Gəoḡjə GALAGI da-GALAGI laaseigi wo fuun յeglein, mazələa Gəoḡjə GALAGI ja naama nui leve ga səba nu, nii é daaseigi wosu fuun.

12 «Dooğo foloi leve ga maajeeba voloi, egevelei Gəoḡjə GALAGI da-GALAGI ma levei veai la è ya.

13 Da botii ȝe folo ləzitai zu, è da-wotii kpein kε.

14 Kele folo ləfelasiei ja ga Gəoḡjə GALAGI da-GALAGI ná-doogjə foloi. Mina boti nəpə ke ma, da-o, è-loun zunuiti-yo, è-loun anzamuiti-yo, da-wotijə zunuiti-yo, da-wotijə anzamuiti-yo, da-wotijə nikəiti-yo, da-zoovaləgiti-yo, anee da-logania kpein, anee wəeinti niiti ti zeini è ȝəfəma, naa ja a kε, da-wotijə zunuiti ta da-wotijə anzamuiti ti la looḡo ga è ȝevele.

15 Da qizə su ga è ȝeni ga duoi Ezipete yooi zu, Gəoḡjə GALAGI da-GALAGI ja é è ȝulani ná ga ná-zeegaabaai. Naa ja é ba, Gəoḡjə GALAGI da-GALAGI è levea ga è doogjə foloi maajee.

16 «È-ȝee lebi ta è-lee, egevelei Gəoḡjə GALAGI da-GALAGI ma levei veeni la è ya, naa ja a kε è-zii ma voloiti sugooza, è da-eteai zię undaaneei zu, naama yooi zu nii Gəoḡjə GALAGI da-GALAGI feezu è və.

17 «Mina nu vaa յeglein.

18 «Mina wəenziə bo յeglein.

19 «Mina unma wo յeglein.

20 «Mina zee zeele woo wo յeglein è-zeijnəjəi laaləfəma.

21 «Mina ȝaazuğula յeglein è-zeijnəjəi anzai va. Mina ȝaazuğula è-zeijnəjəi ná-pelei va, anee ná-kpalagi, baa ná-botijə zunui, baa ná-botijə anzamui, baa ná-nikei, baa ná-soovaləgə, baa ani nəpə é ga è-zeijnəjəi nənə.»

22 Wooiti kana, G̊oog̊o GALAGI ti woni wanubuseiti ma, é woog̊ula la gizei ma, abui zaamav̊e, tonabiingi zu, ta bumugi, é la tanop̊e daani ma. E ti z̊eueni k̊otu jokolo feleg̊iti ma, é ti ve z̊ea.

*Moize, GALA daa vaa wo nui
(Egezode 20:18-21)*

23 Wo woori m̊enigai ma, nii é g̊eni gulazu kpidii zu, tama abui gizei va, wo vaani p̊ò b̊e, wa wawolodama g̊undigiiti kpein, ta wa-g̊ewolaiti,

24 wo g̊eni: «Welé, G̊oog̊o GALAGI gá-GALAGI ná-lebiyai l̊ea ga giye, ta ná-b̊oeloi g̊evelei, gi gooi m̊eniga abui zaama, za gi kẘeega ga GALA ka zoo é b̊oe nui v̊o, naa zoo é ye ná, é ye vulua.

25 K̊ele niizu, lee vaa zu gá li b̊oog̊o l̊ozu saai zu? Mazel̊o abu wolai nii ja gi undaavili. Ni gá yena G̊oog̊o GALAGI gá-GALAGI woori m̊enisu, gá za.

26 Nu g̊ila balaa ka ná nei eteai zu, nii é z̊enu su GALAGI woori m̊eniga ga gi g̊evele, é da b̊oe abui zaama, é ye vulua, é la zaani?

27 Li da b̊oog̊oi, è woilo naa kpein ma, nii G̊oog̊o GALAGI gá-GALAGI bosu, naa volu è ti wo gi ma, gá woilo ma, gi k̊e.»

28 G̊oog̊o GALAGI wo-wooiti m̊enini, wo g̊eai ma b̊oezu p̊ò, é g̊e mà: «Gè niima nubuseiti daawooiti m̊eniga, ti bogai è ma, gè vaa bu.

29 Ni n̊o ta la kevele vag̊oi naati mak̊ena, ti lua bà ti-yiimav̊e, ti nà-deveiti so yeenop̊e, nii a k̊e tiya-o, ti-mavofodaiti-yo, ti undaan̊e eẙesu g̊o!

30 Li, è g̊e ti ma, ti g̊ale ma ta-zege g̊otaiti bu.

31 K̊ele d̊oun, da yesu bà v̊e, nà deveiti, ta t̊ogiti, ta faliiti bosu è ma, nii da ti g̊ala da, ti so, ti da k̊e zoot naa zu, nii g̊e feezu ti v̊e ga t̊ono.»

³² Nii G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI ma levei vea wo ya, wa naa zo, wo da kɛ, à mina zeje gila kpalaab.

³³ Wa zie ga pelei naa nɔ n̄egelien, nii G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI wo leveai ma, naa ja a kɛ wo da-eteai zie undaanɛi zu, wo-zii zugooza, zooi naa zu, nii wo sələəsu ga wənɔ.

6

*A wa-GALAGI nee ue,
wo ná-deveiti so*

¹ A wele deveiti ba, ta tɔgiti, ta faliiti, nii G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI dèveni ga g̊e wo g̊ala da, nii a kɛ wo so, wo da kɛ, zooi naa zu wo lɔɔzu su, wo seje ga wɔnɔ,

² wo lua G̊oog̊o GALAGI va, wa-GALAGI, wo golo wo-zii ma voloi pɛ su ná-deveiti bɛ, ta ná-tɔgiti, g̊e ti veai wo ya. Ta ga wɔnɔ, wa wo-lointi ta timavofodaiti, naa ja a kɛ wo-zii zugooza.

³ Naa ja é ba, Izelayele nubuseiti, à woilo ti ma, wo gaaba wo golo ti ue, wo ti g̊e, nii a kɛ wo undaanɛ, wo wola mɔin naama yooi zu, ue nɔnɔi ta kɔin gulɔi voovaai ná, eðevelei G̊oog̊o GALAGI, womemwolani ta-GALAGI boni la wo ma.

⁴ A woilo, Izelayele nubuseiti! G̊oog̊o GALAGI ada-GALAGI ja é ga GALA gila kpegi.

⁵ Da G̊oog̊o GALAGI da-GALAGI nee ue ga è-yii pɛ, è-yɛnvui pɛ, ta è-zuvikɛi pɛ.

⁶ Wooi niiti g̊e ti veezu è ya za, ta g̊e è-yiimavue.

⁷ E-lointi kala ga tiye, è yɛpɛ la ti ma, da g̊ena zeini da-vɛlei wu, ta da g̊ena ziaa pelei zu, da g̊ena laa, ta da wuzegena.

⁸ Ti ɟɛ ga poogi, ti vɛɛ è-yeei va, ti ɟɛ ga poogi è-lovalave.

⁹ Da seve da-vel ei ma laamasagi ma, ta da-laa zigidaue ma.

*Izelayele maa la neeneni,
é va yeema ná-GALAGI ma*

¹⁰ Siegi zu Goojɔ GALAGI wa-GALAGI leezu la ga woye zooi naa zu, nii é ma ɟonai woni wo-memewolani bɛ, Abalaame, ta Izaake, naa vɛɛ Zakobé va, ga é fe wo vɛ, ta taa wolaiti ti vagai, niiti wo la ti loni,

¹¹ peleiti ti laavegai ga ani vagɔiti, wa laade wo va naati pu ti wu, kɔlɔyegejiti ti wɔai, wa laade wo va ti wɔ, leezen beleiti, ta wolve wuluiti, wa laade wo va ti zin,

¹² siegi zu wo laamiizu la, wo yigɔ, à dama ga bɔɔjɔ, wa va yeema Goojɔ GALAGI ma, nii é wo gulaai Ezipete yooi va, duɔla vel ei wu.

¹³ A lua Goojɔ GALAGI va, wa-GALAGI, tɔ ɟila kpe ka wa dɛbi, wo ɟona daaseigi zu.

¹⁴ A mina vɔɔpɛɛ gala kiligit i ta-vaa va, nuñus eiti ti wo-maaʃoolii zu ta-ɟalagiti,

¹⁵ mazɔlɔ Goojɔ GALAGI wa-GALAGI ɟa wo zaama, ga GALAGI nii toloai. Toja yiigaawana wo laalɔʃɔma, é wo-ma zuwu ɟaaleve eteai zu.

¹⁶ A mina Goojɔ GALAGI wa-GALAGI zugɔjɔ, eʃɛvelei wo kɛeni la Masa.

¹⁷ Kelɛ à ɟolo Goojɔ GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti ta ná-tɔgiti bɛ, ta faliiti è ti woni wo ma.

¹⁸ Wa naa ɟɛ, nii Goojɔ GALAGI devezu ga solegɛ, ta pageɛ, naa ɟa a ke wo undaane, wo zoo wo zou

vagəi zələə ga wənə, nii Gəođə GALAGI ma ɟona woni wo-meməwolani bə,

¹⁹ é wo zili nuiti kpein kpə wo luđə, eğevelei Gəođə GALAGI boni la.

²⁰ Siegi zu, velela velei, wo-loun zunuiti ti wo jaazağasu da ga: «Lee vaa zu Gəođə GALAGI da-GALAGI kala gooi niiti, ta deveiti, ta təgiti feai wo ya?»,

²¹ wa ti woogaavote ga: «Gi ɻəni ga duɔiti Falagən ya Ezipete yooi zu, Gəođə GALAGI ɬa é gi ɻulani ná ga ná-zəbeɪ.

²² E laavə vaiti kəenī gi ɻaazu, ta poo golaiti, nii é ɻəni ga Ezipete yooi nimiza vai, é ɻeeenī Falagən ta ná-peleyegejī kpein daalçəma.

²³ Kəle ɻəun, é gi ɻulani ná va, é va ga giye və, é zooi ve gi və, nii é ma minazegəgi woni, é ɟona gi-meməwolani bə.

²⁴ Gəođə GALAGI devei veeni ade ya, ga de təgi teiti so, de kə, de lua Gəođə GALAGI da-GALAGI va, naa ɬa a kə de undaanə eyəsu ɬə, é de-yənvui make, eğevelei é kəezu la zaağaza.

²⁵ Adəun de letema, toğə ga telebo faa, ni da Gəođə GALAGI da-GALAGI ná-deveiti sona, de make, eğevelei é boni la de ma.»

7

Kanaan nuiti ta ta-ɻəođə ganigit (Egezəde 34:11-16)

¹ Siegi zu Gəođə GALAGI wa-GALAGI vaazu la ga woye, zooi naa zu wo segezu ga wənə, é ziiti kpein kpə wo luđə, Gəte nuiti, ta Giilegase nuiti, ta Aməol nuiti, ta Kanaan nuiti, ta Feeleeze nuiti, ta Geeve

nuiti, ta Yeebuse nuiti, zii ləfela ti məindai, ti-zəbəi wəələ wənəi va,

² a ti ləəna wo yeezu, wa zobo sələəna ti ma, wa ti zuwugfaaleve. A mina minazejə nəpe ke ti və, à mina ti maawəiŋja.

³ A mina vulu 6əgə ma wa nuñusei naati. A mina wo-loun anzana ve ti-loun zunu və, wo mina ti-loun anzana zejə wo-loun zunu və.

⁴ Ni naa laade, ta wo-lointi sejəzu Gəoñə GALAGI va, ti da gala kiligiti dəbi. Gəoñə GALAGI ja yiigaawana wo laaləgəma, é wo-ma zuwu ʃaaleve gaamago nə.

⁵ Wəle velei wa ti zo da: Wa ta-zalaʃa ʃulazuveti golo, wo ta-zale ʃəə ʃətuiti kpezefele, wo ta-zale ʃəə wuluiti tevə ga, wo ta-ʃəəgə ganigit i gala.

⁶ Mazələə wa ga nuñuseiti ti ʃadegai Gəoñə GALAGI wa-GALAGI və. E yiimazejəni ga woye ziiti kpein saama eteai zu, ga wo ʃə ga nuñuseiti ti wola vizəgai.

Maligii ná-woofəfiladai ná-minazejə fai zu

⁷ E la ga wo məin ja bogai zəəma nuñuseiti ba, naa ja é kəai, Gəoñə GALAGI ʃiliai la wo va, é yiimazejə ga woye, mazələə wəun ka wo ləidai nuñuseiti kpein saama.

⁸ Kəle təəzei Gəoñə GALAGI wo nəeue və, təəzei toʃa pə ga é ná-minazejə konai laazeeli, nii é boni wo-məməwolani ma, naa ja é kəa, é wo ʃula ga ná-zeedəaaai duəla vəlei wu, é wo ʃula Ezipete masagi Falagən ya.

⁹ A sujwəe deʃemu ga Gəoñə GALAGI wa-GALAGI ja é ga gaama GALA gila kpegi. Woofəfila GALAGI,

é ná-minazegégi ta ná-woogéfiladai makəsu eyəsu
é zeeli yamani waagilasiei (1 000) ma, naati bε, niiti
ti nεezu vε, ta ti ná-deveiti sosu.

¹⁰ Kelə toşa da naati sala gaamago nə, é zoloo
ta-gεewotiti ma, niiti ti maayosegəzu, é ti un-
daavili. Toşa naama nui zala gaamago nə, nii é
maayosegəzu, é zoloo ná-kεewotii ma.

¹¹ Wa deveiti so mu, ta təgiti, ta kala gooiti, wo ti
makε, niiti gè ti veezu wo ya za, wo da zιε ga tiye.

Tuyai é koloi zu
(*Tə Sevei Velesiei 28:1-14*)

¹² Ni nə wa ye woilosu təgiti ma, wo ti zo,
wo zιε ga tiye, Gəođə GALAGI wa-GALAGI ja
ná-minazegégi ta ná-woogéfiladai makε wo vε,
eğevelei é gonani la wo-mεmεwolani bε.

¹³ Təgə wo nεe vε, é tuyə loo wo vε, é wo
maamɔin, é doun mɔinmɔin fe wo ya. Təgə tuyə
loo wo vε zooi va lənəgiti ma: wa-moloi é ga
beleegi, ta wa-lɔɔ bɔigi, ta wa-wulɔi, é wa-loganiiti
ma wolaiti ta ma goiti kpuğu vai maawɔɔlə zooi zu,
velei é minazegeni la, é gona wo-mεmεwolani bε,
ga é fe wo ya.

¹⁴ Wa-luyai ja wɔɔlə ziiti kpein tənɔi va. Zunu
baa anzau la ǵea wo zaama ga doun zələtala nu,
wa-logani fulugi zu, gila kpala ge la ǵea ti zaama
ga zivo vuulala gele.

¹⁵ Gəođə GALAGI ja seebə jəiti kpudə wo maazu,
é la naama dəfə jəti tanəpə pəa wo va, niiti ti zeelini
Ezipete yooi ma, wo naa zuğwεε, kelə toşa ti leve
naati ma, niiti ti wo maayosegəzu vε.

¹⁶ Wa nubusei kpein suwuǵaaleve, niiti Gəođə
GALAGI wa-GALAGI ti ləɔzu wo yeezu, ta maawɔin

mina wo zo. A mina ta-ɟagalagiti dəbi, toɟa ɟe ga balii
wo və.

Maligii ɟa ga nd-nubuseiti make nui

17 Wa ɟisiɛzu tanisu ga: «Zii niiti məinvə gi va, gá
ti zoo ɟale?»

18 A mina lua ti va. A ɟitoo naa zu nə, nii Gəoɟə
GALAGI wa-GALAGI kəeni ga Falagən, ta Ezipete
yooi kpein,

19 voluɟula wolaiti wo-ɟaaazuve ti ɟaani, poogiti,
ta laavəo vaa wolaiti, Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ná-
zeedjaabaaai, é wo ɟulani la Ezipete yooi va. Uele nə
ɟana Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI a naama nubuseiti
kpein so da, niiti wo luazu ti va.

20 Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ɟa kaogiti teve ti
laaləjəma, eyəsu ti naati kpein paa, niiti ti yesu ná,
ti ləɔfzuzu wo va.

21 Wo zasu mina ɓali ti ɟaaazu, mazələo Gəoɟə
GALAGI wa-GALAGI ɟa wo zaama, GALAGI ve,
bəələai, ta maayikiai.

22 Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ɟa zii naati kpe wo
luɟə vaavaa, wo la zooga wo va ti-ma zuwu ɟaaleve
gaamago nə, naa ɟa a ke, dəbə zuaiti ti mina məin,
ti va wuzege wo laaləjəma.

23 Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ɟa niima nubuseiti
də wo yeezu, ti ɟe unga wuulee, eyəsu ti undaavili.

24 Togə ta-masagiti də wo yeezu, wa ti-laaseigi
ɟaava geedələgi wu zool ma, taɸila kpalaal ge la loga
wo luɟə, eyəsu wo ti pe kolosolo.

25 Ta-ɟagalagiti ti ga vololibaiti, wa naati gala. A
mina ɟaaazuɟula wali va baa zanugi, nii é zeleni ti
va. A mina ta zege və, a va ɟe wo və ga balii, mazələo
Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ti wəinzegevə.

26 A mina lε ga kɔzəba ani wa-veleiti bu, wo va
gɔzə ga təun kevèle. A naama anii ȡolosolo, wo ȡele
ba, wo deve ga kɔzəba anii, mazələo təgi ȣa ma.

8

Izelayele maagolo vai tevebai zu

1 Deveiti kpein gè ti veezu wo ya za, wa ti zo, wo
ziε ga tiye, naa ȣa a kε wo zenvui wo, wo maamɔin,
wo zooi naa zege ga wənə, nii Gəoḡə GALAGI ma
ȣona woni wo-memewolani bε.

2 A ȣize peleiti kpein su, niiti Gəoḡə GALAGI
wa-GALAGI wo ziəni ga tiye kona vuunaanigo (40)
laawu, tevebai zu, é baladai lε ga woye, é wo
voluğula. E naa ȣenii, nii a kε é wo ȣoozu vaa ȣitei
gʷeeε, ni wa ȣolo ná-deveiti bε, baa ni wa ȣele.

3 Ungo, é vaani bu, wo baladai gʷeeε, ta pului,
é wo laamianigi ve ga manegi, nii wo la ȣenii
kweeε, wo-memewolani falaa ti la ȣenii kweeε. Naa
maavele ma, é ȣenii pɔ é wo ȣala ga nui la zenvui
woga ga daamianigi nə, kəle kəni falaa ga wooiti
pε maavele ti ȣulazu Gəoḡə GALAGI la.

4 Wa-zege la ȣenii zağani wo ȣeba, wo-ȣoḡə la veni
wo wu, naama ȣona vuunaanigo (40) laawu.

5 A suğweeε wo-yiimauε ga Gəoḡə GALAGI ȣa wo
maagolozu, eđevalei zunui ná-doin maagolozu la.

6 A Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti so mu,
wo ziε ga ná-peleiti, wo lua ba.

Sugəğəgiti ta wo minazeje zooi zu

7 Mazələo Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ȣa wo ləozu
zou vagoi zu, zooi nii ziei mɔindai su, zieungiti ta
zou deiti ti laani nəmeiti su, ta ti ȣulazu gizeiti ba.

8 Zou ve, nii moloiti kpein ti ɓetəzu ga, ti-laa ga
ɓelee ta wɔolezegi, ta leezen ɓelei, ta koolegoole
gului, ta gelenade gului, ta wolive wului, ta kɔin
gulɔi,

9 vε wo la kpala laamii woga ná, zou ve wo la
valaga ani nɔpe ma ná, kɔlui ɗa ma vasaiti su, wa
zoo wo kɔlu ɓoigi ɗula ma Ɂizeiti su.

10 Wa daami wo, wo yiŋo, wa Goojɔ GALAGI wa-
GALAGI mama zou vagɔi vaa zu, nii é feai wo ya.

11 A dama, wo mina yeema Goojɔ GALAGI wa-
GALAGI ma, wo va ɓe ná-deveiti sosu, ta ná-fali
wooiti, ta ná-tɔgiti, niiti gè ti veezu wo ya za.

12 Siegi zu wo daami wosu la, wo yiŋo, siegi zu wo
pɛle vagɔiti tosu da, wo da jni ti wu,

13 siegi zu wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti
ti mɔinzu la, walii ta zanugi mɔin wo ya, wo-
yeagɔligi kpein ge mɔin,

14 à dama, wo yiilaa mina ve ga wasogi, wo
va yeema Goojɔ GALAGI wa-GALAGI ma, nii é wo
gulani Ezipete yooi va, duəla vəlei wu.

15 E loni wo luŋɔ, wo zιe teveba wolai zu,
nii maayikiai, sulaavegai ga kaali nɔiti, ta
akuʃtɔkaaliiti, ada vɔɔi, zιe la ná, miná ɗa é zιei
gulani ná fasai va.

16 Tevebai naa zu, é wo Ɂənəkulani ga manegi,
nii wo-memewolani ti la Ɂəni kwεε. E naa pe keenii,
nii a kε é zeajakalai lε ga woye, é wo voluʃula, naa
voluma é faanεε ȡε wo vε.

17 A dama, wo mina ȡε ma wo-yiimavε: «Nà
ɓoŋɔi nà-zobogi ta nà-zεbei ɗa gè niima naavoloiti
sɔlɔegai da.»

18 Wa Ɂizε Goojɔ GALAGI zu, wa-GALAGI, mazəlɔɔ

toda é zobogi vea wo vε, wo naama naavoloiti sələo, eʃevelei é dεezu la za məno, ga ná-minazeʃegi maavele, nii é ma ʃonai woni wo-memewolani bε.

19 Ni gaama wa yeemana Gəoʃə GALAGI ma, wa-GALAGI, wo vɪlə gala kiligit polu, wo da ti ləbi, wo də nəkə ti wu, nà dεezu ga woye za, ga wo undaa ga vili.

20 Ungo, wo undaa ga vili, eʃevelei Gəoʃə GALAGI ziiti undaavilisu da wo lugə, ni wo la woiloni Gəoʃə GALAGI wooi ma, wa-GALAGI.

9

Izelayele nuiti ta-fololalai

1 A woilo, Izelayele nubuseiti! Wa ga va Zuluden maazuəudezu za, wo li, wo ziiti kpe, ti wəələvə wo va, ti-zəbeɪ wəələ wənəi va, ta taa wolaiti su, siʃigi ti ma, é zei geei va,

2 ta ga nubuseiti ti wəələai, ti wola goozakooza, Anake mavofodaiti, wo ti ʃwεε, wo ti-maawoo mənini ga: «Bε ʃa a zoo é Anake ná-doun zunuiti sakpe?»

3 A suʃwεε volu za, ga Gəoʃə GALAGI wa-GALAGI ʃədʒəi ʃa losu wo lugə eʃe abui nii é galai wosu. Toga niima nubuseiti kologolo, é ti unmaayei wo vε, wa zobo sələo ti ma, wo ti undaavili gaamago nə, eʃevelei Gəoʃə GALAGI boni la wo ma.

4 Siegi zu Gəoʃə GALAGI wa-GALAGI ti ʃeezu la wo lugə, à mina bo wo-yiimave: «Ada-zəledai ve, é keεzu Gəoʃə GALAGI zooi veezu la de ya, ga adəno.» Mazələo zii niiti ta-vaa ʃoi ga Gəoʃə GALAGI ti ʃeezu la wo lugə.

5 E la ga wo lelebogε, baa wo zolege wo-yiimavε, naa ja é kεezu wo vaazu ta-yooi zoləoṣu da ga wənə, kεlε zii naati ta-vaa jnɔi ja é kεa, Goođo GALAGI wa-GALAGI, ti bεežu la wo luđo, é daawooi laazeeli, nii é ma ḡona woni wo-memewolani bε, Abalaame, ta Izaake, naa vee Zakəbe va.

6 A suğwεe değemu ga, é la ga wo lelebogε, naa ja é kεezu, Goođo GALAGI wa-GALAGI niima you vagɔi veezu la wo ya, ga wənə, mazələwa ga nuħusεiti ti zuvɔai.

*Nuħusεiti ta-vaafaaazagi
é lo nikε yivoi va*

7 A ḡizε su, wo mina yeema, velegi wo ḡeni Goođo GALAGI wa-GALAGI yiigaawana vaiti kεezu la tevebai zu. E zo wo ḡula voloi ma Ezipete, eyεsu wo zeeli adavε tei, wo ḡeni wuzegεzu Goođo GALAGI laaləđo ma.

8 Wo Goođo GALAGI yiigaawanani Gələbε gizei ma, é yiigaawanani, wəin ḡeni ma ga é wo-ma zuwu ḡaaleve.

9 Siegi zu gè lεenι la gizei ma, ga gè minazeđe kɔtu ḡokologiti seđe, minazeđegi nii Goođo GALAGI kεenι wo yəđəzu wa tiye, gè yεni návε, eyεsu folo vuunaanigɔ ta kpidi vuunaanigɔ (40), gè la daami woni, gè la bɔəleni.

10 Goođo GALAGI kɔtu ḡokolo felegɔiti feeni zèa, GALA ge ti zεueai ga yeebεđai, ti zoloo wooiti kpein ma, é ti woni wo ma gizei ma, abui zaamavε, gaalεba voloi.

11 Folo vuunaanigɔ (40) ta kpidi vuunaanigɔ (40) laawu, Goođo GALAGI minazeđe kɔtu ḡokolo felegɔiti feeni zèa.

12 E g̊eni mà: «Wuzedje, è yei gaamano, è zege gizei ma, mazələo da-nubuseiti, è logai ti lugə, è ti g̊ula Ezipete yooi va, ti koto wola g̊ea. Ti zegea pelei va fala, nii g̊è deveni ga ti zieg la. Ti kəlu g̊aaawuungai b̊etəa ga kəođə ganigi.»

13 G̊ođə GALAGI g̊eni mà: «G̊è niima nuđusəti p̊etəga, ti zuvəəue.

14 Be bà, g̊è ti-ma zuwu g̊aaaleve, g̊è ti-laaseigi b̊ale, é g̊ula geegələgi wu. Zii niiti ta-zobogi wəələai, ti wola məindai, ti leve niiti ba, nà è g̊e ga naati ti-g̊ee.»

15 G̊è yeini, g̊è zege gizei ma, minazege kokolo feleg̊iti ti zoni zəa, abui da so gizei va.

16 G̊è weləni, p̊ete, wo kotoi g̊eeni G̊ođə GALAGI wa-GALAGI laaləđəma. Wo nikə yivoi b̊eteni ga kəlu g̊aaawungi. Wo zegəni gaamago nə naama velei va, nii G̊ođə GALAGI ná-fai zəvəni.

17 G̊è kokolo feleg̊iti soni ga yee feleg̊i, g̊è ti vili zooi ma, ti wolowolo wo g̊aaazu.

18 Naa voluma g̊è laani G̊ođə GALAGI g̊əđəwu, g̊è yəni ná, eđevelei nə é g̊eni la məungi, folo vuunaanigə (40) ta kpidi vuunaanigə (40), g̊è la daami woni, g̊è la b̊əleni, təəzei koto wolai va, wo G̊ođə GALAGI wanama vai g̊eeni, wo ziigaawana.

19 Mazələo g̊è luani ziijaawanai naa va, ziigulagi nii G̊ođə GALAGI g̊eni su wo laaləđəma, é g̊eni p̊o ga é wo-ma zuwu g̊aaaleve. Kəle názu mənə, G̊ođə GALAGI g̊ođəjaavoteni.

20 G̊ođə GALAGI wola yiijaawanani Aalən ma balaa, é g̊eni p̊o ga é undaavili. G̊è maaneeeneni Aalən balaa və naama zieg zu.

21 Nii é ɡeni ga wa-đotoi ɡe ungi, nikε yivoi naa wo kpətəni, gè galani, gè fukə, gè ke ga fufiligi, gè ma vukəi vili kətudei ɡa, nii é yeizu gizei ma.

Nubuseiti ta-vaafaaza kiligit

22 Wo Goođə GALAGI yiigaawanani mənə Tabeyela, ta Masa, ta Kibələte-Gataava.

23 Siegi zu Goođə GALAGI wo leveni la ga wo zeđe Kadəse-Baalenea, é ɡe wo ma: «À lε, wo zooi zeđe ga wənə, nii gè feezu wo ya,» wo woozotalai ɡenəni ga Goođə GALAGI wa-GALAGI, wo la ɡenəni laani təun da, wo la ɡenəni woiloni goo ma.

24 Kaipa gè wo Ɂwəenəni, wo la goloni Goođə GALAGI vε.

25 Siegi zu Goođə GALAGI ɡenəni ɡeezu la, é wo-ma zuwu ɬaaleve, gè laani Goođə GALAGI ɡəđəwu, gè yəni ná eyesu folo vuunaanigə (40) ta kpidi vuunaanigə (40).

26 Gè falini, gè ɡe ma: «Màligii, Goođə GALAGI, mina da-nubuseiti ma zuwu ɬaaleve, dənəiti è ti unməəgai ga da-zobogi, è kulaai Ezipete yooi va ga è-yeei ná-zəbeɪ.

27 Gize da-wotige nuiti su, Abalaame, ta Izaake, naa vee Zakəbe va. Mina niima nubuseiti so ga ti-zəjəi, ta ta-vaa jəi, ta ta-đotoi maavele!

28 Ni naa laade, zooi nii è gi ɬulaai su, naama nubuseiti ta ɡe ma: Goođə GALAGI ti ɬulavə Ezipete yooi zu, é va ti vaa tevebai zu, təɔzei zobo ge la ɡenə bε, é va li ga tiye zooi naa zu, nii é ma vaa woni ti ma.

29 Tama, ta ga da-nubuseiti, dənəiti, niiti è ti ɬulaai ga da-zobo golai, ta da-yeegəaabaa!»

10

*GALA ge ná-nubusəiti maavaayε fai
(Egezəde 34:1-10)*

1 Naama zieg̊i zu, Gooj̊o GALAGI ȝeni mà: «Kətu ȝokolo feleg̊o zağga ga ma məungiti kəvele, è le pò bε, gizei ma, è kesui ȝetə balaa ga gului.

2 Nà wooiti sevezu naama ȝötü ȝokologiti ma, woori niiti ti ȝeni ma məungiti ma, niiti è ti wolowoloni, dā ti la kesui zu.»

3 Gè kesui ȝetəni ga akasia wului, gè kətu ȝokolo feleg̊oi zağjani, eȝevelei ma məungiti ti ȝeni la, gè leəni gizei ma, kokolo feleg̊öti ti zoni zèa.

4 Gooj̊o GALAGI sevəi ȝeeñi kokolo niinciti ma ga ma məungiti kəvele, tə puug̊öti é ti veeni wo ya gizei ma abui zaamavε, voloi wo ȝaaləñni ba la. È feeni zèa.

5 Gè ȝaleni ma, gè gizei yei, gè kokologiti daani kesui zu, nii gè kpətəni. Ti yeg̊e laani su, eȝevelei Gooj̊o GALAGI ma levei veeni la zèa.

6 (Izelayele nuiti ti zejeni Beeləte-Benee-Yaakan, ti li Məseela. Miná ȝa Aalən zaani ná, ti maaq̊ulu. Ná-doun zunui Eleazaal zeini potogi zu ga zalaga ȝula ȝundiñgi wolai.

7 Ti zejeni miná, ti li Gudeg̊oda, ti zeje miná, ti li Yətebata, zooi və ziēi wola məindai ná.

8 Naama zieg̊i zu ȝa Gooj̊o GALAGI yiimazejeni la ga Leevi ná-bolodai, ga ti da Gooj̊o GALAGI ná-minazejē kesui zeje, ti lo kakala, nii a kē ti ná-botii ȝε, ti tuyə loo nuþuseiti bε daaseigi zu, naa ȝa ti kəezu zaağjaza.

9 Naa ḡa é ba, Leevi nuiti ti la tənə zələəni la zooi zu ti-ğeeleaiti saama: Gəoḡə GALAGI ḡa é ga tənəi, eğevelei Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI boni la ti ma.)

10 Gè yəni gizei ma, eğevelei é ğəeni la ma məungi, folo vuunaanigə (40) ta kpidi vuunaanigə (40). Gəoḡə GALAGI gòoǵaaavoteni mənə niizu, é zege wo undaavili fai volu.

11 E ğəni mà: «Wuzəfə, li, è lo niima nubuseiti tuğə. Ti li zooi naa zu, ti sege ga tənə, nii gè ʃonani ti-məməwolani bə ga nà fe ti ya.»

*Təgi é lo neebəi
ta kəloī ma vai va*

12 Niizu Izelayele nubuseiti, leeni ḡa Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI pə ga wo kə bə? Təga nə ga wo lua ba, wo zie ga ná-peleiti kpein, wo nəe və, wo dəbi ga wo-yii pə, ta wo-yənvui pə,

13 wo Gəoḡə GALAGI ná-deveiti so, ta ná-təgiti, gè ti veezu wo ya za, naa ḡa a kə wo undaane.

14 Welə, geeğələ səbele golai maagoozaai, naa ḡa ga Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI nənə, naa vəe zooi ta gaa aniiti kpein ba.

15 Anəe naa və, wo-məməwolani nə ḡa Gəoḡə GALAGI ğilini ti va, wo ti nəe və, ti voluma, wa və wo ga ti-mavofodaiti, wa ḡa é yiimazedəa ga woye ziiti saama, eğevelei wo kaazu la za.

16 A valibo mu wo-yiimauə, wo mina ğəgi ńaa ga Gəoḡə GALAGI laaləğəma.

17 Mazələə Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ḡa é ga GALAGI nii é galagiti unga, malığlıti ti-Malığlı, GALAGI nii bəələai, zeegħaabaa, maayiki, é la zeeləzəğəzu ğeezu, é la lobəani zoga,

18 é telebodai ḡeezu podoin vε, ta poanzai, seikəgəma nui nεai bε, é kənəgi ta segei veezu zea.

19 A seikəgəma nui nεe vε, mazələo wo ḡeni ga seikəgəma nuiti Ezipete yooi zu.

20 A lua Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI va, wo da dəbi, wo gili tə qila kpe nə va, wa ḡena ḡonaa, wo ḡona daaseigi zu.

21 Tə ḡa é ga wa-maamusei ma ungi, toja ga wa-GALAGI, toja é kəewoti wolaiti kəa wo vε, ti maayikiai, wo-ḡaazuνε ti ḡa.

22 Wo-memewolani ti yeini Ezipete yooi zu, ti liegi ḡeni ga nu vuulxfela (70), niizu Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI wo ḡea ga maaməin nu, eḡevelei geegələgi ḡaavə zomidegəaiti ti la.

11

*A Gəoḡə GALAGI nεe vε,
wo ḡolo ná-deveiti bε*

1 Wa Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI nεe vε, wo ná-deveiti so yeenəpε, ta ná-təgiti, ta ná-kala gooiti, ta ná-fali wooiti.

2 Wo la ga wo-lointi kəvele, niiti ti la niima vaiti kwεε, ti la ti ḡaani, wəi wo ná za, wo naa ḡweε, nii Gəoḡə GALAGI wo galani da, bəələ vəle, ná-zeegaabaai, ta ná-zəbe, ta ná-zəbei,

3 laavəo voogiti, ta kəewotiiti é ti laazeelini Ezipete yooi zu, Falaqən laaləgəma, Ezipete masagi, ta ná-zooi kpein daaləgəma,

4 nii é kəeni ga Ezipete ḡəəḡə nuiti, ta ta-zooiti, ta ta-wotoloiti, velei é Seeli Kpolodei ḡaagalenı ma la, é vu ti ma, sięgi zu ti ḡeni wo zaǵalabosu la, é ti maaləəgəuni, ti nεelə nεglein.

5 Wo naa kpein kwεε, nii é kεεni wo vε tevebai zu, eyesu wo va zeeli niima adauε,

6 velei é Datan zoni da, ta Agilame, Eliabe ná-doun zunuiti, Luben ná-bolodai zu, siegi zu zooi laalaoni da ti gəgəwu, é ti maađulu ta ta-velεyegeiti, ta ta-zeje gətaiti, ta niiti kpein ti gəni loni ti volu, Izelayele nuiti saama.

7 Mazələo wo kεewoti wolai naa kpein kaani, nii Gəođə GALAGI kεεni.

8 Naa ga é ba, à deveiti kpein so, gè feezu wo ya za, nii a kε wo zəbei zələo, wo li, wo zooi zo, vε wo liizu, wo ná zeje ga wənə,

9 wo-zii zu ga gəooza zooi naa zu, nii Gəođə GALAGI ma gənai woni wo-məməwolani bε, ta timavofodaiti, zooi vε nənəi ta kəin gələi voovaai ná.

10 Mazələo zooi nii wo liizu, wo sejə ga wənə, é la ga Ezipete yooi gəvele, vε wo gəulaai ná. Miná wa la ani zuwui vazana, kəni wo bəna kə, eđe guulu kpelei.

11 Zooi nii wo levesu, wo li, wo sejə ga wənə, tođa ga zooi nii gizeiti ti su ta nəməiti, é yəbezu ga tona dəi é zəgezu geezuvə.

12 Zou vε nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI daazəbosu, é gəaabə ma, é zo konagi ma volo məungi ma, é li ma gəabelagi və.

13 Ni wa gəolona deveiti bε, gè ti veezu wo ya za, wo Gəođə GALAGI wa-GALAGI nεε vε, wo da lebi ga wo-yii pε, ta wo-yənvui pε,

14 tođa tonai və wa-yooi zu, siegi zu maanəai é və la, sama geleitə fəgo geleitə, wa wa-moloi gəaale ba, nii é ga əleegi, ta wa-ləo niinei, ta wa-wuləi,

15 toga tufa vagɔiti pu wa-ləbɔi zu, wa-loganiiti daamii vai zu, wa daami wo, wo yiŋo.

16 Wa dama ga bəfɔ, wo mina bəfɔ yε ná, wo va gaka, wo va li ga gala kiligit pɔ pelei, wo va ti lebi, wo va nəkɔ ti wu.

17 Gəoŋɔ GALAGI ʃa yiijaawana wo ma, é geegələgi laaqfulu, tonalavua, zooi la aniti pənəga, wo undaa ʃa vili gaamanə zou vagɔi naa zu, nii Gəoŋɔ GALAGI fea wo vε.

18 Təgi niiti gè ti veezu, wa ti zεvε wo-yiimavε, ti ʃε wo ʃisu, ti ʃili wo-yeeiti ba eʃε poogi, poogi ʃε wo-lovalavε va.

19 A wo-lointi kala ga tiye, wo yεpe la ti ma, wa ʃena zeini wa-vεlei wu, ta wa ʃena ziaa pelei zu, wa ʃena laa, ta wa wuzegena.

20 Wa ti zεvε wa-vεlei ma laamasagi ma, ta wa-laa zigʃidavε ma.

21 Wo-ziti ta wo-loun zunuiti siiti su ʃa gooza, eʃε geegələgiti siiti, niiti ti zεlegai zooi maazu, naama yooi zu, nii Gəoŋɔ GALAGI ma ʃona woni wo-məməwolani bε, ga é fe ti ya.

22 Mazələɔ ni wa ʃolona devei niiti pε bε, gè feezu wo ya ga wo make, wo Gəoŋɔ GALAGI wa-GALAGI nεvε vε, wo zιε ga pelei kpein é wo galaga da, wo ʃili tɔ ʃilagi va,

23 toga zii niiti kpein kpein wo luʃɔ, wa ziiti ta-yooi zedə ga wənə, niiti ti məindai wo va, zεbei ti va ti leve wo va.

24 Adavε kpein wo ʃəʃəlosu ná ma, miná ʃa ʃε ga wənə, wa-ʃwεpelemavε ʃa zeeli Liban tevebai ma, ta zιε wolai Ufelate, eyεsu é zeeli folo liizu vele bolodəi ma.

²⁵ Nu nəpe ge la zooga é va wo zakpe, eʃevelei é boni la wo ma, Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ḡa dualuagi lə nuiti su wo luɟə, ti zasu də ɓali, zooi kpein su və wo levesu ná.

Tuyai ta foovooi

²⁶ Gè tuyai ta foovooi zeidə wo luɟə za, wo yi-imazeże:

²⁷ wa tuyai zələə, ni wa golona Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti bə, gè feezu wo ya za,

²⁸ wa foovooi zələə, ni wo la ɻoloni Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti bə, ni wa zegena pelei va, gè ma levei veezu wo ya za, wo ɻili gala kiligit ba, niiti wo la ti ɻwəe.

²⁹ Siegi zu Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI liizu la ga woye zooi naa zu, və wo ná zegezu ga wənə, wa tuyai loo Galizime gizei ma, wo foovooi loo Ebale gizei ma.

³⁰ Naama ɻize felegɔiti pə ta Zuludən volu velei, pelei nii é folo liizu velei naa voluvə, Kanaan nuiti ta-yooi zu, niiti ti zeini Zuludən ma vətu nəmei zu, Gilegale letemavə, Məlee sene gului, naati kobavə.

³¹ Mazələə wa ga va Zuludən ɓudezu, wo li, wo zooi zo, nii Gəoɟə GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya. Wa sege ga wənə, wo zei ná.

³² Wa dama, wo ɻolo deveiti bə ta təgiti, gè ti veezu wo ya za.

TƏGİTİ TA DEVEITI

12

(12:1--26:19)

¹ Wəle təgiti ta deveiti ba, niiti wa ti zo, wo da zię ga tiye wo-zii ma voloi pə su, zooi naa zu, Gəoɟə

GALAGI, wo-memewolani ta-GALAGI feezu wo və,
ga wo sefə ga wənə.

GALA falizuvə gə filə nə

² Wa naama adaveti pə kpezegele, və zii naati wo
vaazu ti ɓeezu, ti ɻeni ta-ɗalagiti dəbizu ná, gize
gaaqoozagiti ma, ta gize goiti, ta gulu wolaiti bu.

³ Wa ta-zalaǵa ǵulazuveti toka, wo ta-zale ǵəo
gətuiti kpezegele, wo ta-zale ǵəo wuluiti gala, wo
ta-ǵəoǵo ganigit i galedale, ti ga ta-ɗalagiti, wo ti-
laaseigi bale, é gula adavə náti, é jneelə.

⁴ A mina ti ɻee woti naama zii ta ɻe ga Gooǵo
GALAGI wa-GALAGI.

⁵ Kəle Gooǵo GALAGI wa-GALAGI ɻa yiimazegezu
ga adavə ta, wo-mavofodaiti kpein saama, və ná a
ɻe ga seizuue, miná ɻa wa li ná, wo da nəkə bu.

⁶ Miná ɻa wa gala zalaǵaiti kula ná, ta zalaǵaiti,
ta puusieiti, ta ǵuladaiti, ta minazege daazeeli
zalaǵaiti, ta vebəaniiti wo daai ǵisu, ta wa-loganii
ma wolaiti ta ma goiti ma yivo məungiti.

⁷ Miná ɻa balaa wa daami wo ná, Gooǵo GALAGI
wa-GALAGI ǵaazu, wa-o, wa-vəleyegeiti-yo, wo
ǵoozune naama ani vagɔi pə faa zu a ɻe wo ya, niiti
Gooǵo GALAGI wa-GALAGI a tuya loo wo və ti zu.

⁸ A mina faiti ke, eʃevelei ade kəezu la za və, eʃe
ka naa ɻeezu nə, nii pagai gaazu.

⁹ Təozei wo la də zeelini dooǵo bosuve, ta zooi zu,
nii Gooǵo GALAGI wa-GALAGI feezu wo və ga wənə.

¹⁰ Wa ga va Zuludən maazubudəzu, wo zei zooi
zu, nii Gooǵo GALAGI wa-GALAGI feezu wo və ga
wənə, toğə dooǵogi ve wo ya, é wo ǵula wo zili nūti
kpein zea, ti wo-maagoolii zu, wa zei zooi naa zu
ziileigi zu.

11 Adave ḡa ḡe miná, nii Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI a yiimazeġe ga ná, və daaseigi a yə ná va. Miná ḡa wa naati kpein kula ná, niiti gə wo levezu ti ma, wa-ġala zalagaiti, ta wa-zalagaiti, ta wa-vuusieiti, ta wa-ġuladaiti, ta vebəaniiti wo minazejezu ga tiye Gəoḡə GALAGI və.

12 Wa goozune Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ḡaazu, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotige zunuiti, ta wa-wotige anzanuiti, naa vəe Leevi nulti ba, ti zeini wa-laaiti su, mazələo naati ti la zou nəpə sələɔni wo zaama.

13 A dama ga bəğə, wo mina wa-ġala zalagaiti kula adave tanəpə nə, wa ná ḡa,

14 kəle wa wa-ġala zalagaiti kula naama adave, və Gəoḡə GALAGI a yeelo ná va, wa-wolodai ta zu, miná ḡa wa naa kpein kə ná, nii gə wo levezu ma.

15 Anəe naa və, sięgi zu wəin a wo zo da, wa zoo wo toganii ta vaa, wo ma zuai mi, é zoloo tuyai ma, nii Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI bosu wo və, və nəpə wa zei ná. Nui nii kɔzɔai, baa nii ḷadegai, ta zoo ti ta mi, eġe nə vəlei nu dopa zuai baa goe suai miizu la.

16 A mina nə ḷamai mi, kəle wa pu ya zoomi ma eġe zięi.

17 A mina wa-moloi ma vuusiei mi wo-zeizuvə, ta wa-ləo niinei, ta wa-wulɔi, ta wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivoiti, anəe minazeġe ganii gila kpala, baa wa-vebəaniiti wo daai gisu, ta wa-ġuladaiti.

18 Wa ḡe nə Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ḡaazu, naama adave, və é yeelosu ná va, miná ḡa wa ti mi ná, wa wo-loun zunuiti, ta wo-loun anzanuiti, ta wa-wotige zunuiti, ta wa-wotige anzanuiti, ta

Leevi nuiti ti zeini wa-laaiti su, wa ǵoozunę Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI ǵaazu, wa-wotii ma l̄n̄oḡiti kpein su.

¹⁹ A mina yeema Leevi nuiti ma, eȳsu p̄e wo-zii ma voloi p̄e su, wa-yooi zu.

²⁰ Siegi zu Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI wa-yooi zuwəələzu la, eǵevelei é minazegeni la wo v̄e, ni sua w̄in a wo zona, wa zoo wo naa kpein mi, nii a n̄e wo v̄e.

²¹ Ni adauv̄e Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ǵe ná, ná maagoozav̄e wo va, wa-loganiiti Ḡooḡo GALAGI feezu wo v̄e, wa zoo wo ta zege ma wolaiti su, baa ma goiti su, wo paa, eǵevelei ḡe devei veeni la wo ya, wa zoo wo mi, v̄e wo zeini ná, eǵevelei wo p̄a la.

²² Wa mi, eǵevelei nu a d̄a dopa zuai baa goe suai mi la, nui k̄oz̄ai, baa nii jaadegai, naa feleḡo p̄e ka zoo é ta mi.

²³ A dama n̄o, wo mina jaamai mi, mazələo jaamai ja é ga zenvui, à mina zenvui b̄o suai va, wo va mi.

²⁴ A mina ta mi j̄neḡlein, wa pu ya zooi ma eǵe zie.

²⁵ A mina mi, naa ja a ke wo undaane, wa womavofodaiti, t̄oɔzei wo naa ǵea, nii s̄olegai Ḡooḡo GALAGI ǵaazu.

²⁶ K̄el̄e wa-loganiiti wo ti veezu GALA b̄e, ta minazeje daazeeli zalagaiti, wa li ga naati naama adauv̄e, v̄e Ḡooḡo GALAGI yeelosu ná va.

²⁷ Wa gala zalagaiti kula, suai v̄ee ma jaamai va, Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-zalaǵa ǵulazuv̄e. Wa-zalaǵai zoiti ma jaamai ja vaza Ḡooḡo GALAGI wa-GALAGI ná-zalaǵa ǵulazuv̄e, wa zoo wo ma zuai ta

mi.

²⁸ A ɖizɛ devei niiti kpein su, gè feezu wo ya, à ɖolo ti pɛ bɛ. Naazu wo undaa ʃa ne, wa wɔmavofodaiti, tɔɔzei nii pagai, é zole Goođo GALAGI ʃaazu, wa naa ʃeezu.

Nu mina vokəđo

Kanaan nuiti ma

²⁹ Sięgi zu Goođo GALAGI wa-GALAGI ziiti ma zuwu ʃaalevezu la wo lugɔ, niiti wo liizu ti vɔ bɛ, wo ti zo, sięgi zu wo ti ʃeezu la, wo zei ta-yooi zu,

³⁰ à dama ga ɓođo, wo mina ɟɔ ga ta-valii, wo va vokəđo ti ma, ti undaaviliga voluma wo lugɔ. A mina vɔɔpɛe ta-ʃalagiti ta vaa va, wo va gaazaʃa bo ga: «Nubusei niiti ti ʃeni ta-ʃalagiti dəbizu gale? Gá pɔ gá balaagi gi ke ga ti ʃevele.»

³¹ Wo ʃevelei mina ɟɛ ʃana Goođo GALAGI wa-GALAGI letema. Mazəlɔ zii naati ti ʃeni fai ma zii pɛ kɛεzu, niiti ti Goođo GALAGI ʃaazu ga kɔzəba vaiti, ti wɔin la ma. Ti yeni liizu la, ti da ti-loun zunuiti ta ti-loun anzanuiti gala ga zalaʃai ta-ʃalagiti bɛ.

13

¹ Wa ɖolo devei kpein bɛ, nii gè feezu wo ya, wo makɛ, à mina tanɔpɛ da ma, à mina tanɔpɛ sejɛ ba.

Kəđo gani kɔ nuiti maafolo vai Izelayele nuiti saama

² Tanisu GALA goo wo nui ta ʃa wuzegɛ wo zaama, ɓaa kulakelɛma ʃaa nui, é poogi ta ve wo ya, é wo laavɔ, é maabɛlɛ vai ta le ga woye.

³ Ni poogi ɓaa maabɛlɛ vai é bogai, naa laa a zeelina, é ɟɛ wo ma: «Adeli, de vilɛ gala kiligit polu, de ti ləbi,» tama wo la galagi naati kwɛɛ,

4 à mina woilo GALA goo wo nui naa wooi ma, baa kulakelema jaa nui naa wooi ma, mazələo Gəođə GALAGI wa-GALAGI sejəvə ga é wo voluğfula la, nii a ke é kwəe ni nəeue wo və, gaamai zu, ga woyii pə, ta wo-yənvui pə.

5 Gəođə GALAGI wa-GALAGI qila kpe nə ja wa vîle polu, wo lua ba, wo qolo ná-deveiti bə, wo woilo goo ma, wo dəbi, wo qili təun ba.

6 Maaneeue ga ti GALA goo wo nui naa vaa, baa kulakelema jaa nui naa, mazələo kpəevə ga nuiti ti kololalai đe Gəođə GALAGI wa-GALAGI laaləğfəma, nii é wo gulanı Ezipete yooi zu, é wo gula duyla vəlei wu, mazələo é jəni pə ga é wo zəfə pelei va, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni ga wo zie la. Wa faa nəi ləğfula qana bəğə zaama.

Wo wəla mina wo jaka

7 Ni è-đee loin, è-lee ná-doun zunui, baa è-loun zunui, baa è-loun anzani, baa è yiima anzai, baa è-wəłlai neai è və, naa ta a suğəğəna dəəğfuzu ga é è le ga, é đe è ma: «De li, de gala kiligitı dəbi,» tama də-o, è-memewolani-yo, wo la jəni galagi naati kwəe,

8 galagiti ti wəen nuğuseiti saama, ti ńugama, baa joozama, ti zeini, é zo zou bela ga, é li zou bela ga,

9 mina kisu vai zo, mina woilo goo ma, mina maawəingə, mina maazasa, mina ná-kakagi ləğfı.

10 È maaneeue ga è paa. Yeewuzejə daaləğfəma məunpa, ga è paa, naa volumna, nuğuseiti ti bə è va.

11 Da sə ga kətui, é za, təəzei wəin jəa ma ga é è zəfə Gəođə GALAGI va, da-GALAGI, nii é è gulanı Ezipete yooi va, duyla vəlei wu.

12 Izelayele nuiti kpein ta məni, ti lua, nu nəpə ge la mə naama jəewoti nəi ma zii ta jəa wo zaama.

*Kololala nuiti maagolo vai
Izelaye le nuiti saama*

13 Ni wa mënina taai tagila ná-faa zu, nii Gœođo GALAGI wa-GALAGI feai wo ve ga wo zei su,

14 nu jnakaïti kulaue wa-nubuseiti bœjøi nø zaama, ti ta-laazu nuiti kala ga: «Ade li, de gala kiligit dœbi,» tama wo la ñeni galagi naati kwεε,

15 wa naa wuuzumø, wo gjida bu, wo nuiti gaazaña ga pago. Ni fai naa ña ga gaama, daazu ña ve nei, naama vaa jnøu wolai ñeeue nei wo zaama,

16 wa taa nuiti kpein paa ga bogø zœkpøi, ta toganiiti. Wa kolofolo ta su anii kpein.

17 Wa kœzoganii kpein gaale ba zaamazuue, wo taai ñala jneglein, é veé ná-kœzoganii va ga zalafai Gœođo GALAGI ve. Adave ná ña ñe ga ve ná gologologai, taai la mœ loga volu eyεsu pe.

18 A mina anii naa tanøpe seje, nii maajee veai ba, naa ña a ke, Gœođo GALAGI ná-ziijsaawanai ñaayei, é wo maawingga, é wo maamøin, ejevelei é ma ñonai woni la wo-memewolani be,

19 wa woilona Gœođo GALAGI wa-GALAGI woo ma, wo golo ná-deveiti be, gè ti veezu wo ya za, wo naa ñe, nii sœlegai Gœođo GALAGI wa-GALAGI ñaazu.

14

*Fai niiti tøgi zeidai ti ma,
é lo saa vai va*

1 Wa ga Gœođo GALAGI wa-GALAGI ná-dointi. Saai a loona, à mina wen baa pøløpale lø bœjø ma, baa wo va wœungi buye wo-lovala velei ga saa wøloï ma voogi.

² Mazələə wa ga nubuseiti ti nadegai Gəoğə GALAGI wa-GALAGI və, Gəoğə GALAGI yiimazeğəvə ga woye, é wo gula ziiti kpein saama eteai zu, ga wo gə ga nənə yə.

*Sua nadegaiti ta nadetala geleiti
(Leevi Nuiti 11:1-47)*

³ A mina kəzəba ani nəpə mi.

⁴ A wəle suai niiti ka wa zoo ti miizu: nikel, baalagi, ta bolii,

⁵ dopai ma zii pə, goegi ma zii pə, gize wolii, dəbə vaalagi, dəbə wolii,

⁶ suai nii kpein polokagi ʃaavaliai, é miizu, é da te volu.

⁷ Kələ niiti wo la ti mia, anee ni ti-volokagi ʃaavalivə, baa ti miizu, ti da te volu, naati ta ga niiti: nəməi, zəbei, ta fasa wolii, anee ni ta miizu, ti da te volu, kələ ti-volokagi ʃaa la valini. Wa ti leve ga ti ʃəzəvə.

⁸ Boigi ʃalaa, polokagi ʃaavalivə, kələ é la miizu, é va da te volu, wa deve ga kəzəvə. A mina ti-ma zuai ta mi, wo mina vəəşti ti-ma voomai ta va.

⁹ Zie wu zuaiti kpein su, nii wa zoo wo mi, naa ʃa ga, niiti ma woekegi ti va, ta maagjalai ti ma.

¹⁰ Kələ à mina naati mi, niiti ma woeke ge la ti va, baa maagjalai la ti ma, wa naati deve ga ti ʃəzəvə.

¹¹ Wa zoo wo wəni nadegai kpein mi.

¹² Kələ wəle niiti wo la zooga wo va ti mi: duai ma zii pə, koğei ma zii pə,

¹³ seevei ma zii pə,

¹⁴ ta kalawənii ma zii pə,

¹⁵ sizigoi ma zii pə, buungi ma zii pə,

¹⁶ ma wolaiti ta ma goiti,

17 kpolodə laavə wənii ma zii tanigaa,

18 ziء wənii ma zii tanigaa, ta zəgbəlutugi, ta dəvei.

19 Fuluanı goi kpein kovegi ba, wa naati deve ga ti ջօzəvə, à mina naati mi.

20 Kəle wa zoo wo naati mi, niiti ti ջovesu, ta ti nadegai.

21 A mina sua mi, nii saai 6əğjə və. Wa zoo wo fe seikəğjəma nui ta ya, é wo və bə, ga é mi, baa wo pədi wəein ta ma. Mazələə wa ga nuħuseiti ti nadegai wa-GALAGI və.

A mina boli yivoi gili ga dee ná-niimi dei.

Puusie fula vai ma ləgi

22 Kona-o-kona wa wa-falagi zu aniiti kpein ma vuusiezi zeje ba.

23 Wa mi Gəoğjə GALAGI wa-GALAGI ǵaazu, naama adavə, və daaseigi a zei ná, é ǵeni ga wamoloi ma vuusiezi, ta dəə niinei nənəi, ta guləi nənəi, é vəe wa-loganiiti ma wolaiti ta ma goiti ma yivo məungiti ba, naa ga a kə wo lua Gəoğjə GALAGI wa-GALAGI va eyesu ǵo, wo-zii ma voloi pə su.

24 Siegi zu Gəoğjə GALAGI wa-GALAGI tuyə loozu la wo və, é voova gola, tanisu wo la zooga wo va lii la, və Gəoğjə GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ǵe ná, təəzei ná maaǵfooza vai va,

25 wa puusiezi vədi, wo ma walii zeje, wo lii la naama adavə, və Gəoğjə GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va.

26 Miná, wa zoo wo naa kpein geya, nii wəin wo ma, toganii ma wolaiti ta ma goiti, ta dəəi, ta kpəlebəle ganiiti ta nu ǵaazulati, nii nəpə neai wo

ve, wo daami wo ná, Goođo GALAGI wa-GALAGI
gaazu, wo goođuné, wa-o, wa-veleyegeiti-yo.

²⁷ A mina yeema Leevi nuiti ma, ta g̊e wo zaama,
mazələo ti la ada nəpe sələoni zooi zu ga tənə ga wo
g̊evele.

²⁸ Kona zavasavagi ma, wa konagi zavasiei ma
vuusiei zeđe wa-balagi zu aniiti kpein ba, wo pu
wa-laazuve.

²⁹ Leevi nuiti, ti la ada nəpe sələoni zooi zu ga
tənə, naati ta va, ta seikəđəma nuiti, ta podointi, ta
poanzaiti ti zeini wa-laazuve, ti daami wo, ti yiđo.
Naazu Goođo GALAGI ga tuyaloo wa-wotii kpein
ma, niiti wa g̊e ti g̊eezu.

15

Kuyeiti suvaayę konagiti (Leevi Nuiti 25:1-7)

¹ Konagi ləfelasiei kpein ma, wa kuyeiti su-
vaayę.

² Wele kuyeiti suvaayę pelei va: Siegi zu kuyeit
zuvaayę konagi ma zezei wosu da, Goođo GALAGI
lebi vai ma, nu kpein é kuye veai sejñəđi ma, é ga
zou loin ga təun kevele, é mina ani nəpe maaloli
ma.

³ Wa zoo wo b̊oi weeinti da ga ti ta-g̊uyeiti sala,
kəle wa wo-zejñəđi, zou lointi tənəi ye ná, wo
mina ani nəpe maaloli ti ma.

⁴ Tama maa la neen ga bala nu va g̊e wo zaama,
mazələo Goođo GALAGI wa-GALAGI ga p̊o ga é tuyai
loo wo ve, é voova, zooi naa zu, nii é feezu wo ve ga
wənə,

⁵ ni nə wa woilo Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI wooi ma, deveiti gè ti veezu wo ya za, wo ti zo, wo da ziɛ ga tiye.

⁶ Mazələo Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ǵa tuyə loo wo və, eǵevelei é minazegeni la. Naazu wa da wali gulyei veez zou filigaa ma, wo la lədə boga eyəsu pə. Wa zei zii məinməin unda, kəle tanəpə ge la zeida wo unda.

⁷ Ni wo-zeiňəg̊əi, zou loin ta a ləona baladai zu, naama yooi zu nii Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI feezu wo və, à mina ǵaazumaavə bə, wo va bə kuyei veez zu ma.

⁸ Kəle wa naa vee ma ga kuyei, nii a kula kpəde ma vai zu ńegəlein.

⁹ A dama, kisie nəi mina lə wo-yiimavə, wo va ǵe ma: «Konagi ləfelasiei maabuga, kuyeiti suvaayə konagi,» naa maavele ma, wo ǵaazu nəi lo wo-zeiňəg̊əi zou loin va, é ga bala nui, wo la ani nəpə fea zea. Mazələo toğə ǵaazaǵa ga wo-ləg̊ə Gəoḡə GALAGI ma, wa ǵe ga səba nu.

¹⁰ A kuyei vee ma, wo fe zea ga koozunəei. A mina kə ga bala vaa. Naa a ǵeeна, Gəoḡə GALAGI ǵa tuyə loo wa-woti ǵeai kpein ma, ta wa-woti ǵeezuveti kpein.

¹¹ Bala nuiti ta ǵe nə ǵə wo zaama zooi zu, naa ǵa é ba, gè wo levea ga wo ǵe ga faanəe ǵee nu, wo yeavie gola wo-zeiňəg̊əi zou lointi bə, ta maanəg̊ə nuiti, ta bala nuiti ti zooi zu.

*Duəiti kula vai duəlai zu
(Egezəde 21:1-11;*

Leevi Nuiti 25:39-46)

¹² Ni wo-ǵeelein Eñulu nui ta, zunu ǵaa anzau, a ǵəg̊ə uədina wo ma, toğə botii ǵe wo və kona dəzita

laawu. Kelε konagi ləfelasiei ma, wa fie, é zeje wo və bε, é li.

13 Siegi zu wo fiesu la, ga é ȡe bədə yeema, é zeje wo və bε, é li, à mina ȡe ba, é va li ga yeajnaka.

14 Wa faanee ȡe bε, é zoloo tuyai ma, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI toa wo vε, wo seje wa-logani goiti ba, ta wa-moloi é ga beleegi, ta wa-ləɔi.

15 A ȡize su ga wa bədəi wo ȡeni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gəođə GALAGI wa-GALAGI ja é wo unməɔni. Naa ja é kεezu, gè niima levei veezu la wo ya za.

16 Ni wa-luɔi a ȡena, é la pɔ é zeje wo və bε, tɔɔzei é ȡilia wo va, wa wa-velveyejei, toğə gaane zu wo və bε,

17 naazu wa kəlu ȡaazobagi zeje, wo goii vee wa-bogi va, wo bə. Naazu toğə ȡe ga wa-wotijə nui eyesu ȡə. Wa ke ȡana nə ga wa-wotijə anzauui.

18 Naa mina ȡe wo vε ga faaɓa, duɔ vie fai zu wo vε, é va li bədə yeema, é zeje wo və bε, mazələɔ é botii ȡea wo vε kona dəzita laawu, é botii ȡea wo vε, nii a ȡe ga sala zeje nui nənɔi zeizu felegə ȡevele. Gəođə GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo vε, naa kpein su, nii wo kεezu.

19 Wa-loganii ma wolaiti ta ma goiti ma yivo məungiti, ti ga ma zineiti, à naati fe Gəođə GALAGI wa-GALAGI vε. A mina boti ȡe ga wa-nikeiti ma yivo məungi. A mina wa-vaalagiti ma yivo məungiti maaleğai leve.

20 Wa-o, wa-velveyejeiti-yo, wa da mi konagi leve daa ȡilagila, Gəođə GALAGI wa-GALAGI ȡaazu, naama adavε, vε é yeelosu ná va.

21 Ni neevuzu ḡa ba, ni toḡa ləkpuzu, baa gaazugolea ve, baa neevuzu wola gili ge ḡe ba, à mina naa ḡula ga zalaḡa Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI və.

22 Wa mi, və wo zeini ná, nui nii kəzəai, baa nii nadegai, naati seizu felegəti pε ta zoo ti ta mi, eḡevelei nə nu a da dopai baa goegi mi la.

23 Kəle à mina ma ñamai mi eyəsu pε. Wa pu ya zoomi ma, eḡe ziei.

16

Pake fetii (Egezəde 12:1-20)

1 A ḡaabə, molo ḡulasu alugi ma, wo Pake fetii ḡula Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ləbi vai ma, mazələə naama alugi ma əidii ta ḡa Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI wo ḡulani la Ezipete yooi va.

2 Wa nikəi ḡula ga Pake zalaḡai, baa baalagi, baa bolii, Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ləbi vaa ma, naama adavə, və a yeelo ná va, ga daaseigi ḡe ná.

3 Bului levəi su, à mina naa bə Pake daamianigi va, wo va mi, kəle folo ləfela laawu, wa yε bului miizu, nii levə la su. Ziizoolə bului naa ḡa wo gitoo su ga wo zegəni Ezipete yooi zu ga gaazuvilei. Naa maavele ma, wo-zii ma voloi pε su, wo-ḡi ka yε wo zeḡe voloi zu Ezipete yooi zu.

4 Naama volo ləfelai kpein daawu, maa la neenii nu va levəi vo gila kpala ka wo-zeizu və wa-yooi kpein su. Nii é ga suai é ḡulazu ga zalaḡai folo məungi ma bəkəi, nu mina tanəpə make, é va yesu sobui va zeeli.

5 Wo la zooga wo va Pakegi ma zalaǵa zuai vaa taaiti pę nə zu, niiti Gəoǵə GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo ya ga wo-zeizuve.

6 Kəni nə və Gəoǵə GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va, ga daaseigi ǵe ná, miná ǵa wa Pake zalaǵai gula ná. Wa zalaǵa zuai ǵodaaleve foloi daa ziegi zu, siegi zu wo wuzegeni la Ezipete yooi zu.

7 Wa suai gili, wo mi naama adavə, və Gəoǵə GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va. Poluma zobui, wa zoo wo li wa-zegej gotaiti bu.

8 Folo ləzita laawu, wa ye ǵului miizu, nii levə la su. Folo ləfelasieli, wa maabə nadegai wo Gəoǵə GALAGI wa-GALAGI lebi vai ma. A mina boti nəpə ke naama volo ná.

*Pantekote voloi ma vətii
(Egezəde 34:22;
Leevi Nuiti 23:15-21)*

9 Wa dəəǵəi ǵaalu ga dəfela. Wa gaalu fai ləozei, siegi zu moloi é ga ǵeleegi, wa naa levə vai ləozeina la, wo wələtəi lə su nə feya.

10 Naa volu, wa dəəǵəiti ma vətii gula Gəoǵə GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma. Wa vebəaniiti fe bə, wo daai ǵisu, é zoloo tuyai ma, nii wa-GALAGI a too WO və.

11 Wa joozune Gəoǵə GALAGI wa-GALAGI ǵaazu, wa wo-loun zunuiti, wa wo-loun anzauuti, wa wa-wotige zunuiti, wa wa-wotige anzauuti, wa Leevi nuiti ta ǵe zeini wa-laaiti su, ta seikəǵəma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ta ǵe wo zaama, naama adavə, və Gəoǵə GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ǵe ná.

12 Wa g̊iz̊e su ga wo g̊eni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Wa gaaba, wo devei t̊eiti so, wo z̊ie ga tiye.

Kota lo fetii

(Leevi Nuiti 23:33-43)

13 Siegi zu wo 6esu la ga moloi loga, nii é ga beleegi, ta d̊əo b̊ete vai, wa kota v̊etii g̊ula, wa naa g̊e folo l̊ofela laawu.

14 Wa g̊e koozuneei zu, wo da fetii g̊ula, wa wolum zunuiti, wa wo-loun anzamuiti, wa wa-wotig̊e zunuiti, wa wa-wotig̊e anzamuiti, é v̊ee Leevi nuiti ba, ta seikəg̊oma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti ti zeini wo zaama.

15 Folo l̊ofela ja wa k̊e fetii ja G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI lebi vaa ma, naama adav̊e, v̊e é yeelosu ná va, t̊əoz̊ei toja vaazu tuya loozu kpalagi zu anii kpein ma, ta botii kpein wa k̊e, naa ja a k̊e, wo g̊e koozuneei zu, nii kẘe ge la ba.

16 Ná zeizu ja g̊e sava konagi zu, zunuiti kpein ti g̊ula kelema G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI g̊aazu, naama adav̊e, v̊e a yeelo ná va: fului nii lev̊e la su naama v̊etii zu, ta d̊əog̊b̊iti ma v̊etii zu, ta kota v̊etii zu. Nu n̊ope ge mina g̊ula kelema G̊oog̊o GALAGI g̊aazu ga yeanaka.

17 K̊ele es̊e gilagilagi ja va ga gala k̊ɔj̊i, é zoloo ná-s̊ələɔgi ma, ejevelei G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI tuya loa b̊e la.

Tukpəg̊saaleve nuiti sei vai

18 Taaiti kpein G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo v̊e, wa tukpəg̊saaleve nuiti sei naati, ta kundig̊iti wa-wolodaiti su, ti da nubuseiti tukpəg̊saaleve ga telebodai.

19 A mina tukpoi maaue, à mina zeelɔzəgɔzu ɔε, à mina lobeani zo, wo va yaava, mazələɔ lobeanii ja da ɔjima nuiti gaazuçole, é səbalala nuiti ta-vai maaue.

20 A ɔaaña, wo tukpɔðaaleve ga səledai, naazu wa zoo wo wa-eteai zie, wo zooi zege ga wənɔ, nii Goođo GALAGI wa-GALAGI feezu wo vε.

Faiti tagi zeidai ti ma

21 A mina sale ɔɔ wului ta lo zalađa gülazuue ɔlobauε, nii wo vaazu kpetezi Goođo GALAGI wa-GALAGI vε.

22 A mina sale ɔɔ ɔtū ɔaalə naa ɔlobauε, mazələɔ naama ɔewotii ma ziiti wɔinzegεvε Goođo GALAGI wa-GALAGI ma.

17

1 A mina sua gula ga zalađa Goođo GALAGI wa-GALAGI vε, nii neeuuzuue tanɔpe ge ba, é ɔeni ga nik ei, baa baalagi, baa bolii, mazələɔ tođa ɔε ga kɔzəba ani Goođo GALAGI wa-GALAGI vε.

2 Tanisu taaiti Goođo GALAGI wa-GALAGI ti veezu wo vε, zunui ta, baa anzauui ta ɔa ɔε ta zu, é da wa-GALAGI Goođo GALAGI wanama vai ɔε, é ná-minazeđegi ɔologolo,

3 é li, é da gala kiligiti dəbi, é da nɔkɔ ti wu, é da nɔkɔ foloi wu, ta alugi, baa somideđaiti kpein, nii é devei laalođəma nii gè feeni.

4 Wa ma woo mënina feya, wo ɔwεε faa ɔε su, à ná wola wuuňe ga pagɔ. Ni gaama ve, fai naa ɔolevε, faa jɔi naa ɔeevε Izelayele nuiti saama,

5 nu jɔi naa, é ɔeni ga zunu baa anzau, wa vaa la nu léezuue taazuue, wo sɔ ga kɔtuiti, é za.

6 Nii maanεai é za, zeele felego baa savago ná-zeele wooi ḡa wa lo ma, wo paa, zeele gila ná-zeele woo la kula ḡea su.

7 Zeeleiti ta ḡe ga ma mɔungi ti kɔtuiti pili ma, paa vai zu, nubusei mɔtaiti ta bɔ ti va niina. Wa faa nɔi ḡula bɔgɔ zaama gana.

*Faabaagiti ka
ti-ma lukpɔi ḡaa a leve
GALA seizuue*

8 Ni fai ta a vaana, é vile nu vaa vaa va, baa kpɔe vaa, baa nu maawana vaa, baa faa ta, nii kpaaai, wa li ga naa, vε Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va.

9 Wa li, wo zalaṛa ḡula nuiti, Leevi nuiti pete, ta tukpɔṣaaeve nui é ná. Wa ti ḡaazafà, ti tukpɔi ḡaaleve wo vε.

10 Wa ke ḡana, eጀevelei ta tukpɔi ḡaaleve la wo vε, vε Gɔogɔ GALAGI yeelosu ná va. Wa ḡaaaba, wo zie ga naa, nii ta wo ḡala da.

11 Wa zie ga tɔ gooī, ta wo ḡala da, ta tukpɔi naa ti gaalevezu, wo mina zeje ta-levei gila kpalaab ba.

12 Ni nui ta a ḡelenā ga ná-wasogi maavele, é la woiloni zalaṛa ḡula nui wooi ma, nii é Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI ná-botii zu, baa tukpɔṣaaeve nui é ná, zunui naa ḡa za. Wa faa nɔi ḡula gana Izelayele nuiti saama.

13 Nuబuseiti ta ménina, dualuagi ḡa ti kpein so, nu nɔpε ge la mɔ waso fai naa ma zii ta ḡea.

Masadai

14 Siegi zu wo lεεzu la naama yooi zu, nii Gɔogɔ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vε, wo seje ga wɔnɔ, wo zei su, tanisu wa vaazu ḡεεzu ma: «Ade masa

sei bəgə unda, egefvelei zii zoiti ti la, ti de-maadoolii zu.»

15 Wa masagi naa zei bəgə unda, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI a yiimazeđe la. Zou loin ta ga wa seđe, wo sei bəgə unda, wo la zooga wo va yeelo węen va ga wa-masagi.

16 Masagi naa mina sooi wola məin bəgə ya, é mina nubuseti teve Ezipete yooi zu, ga ti li, ti soo məinda gveya ná. Mazələə Gəođə GALAGI gəni wo ma: «À mina mə gale ma, wo va zię ga pelei ná.»

17 Anzai mina məin, kigi a va vote, a va zegé GALA ba. E mina walii wola gaałe ba, baa zanugi.

18 Siegi zu a zeina la masa kpəkpəgi ga, toşa tɔ sevei zeve bəgə vε, sevei ta zu, toşa bo zalaga gula nuiti ma, ti ga Leevi nuiti, ga ti fe zea.

19 Naama zevei mina gula zea, é da kala sii ma voloi pε su, naa ga a ke é Gəođə GALAGI ná-GALAGI gaaazuluaba vai maadžli, é tɔ gooiti kpein so, ta deveiti, é da zię ga tiye,

20 naa ga a ke, é mina vili kibəłłəmai zu, é va waso zou nuiti ma, é va zegé devei gila kpalaab ba, nii a ke, sii zugooza ná-masadai zu, ta mavofodaiti, Izelayeľe nuiti saama.

18

Zalaga gula nui Leevi nuiti daamii zu vε

1 Zalaga gula nui Leevi nuiti, ta Leevi mavofodai zoiti kpein, ti la zou nəpε sələəga ga tənə, egefvelei Izelayeľe nui zoiti ti la. Ta ti-đənəgi zələə gala zalagaiti su, ta ani vagɔi kpein niiti ti veezu Gəođə GALAGI vε.

2 Zou la ḡea ti ya ga tənɔ, zou lointi saama. Gəoḡə GALAGI ḡa é ga tənɔi, eጀevelei tə bəği boni la wo ma.

3 Wəle, və ná a ḡe ga zalaga ḡula nuiti daamiizu, nuňuseiti ta fe ti ya, niiti ta nikai ḡula ga zalağai, baa baalagi, ta ma ḡakigi ve zalaga ḡula nuiti zea, ta ma ḡalɔti, ta ma budegi.

4 Wa zooi va lənə məungiti kpein fe ti ya, ga moloi nii é ga beleegi, ta dəo niinei, ta gulɔi, ta baala deſa məungi wa teve wa-vaalagiti ma.

5 Mazələo wa-wolodamaiti saama, Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI yiimazeጀe və ga Leevi nuiti ta ti-mavofodaiti, é ti lo seizu nadegai ma wotii untuḡə daaseigi vaa zu eyəsu ḡə.

6 Sięgi zu Leevi nui ta zeጀezu la Izelayele laai ta zu, və é ḡeni zeini ná, təɔzei wəinvə ga é li və Gəoḡə GALAGI yeelogai ná va,

7 é da botii ḡe, Gəoḡə GALAGI, ná-GALAGI laaseigi zu, eጀevelei nə keeጀeleaiti, Leevi nui zəiti ti losu da Gəoḡə GALAGI ḡakala.

8 Toga nənə ma laamianigi zələo, é zoloo naati tənɔi liegɔi ma, naa la bəni pogani va lənəgi va, é pədizu, nii é sələoni keeጀeni zea.

Zee ḡala goo wo nuiti ta-vai

9 Sięgi zu wo leezu la zooi naa zu, nii Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI feezu wo və, à mina vokəḡə keewoti nəi naati ma, niiti zooi naa zu nuňuseiti ti ti ḡeeezu.

10 Nu nəpə ge mina ḡe wo zaama, nii a ná-doun zunui baa ná-doun anzauui ḡula ga zalağai, é va gala abui ḡa. Nu nəpə ge mina ungaizie vaa ḡe, baa adəbəe vaa, baa zoḡo vaa, baa məta vaa,

11 6aa foovoo vaa, 6aa zənvu ʃaazaʃa faa, 6aa sale vili ma vaa, 6aa gəvə ʃaazaʃa faa.

12 Mazələo niiti ti naama vaiti kəezu, naati wəinzeʃeuə Gəoʃə GALAGI ma, təɔzei zoot nii wo vaazu ləɔzu su, nuiti ti zeini ná, naati ti 6əʃə veeni naama vaiti zea, naa ʃa é kəezu Gəoʃə GALAGI wa-GALAGI ʃa ti bəezu wo lugə.

13 Wəun wo letegi, à 6əʃə ve Gəoʃə GALAGI wa-GALAGI və, peelalazu mina ʃe wo va.

14 Mazələo zii naati wo vaazu ti bəezu, ta da woilo adəbəe nuiti goo ma, ta ungaizie nuiti, kəle wəun wa, Gəoʃə GALAGI wa-GALAGI la pə ga wo va naa ma zii tanəpe ke.

GALA goo wo nu ʃiteiti

15 Gəoʃə GALAGI wa-GALAGI ʃa GALA goo wo nui ta wuzeʃezu wo və ga nəun kevəle, wo-ʃeeleaiti saama. A woilo goo ma.

16 Naa zoloogə naa ma, nii wo maagfaazaʃaboni Gəoʃə GALAGI wa-GALAGI ma, voloi wo ʃaaleen'i ba la Gəəleʃə gizei ma, wo ʃəni ma: «Gi la mə pə ga gi va Gəoʃə GALAGI gá-GALAGI wooi meni, gi la mə pə gi va niima abu wolai ʃa. Gi la pə gi va za.»

17 Gəoʃə GALAGI ʃəni mà naazu: «Gè vaa naa wu, nii ti bosu ʃani.

18 Nà GALA goo wo nui ta wuzeʃezu ti və, ti-ʃeeleaiti saama, ga è ʃevəle. Nà dàawooi və da, toʃa naa kpein bo ti ma, nii nà deve ma.

19 Ni nui ta a ʃelena, ga è mina woilo naa ma, nii è bosu dàaseigi zu, nà 6əʃoi, nà su bolo ve zea.

20 Kəle ni gala goo wo nui ta a 6əena dàaseigi zu ga gaazumaaneei, è wooi ta wo, nii gè la deveni ga

é bo, baa é bœe gala kiligit daaseigi zu, gala goo wo nui naa ja za.»

21 Tanisu, wa bœjø gaaazañasu, ga: «Gá wooi naa gwœe ñale, nii é la zefeni Gœođø GALAGI vœ?»

22 Siegi zu gala goo wo nui bœzu la Gœođø GALAGI laaseigi zu, gooí la vileni su, naa la gœeni, nii é bogai, Gœođø GALAGI laade é va naama wooi wo. Gaazuleei nœ ja gala goo wo nui naa, a naa wo da. A mina va bu, é va wo laavø.

19

Maavela laaiti
(*Gaalu Sevei* 35:9-34;
Zozuwe 20:1-9)

1 Siegi zu Gœođø GALAGI wa-GALAGI vaazu ziiti kpœezu la, niiti é pœ é ta-yooi ve wo ya, siegi zu wo ti bœezu la, wo zei ta-laaiti su, ta ta-vœleiti bu,

2 wa taa savago ye ná ye zooi zu, nii Gœođø GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wœno.

3 Wa peleiti to ti va, nii a ke nu vaa nui da lœgfuzu ñaizie ná, wa zooi valisu ga savago, nii Gœođø GALAGI wa-GALAGI feezu wo ve ga wœno.

4 Welœ velei nu vaa nui maaneai la, é bœjø maavela la, taai naati gila su, zenvui va gizo: ni é seijnœjøi vaaue, é la gaagfilini ma, naa ná-wœinzejema gï ge la gœa kisu kaipa.

5 A gœna nœ ga tanisu ti li ta bœlai dœbœi zu, gulu levezuvœ, a yena gului vœsu, zoovœi gula ma ungi ja, é bœlai zaga, é za. Zunui naa ja zoo é vela, é li taai naati gila su, zenvui gizo,

6 naa ja a ke, ñamai votokula nui mina lia vilesu polu, ná-ziigaawana wolai zu, é va so, ni sië gooza

ka a wo, é va zeeli taai naa ma, a va paa, tama zunui naa maa la neen, é va za. Wəinzegefema vaa la gəa ti yəgəzu kaipa ta seijnəgəi, é paai.

⁷ Naa gə é ba, gə devei vea wo ya, ga wo yeelo taa savago va bəgə və yə.

⁸ Ni Gəođə GALAGI wa-GALAGI a wa-yooi zuwəələna, egefuelei é minazefeni wo-memewolani bə, é zooi kpein fe wo ya, nii é minazefea ga é fe wo ya,

⁹ ni nə wa devei niiti so, wo da zię ga tiye, nii gə feezu wo ya za, wo Gəođə GALAGI wa-GALAGI nəe və, wo zię sienəpe su ga ná-pelei, wa taa savago la taa savago niiti ma bəgə və,

¹⁰ naa gə a ke, nu la səbalala nu vaa, ma jnamai va vu zooi nii zu, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI feezu wo və ga wənə, nu vaa jnama gətoi la gəa wo va naazu.

¹¹ Kəle ni wəinzegefmai gə nui ta g̊isu seijnəgəi laalođəma, é da gaavəenə, é so, é doğa, naa za, é vela, é li, é zei naama laai tađila su,

¹² ná-taazu gəwolaiti ta nu leve kalama, a vəana, ti fe jnamai puai, naa votokula nui ya, naa gə a ke é za

¹³ A mina maawəingə, wa Izelayele jnade gəana səbalala nui jnamai ma puai, wa gə gaanəei zu.

*Kwəmavə ma maajəe
ta zəe zeele vai*

¹⁴ Siegi zu wo zeizu la zooi naa zu, Gəođə GALAGI wa-GALAGI feezu wo və ga wənə, à mina kwə ma gətui zegə daazu və, nii é wo-zeijnəgəi g̊wegi leežu, nii nu məungiti ti daani, ti vəai ma.

¹⁵ Zeele g̊ilagi ná-zeele wooi la zoga nu g̊ilagi laalođəma, é və lo ná-faagaaazagi və, baa ná-faa jnəi,

gaa kotoi tanopę nu a ke. Fai pe gaa ja gula ba no, ga zeele felego baa zeele savago ná-zeele wooi maavele.

¹⁶ Ni zee zeelei a zeei veeena nui ta ma, faa noi ta ma vaa zu,

¹⁷ nu felegoiti ti zakpegai, naati ta va Goođo GALAGI gakala, zalađa gula nuiti ta tukpogaaleve nuiti kakala, niiti ti botii zu naama ziegi zu.

¹⁸ Tukpogaaleve nuiti ta naa wuuđe ga pago gola. Ni ta kaana ga zeelei zeei woni, zee zeele wooi no ja é boni keeđeloin laalđoma,

¹⁹ naazu wa naa je la, nii é wəinni ga é je ga keeđeloin. Vele gana wa faa noi gula la bəđo zaama.

²⁰ Zəiti ta mənina, ta lua, nu nəpe ge la mo naa jeđala vaa noi ta jea wo zaama.

²¹ A mina maawoinga je, devei ja je ga: Zenvui voto ka je ga zenvui, nu gaaazuđezegi voto ka je ga nu gaaazuđezegi, nu jiiga voto ka je ga nu jiiga, nu yeei voto ka je ga nu yeei, nu gəđoi voto ka je ga nu gəđoi.

20

Kəođo vai ma ləgiti

¹ Siegi zu wo liizu la kođomavę wo zili nuiti daalđoma, wo sootti ka, ta kođo wotoloiti, ta kođo nuiti, ti məindai wo va, à mina lua ti va. Mazələo Goođo GALAGI wa-GALAGI nii é wo gulanı Ezipete yooi va, naa ja wo va.

² Wa gəna gəvele bəteä ga wo va kođi ləczei, zalađa gula nui ja maabuđa wo va, é bəe kođo nuiti po.

³ Toga je ma: «À woilo ma, Izelayele nuiti! Wo vaa za, ga wo kođi je wo zili nuiti daalđoma. A

mina ijəteve wo-yiimavə. A mina lua, wo zasu mina bali, wo-gigi mina zupu ti gaazu.

4 Mazələə Gəoğə GALAGI wa-GALAGI ǵa losu wo lugə, é kəoi ǵə wo və wo zili nuiti daaləğəma, naa ǵa a ke é wo ǵizo.»

5 Naa voluma, kundigiiti ta bəe kəəğə nuiti pə, ti ǵe ti ma: «Nui ta ǵa wo zaama nei baa, nii é pele logai, é la də niineni? E ǵale ma ná-taazu, a va za kəəmavə, nu ǵili ge va niine məunpa.

6 Nui ta ǵa wo zaama nei, nii é leezən ǵelei leveai, é la də ma waa məungi ǵulani? E ǵale ma ná-taazu, a va za kəəmavə, nu ǵili ge va ná-leezən ǵelei ma waa məungi ǵula.

7 Nui ta ǵa wo zaama nei, nii é anzau i ta maa-zogai, é la də fuluni? E ǵale ma ná-taazu, a va za kəəmavə, taǵili ge va ná-anzanu maazogai zei.»

8 Kundigiiti ta bəe kəəğə nuiti pə məno, ti ǵe ti ma: «Nui ta ǵa wo zaama nei, nii é luazu, ijəteveai? E ǵale ma ná-taazu, a va keeǵeleaiti ijəteve ga bəğə ǵevele.»

9 Sięgi zu kundigiiti ti ǵesu da ga bəe kəəğə nuiti pə, ta kundigiiti sei niina nu bulugiti unda.

10 Sięgi zu wo liizu la taai zosu, wo bo taazeigiti ma ga, ti bəğə ve wo ya, kəəğə vaa mina ǵe ba.

11 Ni ta vaana wo ǵisu vai wu, ti taai laalao wo və, ta-nubuseiti kpein ta ǵe ga wa-wotıǵə nuiti, ti ǵe ga wa-luəti.

12 Ta ǵeləna wo ǵisu vai va, ti kəoi laalə wo wu, wa lati taai ma, wo sei kəle su.

13 Gəoğə GALAGI wa-GALAGI ǵa də wo yeezu, wa zunuiti kpein paa ga bogə zəkpəi.

14 Kεlε anzanuiti, ta doungoiti, ta toganiiti, ta kɔɔzoganiiti wa ka taazuue, wa naati kpein sege bɔɔjɔ ue. Kɔɔzoganiiti wa ti ʃula wo zili nulti ze, wa naa zegɛ, Goojɔ GALAGI wa-GALAGI ja é naa veezu wo ue.

15 Žekana wa kε la ga naama laaiti kpein ti maagoozaai wo va, niiti ti la bɔni naama yooi va, nii wo zeini su.

16 Kεlε naama laaiti ma nubuseiti, niiti Goojɔ GALAGI wa-GALAGI ta-yooi veai ga é ʃe wo ue ga wɔnɔ, nii kpein é yenvuzu ná, à mina tanɔpe zε vulua.

17 Wa niiti kpein suwugaaleve, niiti ti ga Gεte nulti, ta Amɔɔl nulti, ta Kanaan nulti, ta Feeleeze nulti, ta Geeve nulti, ta Yeebuse nulti, egesvelei Goojɔ GALAGI wa-GALAGI ma levei veeni la wo ya,

18 naa ja a kε, ti mina wo gala ga ta-ʃologolo kεewotiiti ti kεezu, ta-galagiti dεbi vai zu, wo va ta ʃe ti ʃevele, wo va kotoi ʃe Goojɔ GALAGI wa-GALAGI laalɔʃɔma.

19 Siegi zu wo taai zeizu la kεlε su, sugooza, aisa wo va so, à mina zoovε ue maagoolii zu wuluiti ba, ti waazu. Wa zoo wo ti-ma waaiti ta mi, kεlε à mina ti vɔ. Mazelɔɔ dəbɔzu wului la ga nubusei, nii wa li kɔɔj loozu ma.

20 Gului niiti ti la gwaa woga, nu va ma waai mi, naati nɔ ja wa zoo wo ti vɔ. Wa zoo wo ti zegɛ, ti ʃe ga gului, wo kɔɔjɔ zoɔlaiti kpεtε ga tiye taai naa laalɔʃɔma, nii wo maalatigai, wo zei ma, é kɔɔj ʃoozu wo laalɔʃɔma, eyɛsu é loo bu.

21

Ni ta nu vaana,

nu la paa nui gwεε

¹ Zooi nii G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya ga wənə, ni ta nui ta vaana ná, wo ma voomai g̊a dəbəi zu, wo la nu vaa nui gwεεni,

² wa-g̊undigiiti ta wa-lukpəg̊saaleve nuiti ta li naama adavə, ti ná yəg̊ozuve g̊oog̊o, é zo poomai və bε va, é zeeli maag̊oolii ma laaiti su,

³ ti g̊e kwεε nii maabug̊aaai. Naama laai ma g̊undigiiti ta nikε zaa yivoi zege, nii é la dε botii gwεeni, unbawulu la dε vilini unba.

⁴ Ta lii la k̊otudei ta və bε, nii é la da ga vəa eyεsu g̊o, vε nu la dε wozawolini ná, baa nu va ani vaza ná. Miná g̊a ta nikε yivoi ma zaai ɓobog̊avə wolo ná, k̊otudei wu.

⁵ Názuve g̊a zalaʃa g̊ula nuiti, Leevi nuiti ta maabug̊a la ná va, mazələo tiya g̊a G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI yiimazegeai ga tiye, ga ti g̊e ná-botii zu, ti da tuyai loo daaseigi zu. Tiya g̊a ti maanεai, ti kp̊əe vaiti gaag̊ula ba, ta doña vaiti, ta nu maawana vaiti.

⁶ Naa volu, kundihiiti ti taai naa zu, nii dεai ga maabug̊avə poomai va, ta yagba nikε zaa yivoi maazu, nii kp̊obog̊avə woloai k̊otudei wu.

⁷ Ti g̊e ma: «Gi-yeeiti ti la gwεeni ga, nui nii ma ñama vuu nua, gi ñaazuve la faa ñəpε kaani, é va lo ba, gá g̊e su ga zeele.

⁸ Ee, G̊oog̊o GALAGI, ða-nubuseiti maavaayε, Izelayεle nuiti, è ti unməøgai. Mina səbalala nu vaa vai ma g̊asəi la ti unma.» Pele ñana ñamai puai ma g̊oto gba vai a g̊e la ti vε.

⁹ Wa səbalala nu vaa vai ma g̊asəi zege ɓoøø unma ñana, tɔøzei wo naa g̊ea, nii səlegai G̊oog̊o GALAGI

gaaazu.

Duo anzaniuti ta-vai

10 Siegi zu wo liizu la, wo kəoi loo wo zili nuiti ma, Goojə GALAGI wa-GALAGI ti lə wo yeezu, niiti wo ti g̊eezu ga duɔiti, tanisu ti zaama,

11 wo zaama ta a duo anzani vagə ta ʃana, wəin so, é pə ga é zei bə ga anza.

12 Toʃa lii la ná-pelei wu. Anzanui ʃa nəungi buye, ta é zeezaingiti teve.

13 Toʃa ná-duo zeg̊ei vu, nii é ʃəni kəba. Toʃa zei sinigi ná-pelei wu, é wələ kəeʒə ta dee ta-vaa zu, alu gila daawu. Naa a levena, toʃa vilə polu niina, é ʃə ga sinigi, naa ʃə ga anzai.

14 Su a ʃoozana, wəin a zeg̊ena zunui ma, toʃa bə ba, é li ue ná neai bə. Zunui la zooga é va pədi, baa é va də duəla zu, təɔzei é laa koba, ti bə faa ma.

Doun zunu məungiti tosuvə

15 Ni anza felegə a ʃəna zunui ta ya, tanisu toʃa gilagi nəe ue, é leve zəi va. Ni ti felegə ta dointi səlɔɔna bə, tanisu doun zunu məungi ʃə ga anzanui naa nənɔi, nii gola la ziimani.

16 A ʃəna pogani ʃaaʃwəa ná-doun zunuiti zəʃəzu, é la zooga é va doun məun tosuvə ve anzanui naa ná-doun zunui ya, nii gola neai bə, é va kula naa ná-doun zunui ya, nii gola la ziimani, ni naa ʃa é ga doun məungi.

17 Kəni anzanui naa gola la neen'i bə, é ná-doun zunui ʃwəe ga doun zunu məungi, é pogani ma vəeda felegəi ve zea, zeaʃələgi kpein su. Mazələə doun zunui naa ʃa é ga suvikəi ma məungi, doun məun tosuvə ʃa ga təun nənɔ.

Doun zunui nii kpakagai

¹⁸ Ni zunui ta ḡa ná, doun zunui ta zea, kpakagai, gaazule, é la goloni kεeǵε ta dee vε, ni ta maaǵolona, kεle é la goloni,

¹⁹ kεeǵε ta dee ta so, ti lii la taa ǵundiǵiiti pɔ bε, taa zigidavε.

²⁰ Ta ḡe kundiǵiiti ma: «Gi-loun zunui vεtε, kpakagai, gaazule, é la goloni gi vε, é ḡea ga koloǵolo nu, ta dɔɔ ɓele nu.»

²¹ Ná-taazu zunuiti kpein ta sɔ ga kɔtui, é za. Wa faa jɔi lɔɔǵulu ḡana ɓəǵə zaama. Izelayeļe nuiti kpein ta ma wooi menina, ta lua.

Nu zεlegai ma voomai ná-fai

²² Ni zunui ta a faa jɔi ta ǵeeṇa, soloogai ga é za, wo sεlε gului va,

²³ ma voomai maa la nεenι é va kpidii ḡe zeleni gului va. Wa maagulu ma yeei nɔ, mazolɔɔ nii sεlegai gului va, naa ḡa ga foovooi GALA gaazu. A mina zooi ǵɔzɔ, nii Gooǵo GALAGI wa-GALAGI feezu wo vε ga wənɔ.

22

A lua wo-wə́laiti kə́ligiti ba

¹ Wa wo-ǵeeeloin ná-nikei baa ná-baalagi ḡaana, toai ya, à mina gaazumaavɔɔ ḡe, keni wo lii la pɔ.

² Ni wo la zeini ada ḡila wa wo-ǵeeeloin naa, maagoozavε wo va, baa wo la kwεenι, à li ga toganii wa-vεlei wu, wo make ba wa-vεlei wu, eyεsu é maagaazaǵabo, názu wa fe zea.

³ Zekana wa ke la ga ná-soovalegi, baa ná-segei, baa ani nəpε nɔ wo-ǵeeeloin a toona ya, wo ka, à mina gaazumaavɔɔ vaa ḡe la.

4 Ni wa wo-ȝee loin ná-soovalegi ȝaaana, baa ná-nikei, toai pelei zu, à mina ȝaaazumaavɔ, wo va leve ba, wa bɔ ba, wo buzeje.

Təgiti é lo faa məinməin ba

5 Anzanu mina zunu zeże loo ȝɔba, zunu mina anzanu zeże loo ȝɔba, niiti kpein ti naama vai ȝeezu, naati ta ga etea ȝolosolo nuiti Gooȝɔ GALAGI ȝaazu.

6 Ni wa wɔni laja kaana pelei zu, é gului zu, baa zooi ma, ma leei үee ni ma ȝainti ma, baa ma yiwoiti, à mina ma leei ta ma yiwoiti kpɔsu, wo va ti zeże.

7 A be ma leei va, é ȝove, é li. Wa zoo wo ma yiwoiti sege. Wa zienna ȝana, wo undaa ȝa nee, wo-zii zuȝooza.

8 Ni wa pele niine lona, kɔmaue ȝaanemæai, keni wo sasai lo pele ȝɔmaue, é ȝaku ma, nu a va ȝula ná, é va loo, a zaana, ma lɔjɔ a va үee wo va.

9 A mina ani ȝiligaa zin wa-leezen belei zu, ni naa laade, nii nɔpɛ a zɔlɔona ná, leezeinti, ta ani waai zoiti, tɔgi ȝa ȝe ti ma.

10 A mina nikɛ ziñei ta soovale siñei bɔsu, wo va ti lɔ unbawulu ȝilagi wu, ti va wozai woli wo үe.

11 A mina sege loo ȝɔba, nii fɛleai zupuai ga baala deȝai ta gezei.

12 Segei nii wo felevelesu bɔjɔ ma, wa geze yiiza-yiizagi lo goizu naanigɔiti ba.

Vulu vai ma maaqee tanigaani

13 Ni zunui ta a anzanui ta zeina, ti bɔ faa ma, naa voluma, naa wɔinzege ma,

14 é zee vaiti kpɛtɛ anzanui laalɔjɔma, é kisiɛ jɔi wo, é lo ba, é ȝe ma: «Gè la ȝeni ma ȝea zegeni, gè fuluai ma, gè vilɛ polu,»

15 naazu, anzanui kεεđe ta dee ta ma ɓea voogi zeđe, ti lii la taa ƒundigiiti pɔ taa zigidaue, ti-zeizuue.

16 Kεeđe ḡa ḡe ti ma: «Gè dòun anzanui veeni zunui tei bε ga vului, kεle é maaboa,

17 é tɔɔzeida ga maaboa, ga wεenzie nu ve, é la ma ɓea zegeni. Kεle poogi vεte, nii é dεezu ga dòun anzanui ma ɓeai ḡeni de.» Ta maazaa kpidii ma lasuzeđei zuvie taa ƒundigiiti gaazu, nii namai vazagai su.

18 Taa ƒundigiiti ta zunui naa zo, ti faa la ma,

19 tɔɔzei é Izelaye le anzanu ɓeai ta maaboa, kεni ti alamanii loo ma, ga wali ḡaei ungila (100), é fe anzanu loungoi kεeđe ya. Tođa yε zea ga anzai eyesu saai, ma zobo nɔpe ge la mɔ ḡea bε, é va ḡele ba.

20 Kεle tama, ni kεeuε ga gaama, anzanu loungoi ná-kpea vai ma voogi la ḡaani,

21 ta anzanu loungoi ƒula, ti to kεeđe ná-pelelavε, ná-taazuiti ta sɔ ga kɔtui, é za, tɔɔzei é etea ƒologfolo faa ḡea Izelaye le nuiti saama, é kologologi ḡe, kεai ma kεeđe ná-pelel wu. Pele ḡana wa faa jɔi lɔɔfula la ɓođo zaama, nii é wo ḡozozu.

Dakoba vaiti maajne ti va

22 Ni ta zunui ta zona, é da la ga anzanui é zini bε, ta ti felegɔ pε paa, zunui ta anzanui. Wa faa jɔi lɔɔfula ḡana Izelaye le nuiti saama.

23 Ni anzalopoit maazogε zunui ta uε, ta ḡomina ta zunui tagili taazuue, é la koba,

24 wa li ga ti felegɔ taa zigidaue, wo ti zɔɔ ga kɔtui, ti za. Anzanu loungoi ḡa za, tɔɔzei é la kpee looni, anee ni taazuue ve, zunui ḡa za, tɔɔzei é ɓaađulaa

seijəgəi anzai ma. Wa faa jəi ləəjula ʃana 6əgə zaāma.

²⁵ Ni dəbəi zu ga zunui ʃomigai ná ga anzanu loungoi, nii maazogai, ni a sona, é la koba, zunui é dakobai wogai, naa ʃila nə ga a za.

²⁶ A mina faa nəpe ke ga anzalopoi, mazələo é la faaqaaaza faa nəpe kəeni, nii soloogai saai ma. E 6əgə ʃaani faabaagi laawu nə, eʃevelei zunu a vala la seijəgəi va, é paa.

²⁷ Anzalopoi maazogai, zunui ʃomigai da dəbəi zu, é kpee loovə, kəle nu la vaani, é va 6ə ba.

²⁸ Ni zunui ta anzalopoi ta ta ʃomina, nii nu la də maazoni, é so zee va, é laa la, ti ti zo ná,

²⁹ zunui daai la, naa ga wali ʃae vuuləlugə (50) ve doun kəeʃei ya, toga sege, é ʃe ga anza, təɔzei toʃa é ma 6ea zeʃeai. Kəle é la pilega, sii ma voloi pə su.

23

¹ Nu nəpe ge la kəeʃe anzai tanəpe seida ga anza, é mina 6aaʃula kəeʃe ma ʃana.

*Nui niiti maaneai ga
ti ʃula maabəgi zaama*

² Zunu nəpe nii pələʃəzəgəin woloai, baa səeʃagai, naa la ləa Gəoʃə GALAGI ná-maabəgi zu.

³ Wəen loun la ləa Gəoʃə GALAGI ná-maabəgi zu, anee ti-mavofodai vuusie i ve, é la ləa Gəoʃə GALAGI ná-maabəgi zu.

⁴ Amən nuiti ta Moaše nuiti ti la ləa Gəoʃə GALAGI ná-maabəgi zu, anee ti-mavofodai vuusie i ve, é la ləa Gəoʃə GALAGI ná-maabəgi zu.

5 E gəfana eyəsu gə, təozei wo əulazuue Ezipete yooi va, ti la əeni vaani wo və pelei zu ga əulu əaa zie, kele ti Beyəəl ná-doun zunui Balaame leəni ga wo laaləʃəma, nii é əeni Petəəl, Meezəpətami yooi zu, ga é wo voovo.

6 Kəle Gəoğə GALAGI wa-GALAGI la əeni kəəni, é va woilo Balaame wooi ma, é foovooi latini wo və ga tuyai, mazələə Gəoğə GALAGI wa-GALAGI wo neəve və,

7 Wa-eteai pə su, à mina yiizoolə ga ta-yiilei faa, əaa ta-undaanee vaa.

8 A mina Edəme nuiti wəinzege, mazələə wo-ʒəelointi be, à mina Ezipete nuiti wəinzege, mazələə wo əeni ga seikəʃəma nuiti ta-yooi zu,

9 doun zunuiti ti ti zələəsu ti-mavofodai zavasiəi zu, naati ta zoo ti lə Gəoğə GALAGI ná-maabəgi zu.

Kəəʃə nuiti puuzuuve jaade fai

10 Siəgi zu wo liizu la kəəmauve wo zili nuiti daaləʃəma, wa wa-ğəəlaqfai vuuna, à dama, wo mina faa nəpe ke, a wo ğəzə.

11 Ni zunui ta a əena ná, é ğəzə təgi letemazu, maagologolo kpidii, toga əula wo-vuuzuue va, é mina le ná ga foloi.

12 Kpəkə voloi, toşa maagba, foloi a daana, toşa zoo niina é lə volu wo-vuuzuue.

13 Wa adave ta leve ba wo-vuuzuue voluve, eteave, miná əa wa gə liizu ná dəbəzu.

14 Kəəʃə nui əilagilagi əa səəlai ta make ná-kasəi zu, siəgi zu maafalasu da, toşa zejei wə, naa volu a əena, é ná-kpooi maagfulu.

15 Mazələə Gəoğə GALAGI wa-GALAGI əa ziezu wo-vuuzuue, é da wo make, é zobogi ve wo və, wo pile sələə wo zili nuiti ma. Wo-vuuzuue kpein

maaneevə, é nade, GALA ge mina faa zolootala nəpe ka wo zaama, nii a gə ga zaəu, é voluave wo va.

Təgi é lo duəiti ba

¹⁶ Duəi a velana, é zege maligii və bə, é va, é ləəgfu wo və bə, à mina gaagfale ma volu maligii və bə.

¹⁷ Togə ye wo zaama wa-yooi zu, və ná a ne bə, wa-laai ta zu, və a gə ná gaane zu. A mina suziga.

Walii nui sələəsu kologologi zu

¹⁸ Kologolo anzaru nəpe 6aa kologolo zunu nəpe ge mina gə Izelayele nuiti saama, galagi tanəpe debi vaa ma.

¹⁹ Anzanui 6aa zunui a kologologi gəena, ti sala, à mina va ga ma walii tanəpe Gəođə GALAGI wa-GALAGI ná-pelei wu, minazege daazeeli vaa zu. Mazəə ti felegə pə ti maayo ge la Gəođə GALAGI wa-GALAGI və.

Kuyei maalamai ba

²⁰ A mina wo-gəeloin gata ga é maalamai la walii ma, 6aa daamianigi ma, 6aa ani nəpe ma, nii nu a sege ga é ta la ma.

²¹ Wa zoo wo wəen gata ga é maalamai la ma, kəle à mina maalama gula wo-gəeloin ya, naa ja a ke Gəođə GALAGI wa-GALAGI tuya loo wo və, wo-yeavaiti kpein su, zooi naa zu, nii wo liizu wo sege ga wənə.

Minazege faiti

²² Wa minazege bona Gəođə GALAGI wa-GALAGI və, à mina sugooza, wo daazeeli. Mazəə Gəođə GALAGI wa-GALAGI ja ma guyei bə wo ma, wa koto zege ga naa.

23 Ni wa ɓoঃø zona, wo la minazeঃø boni, wo la koto ঃeeeni.

24 Kεlε minazeঃø goo a ঃulana wo-laavε, wo bo, kεni wo so, wo daazeeli Gঃooঃø GALAGI wa-GALAGI vε, eঃeveleı wo kulaa la yiima, wo boga wo-laavε.

Sie velei zu laamii

25 Ni wa lঃona wo-zeijnঃøi ná-leezen ɓelei zu, wa zoo wo ma waai ta mi, wo yigø, kεlε à mina ta vu wa-anijnaka zu, wo va lii la.

26 Ni wa lঃona wo-zeijnঃøi ná-kpalagi zu, moloi é ga ɓeleegi, wa zoo wo ma ঃopøgi ta ঃaavolososo ga yeei, kεlε à mina wøłtø lø wo-zeijnঃøi ná-moloi zu, wo va ta leve.

24

Vulu zaa vai

1 Ni tanisu zunui ta a anzauui ta zeina, ti yε liizu la, wøinzeঃø ma, tøɔzei é fai ta ঃa naa va, nii é la nεenii bε, toঃa vulu zaa zεvεi ɓete, é fe zea, é pile, é ঃula ná-pelei wu,

2 naa a zegena pø bε, é li, é zei volu zunu ঃili bε,

3 ni wøin a zegena naama zunui ma, é vulu zaa zεvεi ɓete, é fe zea, é kula ná-pelei wu, ɓaa zunu ঃaabbelagi ná, nii é ঃea seini, naa za,

4 zunu møungi é pileñi, naa la mø zooga é va sei ga anza, kɔzøa voluma, mazøloø naa ঃa ga fai kɔzøai Gঃooঃø GALAGI ঃaazu. A mina zooi zulaave ga kotoi, nii Gঃooঃø GALAGI wa-GALAGI feezu wo vε ga wønø.

Tøgi zeikølogiti

5 Siegi zu zunui anzai zeizu la ga niine, suvaa ঃa yε ga kɔঃø vai, daaloba woti vaa la laa unma,

toða ye ná-pelyegeji yeema, eyesu kona gila, anzai é fuluai, é naa ðoozunee vai ðe.

6 A mina wo-zeijnøjoi ná-molo zigà ðodai ta etei ti felego zegé voooma ga kpounma. A mina vølo gite etei ðula zea, mazoloo wa naa ðeena, keevé eje wa zenvui ðula zea.

7 Ni wa zunui ta ðaana, é nu vului ta unmaai wo-ðeeloointi Izelayele nuiti saama, é dø duølai zu, baa é pødi, keni unma nui naa za. Wa faa noj løøðula ðana bøðø zaama.

8 A dama ga gee zeebeji, wo naa kpein so, wo zie la, nii zalaga ðula nui Leevi nuiti ti wo ðalasu da. Wa devei naati so, wo zie ga tiye, nii gë feeni ti ya.

9 A ðize naa zu, nii Gooðø GALAGI wa-GALAGI keeni ga Miliyame, wo ðeai ma siei wosu, wo ðulaai ma Ezipete yooi va.

10 Wa kuyeï ueena wo-zeijnøjoi ma, à mina lë ná-peliwu, wo va ma bøunma ani zegé,

11 wa kuye zo nui maabøun eteave, é va ga ná-kpounma anii wo vo eteave.

12 Ni bala nui ve, é ná-seðe wolai veai wo ya ga kpounmai, aisa wo va la, keni wo ná-kpounma anii ðaaðale ma, wo fe zea.

13 A mina be tevesu po pa, foloi a ðena daa, naa ða a ke a ðena laa, é peë bøðø ma, é tuyaloo wo ve. Gooðø GALAGI wa-GALAGI ða naama vai leve wo ve ga telebodai.

14 A mina tooma vaa ðe ga zeajaka nui, baa maanøjø nui, wo va ná-folo wotii ma zalai ðologolo, é ðeni ga Izelayele nu, baa seikøðøma nui nii é zeini wo zaama, wa-yooi zu.

15 Kени wo salai ve zea, folo-o-folo aisa foloi va da, mazələo tofa ga zeajaka nui, kpalavə ga zalai zələo fai. Ni naa laade, tofa kpee loo Gəođə GALAGI woizu wo laaləgəma, ma jotoi ja la wo unma.

16 Nu la doun kəeđeiti paa ti-lointi ta-joto ḥeai vaa zu, nu la dointi paa ti zələo nuiti ta-joto ḥeai vaa zu. Ese gilagilagi ja za ta bəđoi ná-kotoi vaa zu, nii é keai.

17 A mina tukpəđaaleve ga zeeləzəđəzu, wo va seikəđəma nui lə, baa podoin. A mina poanzai ná-sejei zo ga kpəunma.

18 A ḡize su ga wo ḡeni ga duɔiti Ezipete yooi zu, Gəođə GALAGI wa-GALAGI wo unməəni. Naa ja é kea, gè devei nii veezu ga wo zie la.

19 Siegi zu wo moloi levezu la wa-galagavə, wa yeemana molo ḡili ta ma kpalagi zu, à mina ḡale ma, wo va sejə. A ze ná. Tofa ye ná seikəđəma nuiti be, ta podointi, ta poanzaiti, naa ja a ke Gəođə GALAGI tuya loo wo və, fai kpein su wo keezu.

20 Wa wolve wului ma waai logana ga, à mina zie vogi zu, niiti ti yegai ma bekegitи ga, naati ta ḡe ga seikəđəma nuiti tənə, ta podointi, ta poanzaiti.

21 Zenə gana, siegi zu wo leezeinti kulazu la, à mina ḡale ma vogi zu, wo va ma ḡəpəgi motaiti kula, niiti ti yegai ma bekegitи ba, naa ja ḡe ga seikəđəma nuiti tənə, ta podointi, ta poanzaiti.

22 A ḡize su ga wo ḡeni ga duɔiti Ezipete yooi zu. Naa ja é ba, gè devei nii veezu wo ya, ga wo so, wo zie la.

25

1 Kpəe a ḡena zunu felegɔiti zəđəzu, ta li tukpəđaalevezuvə, zəi peai, faa la ḡea naa va, səba

nui veelala.

² Ni maaneevə ga é loga, tukpəgsaaleve nui ʃa pəe
zooi ma, é doga pee nui ʃaazu ga kpako ne tiegoi,
nii soloogai ná-faa ʃologologi ma.

³ Kəle é la logaa, é va bude kpako ne vuunaanigoi
(40) maazu, ti va ye dogazu, ti va poova ma gola, wo
va wo-geeloin ʃaazu unfe sege.

⁴ A mina nikəi laave ʃili, a ʃəna moloi ʃaaliaga.

*Poanza zei vai,
nii é la de doun zələəni*

⁵ Gəeʃəlointi ta zeina ada ʃila, gilagi za, é la doun
zunu yəni, nii saai, naa anzai la ʃula koi va, é va zei
nu ʃili be, kəle kəeʃəloin ʃa vilə polu, é sei ga anza,
é kəeʃəloun vai laazeeli.

⁶ Doun zunu məungi anzanui naa sələəsu, toʃa
leve ga kəeʃəloin saai naa ná-doun zunui, naa ʃa a
kə daaseigi naa mina loo ya Izelayele nuiti saama.

⁷ Ni wəin la zunui naa ma ga é va niməʃəi zei,
anzanui ʃa li taa ʃundigiiti pə be taa ziʃidavə, é ʃə
ti ma: «Niməʃəi ʃəleve ga é mina kəeʃəloin laaseigi
ye Izelayele nuiti saama, é la pə é va səi, nəi gə ga
niməʃəi.»

⁸ Taa ʃundigiiti ta toli, ti bəe pə. Ni a lona kpaan,
é ʃə: «Gə la pə gə va sege,»

⁹ niməʃəi ʃa maabuʃa ba taa ʃundigiiti ʃaazu,
é naa ná-savalagi ʃula kəʃə va, é laadəi vu ʃaazu.
Toʃa bo, é woogula la, é ʃə: «Zunui nii é la pə ga
kəeʃəloin ná-pelei ʃaa va lə, naama nui ʃa ʃə ga nii
ʃəvelei.»

¹⁰ Daaseigi ʃa vəe ba Izelayele nuiti saama ga:
«Zunui nii kəʃə zaavalagi ʃulaai kəʃə, naa ná-
pelei.»

Nepi ləgi

¹¹ Siègi zu zunu felegɔiti ti jnepii għo zu la, ni gilagi anzai a maabugħana ti va, é unction ē sinigi għula zoi ya, naa bęgħid, anzanui naa a yeemaalena, é zunui zo tuğħi,

¹² wa zeei leva ba. A mina maawjingga.

Zee għoġġaniitti

¹³ Kilo għotui ma zii felego mina unction wo ya wa-baħloġi zu, gilagi wui, zoi wujnegi vega.

¹⁴ Kadoġġanii ma zii felego mina unction wo ya wa-vellei wu, gilagi wola waħloġ, zoi wola loi.

¹⁵ Kilo għotui ta kadoġġanii, niiti ta unction wo ya, kieni ti żole, ti zoloo su kpein no, naa ja a ke wo-zii zugħooza naama yooi zu, nii Għoġġ GALAGI wa-GALAGI feezu wo vee.

¹⁶ Mazħloġ nu noper ē ziezu għana, nu noper ē yaava vai naa unction, naa maayo ge la Għoġġ GALAGI wa-GALAGI vee.

Amaleke nuiti ta-vai

¹⁷ A għiżex su velei Amaleke nuiti ti wo zoni da pelei zu, wo għulazu u Ezipete yooi zu,

¹⁸ velei ti vileni la wo volu, ti voluzu nuiti so, fikx la unctioni wo zu, wo bħolja, tħażżei ti la unctioni luazu GALA ba.

¹⁹ Siègi zu Għoġġ GALAGI wa-GALAGI doogo feezu la wo vee, ē wo għula wo zili nuiti zea, ti wo-maagħolli zu, zooi naa zu ē feezu wo vee ga wənni, à Amaleke nuiti ma zuwu jaaleva geegħej-lagi wu, til-aaseiġi bale, ta-ғisie jnekk. A mina yeema naa ma pa, wo ke.

26

*Minazege zooi zu
wulu waa mɔungiti*

¹ Siegi zu wo zeelizu la naama yooi zu, nii G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI feezu wo ue ga wɔnɔ, siegi zu wo sef̊ezu la, wo zei ná,

² wo gilagilagi ja ta zeje zooi ma lɔnɔ mɔungi va, é vaazu sɔlɔɔsu zooi naa zu, nii G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI feezu wo ya, toga ti vu kpɔlɔgi zu, é li ue G̊oog̊o GALAGI wa-GALAGI yeelosu ná va ga daaseigi ñe ná.

³ Toñali, é zalañfa ñula nui ja, nii é botii zu naama ziegi zu, é ñe ma: «Nà dεezu za ga G̊oog̊o GALAGI da-GALAGI ga gè lɔa zooi naa zu, nii G̊oog̊o GALAGI ñonani ade-memewolani bε ná-faa zu, ga é fe de ue.»

⁴ Zalaga ñula nui ja kpɔlɔgi ñula zea, é sei G̊oog̊o GALAGI ná-zalañfa ñulazuue ñakalauε.

⁵ Zunui ja bε G̊oog̊o GALAGI ná-GALAGI ñaazu, é ñe: «Kèwola ñeni ga Alame nui, sieziε nu, é yeini Ezipete yooi zu ga nu bulu ko nɔ, é zei ná, ti ñe ga zii wola ná, ti zεbe, ti wola mɔin.

⁶ Kεle Ezipete nuiti ti gi zopele ñouni, ti gi wɔinzege, ti gi lɔ duøla baa golai zu.

⁷ Názu ja gi kpee looni la G̊oog̊o GALAGI woizu, gi-memewolani ta-GALAGI. E gi ñala gooiti mɛnini, é gá-maawɔin ja, ta gá-ñɔlɔi, ta gá-volugulai,

⁸ é gi ñulani Ezipete va ga ná-zeegaañaaai, naa ñeni ga kiteue vaa wola Ezipete nuiti bε, ta poogiti, ta laavɔɔ vaiti.

9 Naa volu, é loni gi lugɔ, é va ga giye niima yooi zu, é zooi nii ve gi vε ga faanee, vε nənɔi ta kɔin gulɔi voovaai ná.

10 Naa ja é ba, ee, G̥oog̥ GALAGI, gè vaa è vɔ za ga zooi ná-tɔnɔ mɔungiti, zooi nii è fea bɛ.» Naa voluma, toʃa kpɔłɔgi zei G̥oog̥ GALAGI ná-GALAGI jakala, é nəkə bu.

11 Naa volu, wa ʃoozunε, wa Leevi nuiti, ta seikɔg̥ma nuiti ti wo zaama, ani vagoiti kpein su, nii G̥oog̥ GALAGI wa-GALAGI fea wo vε, wa wa-vəleyegeiti.

Kona savag̥ vuusieiti

12 Siègi zu wo besu la ga wo zəlɔɔ ganiiti kpein ma vuusie i zede ba, konagi zavasiei ma, puusie ʃonagi ma, wa feena Leevi nuiti zea, ta seikɔg̥ma nuiti ti wo zaama, ta podointi, ta poanzaiti, ti ani zəlɔɔ, ti mi, ti yiʃo, vε wo zeini ná,

13 naazu, wa nii wo G̥oog̥ GALAGI wa-GALAGI ʃaazu, wo ʃe ma: «Nii kpein é ga dənɔ nà-pelei wu, gè naa ʃula ná, gè fe Leevi nuiti zea, ta seikɔg̥ma nuiti, ta podointi, ta poanzaiti, é zoloo deveiti kpein ma, è feeni zèa. Gè la da-leveiti tagila kpala kolodoloni, baa gè va yeema ta ma.

14 Gè la puusie i nii ta zegeni ba, gè va mi saa wəlo wo faa zu, gè la ta zegeni ba, siègi zu kɔzəa ʃeni de la, gè la ta veeni gɔvε ya. Gè G̥oog̥ GALAGI ná-GALAGI wooi zogε, gè zie ga da-leveiti kpein, è ti veeni zèa.

15 Yε geezuvε, è ʃaazulo è-zeizu nadegai va, geeʃłɔgi ungaue, tuyā loo da-nubuseiti bε, Izelayele nuiti, ta zooi nii è feai gi vε, eʃevelei è ma

đonai woni la gi-memewolani bε, zooi vε nənəi ta kəin guləi voovaai ná.»

Minazege goo jaabelagi

¹⁶ Za, Gəođə GALAGI wa-GALAGI ḡa bəezu wo və, ga wo ná-deveiti so, ta ná-təgiti. Wa ḡolo ti vε, wo ti zo ga yiimavə pe, ta wo-yenvui pe.

¹⁷ Wo minazegea za Gəođə GALAGI vε, ga toşa ḡe ga wa-GALAGI, ta wa zie ga pelei naa, nii é dəa ga woye, wo ziima vaiti kε, wo ḡolo ná-deveiti ta ná-təgiti bε, wo woilo gooi ma.

¹⁸ Gəođə GALAGI letemazu, é minazegea wo vε za, ga wa ḡe be ga nuħuseiti ti wola vizəgai, niiti ti ḡolozu ná-deveiti bε.

¹⁹ Ungo, Gəođə GALAGI wa-GALAGI ḡa pə wo yeeleve ziiti pe ba, é ti bətəai, wo ləbiyai zələə, wo-ləđəi ḡula, wo-losuvə wəjələ, wo ḡe ga nuħuseiti ti nadegai bε, eğevelei é boni la.

MINAZEGEGI NIINƏ VAI

27

(27:1–28:68)

Təgi zəvər vai

¹ Nuħuseiti ta-ğewolaiti ti viləni Moize volu, é təgi veeni Izelayele nuiti zea, é ḡe ti ma: Wa deveiti kpein so, nii gə feezu wo ya za.

² Foloi wa Zuluden ғudə la, wo lə zooi naa zu, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI feezu wo vε, wa kətu ғaazagı ma ziğfigi ғaale ba, wo kobegi zie ma.

³ Wa zie wolai ғudəna, wo tə gooi kpein səvə kətui naati ma. Wa lə ғana naama yooi zu, nii Gəođə GALAGI wa-GALAGI feezu wo vε, vε nənəi ta

koin gulɔi voovaai ná, egevelei Goođo GALAGI, womegewolani ta-GALAGI minazegeni la wo ue.

4 Wa Zuluden ɓudəna, wa kɔtu zigigi lo Ebale gizei ma, egevelei gè ma levei veezu la wo ya za, wo kobegi zię ti ma.

5 Naama adave nɔ ga wo zalađa Ɂulazuue losu ná Goođo GALAGI wa-GALAGI ue, ga kɔtuiti, nii kɔlu ani la dɛ vəəgjuni ba.

6 A mina Goođo GALAGI wa-GALAGI ná-zalađa Ɂulazuue lo ga kɔtu zađaa. Wa gala zalađaiti kula bɛ naama zalađa Ɂulazuue.

7 Wa ziilei zalađaiti kula, wo naa mi náue nɔ, wo goožune Goođo GALAGI wa-GALAGI Ɂaazu.

8 Wa niima lɔ gooiti kpein sevə kɔtu zigigi ma ga pagɔ, nu da zoo é kala ga pagɔ.

9 Naa voluma, zalađa Ɂula nui Leevi nuiti ti vileni Moize volu, é ɓeñi mɔnɔ Izelayele nuiti kpein pɔ, é ñe ti ma: Izelayele nubuseiti, à maadɛ kpɔ, wo woilo! Za, wo Ɂea ga Goođo GALAGI wa-GALAGI ná-nubuseiti.

10 A golo deñemu Goođo GALAGI wa-GALAGI laawooi ue. A ná-deveiti so kpaan, ta ná-tɔgiti gè ti veezu wo ya za.

11 Naama volo ná nɔ ga Moize niima levei veeni la nubuseiti zea, é ñe ti ma:

12 Siëgi zu wo Zuluden ɓudəzu la, Simiyən ná-bolodamaiti, ta Leevi nənɔiti, ta Zuda nənɔiti, ta Isakaal nənɔiti, ta Zozefe nənɔiti, ta Benzamen nənɔiti, ta lo Galizime gizei ma, ti tuyai loo nubuseiti bɛ.

13 Luben ná-bolodamaiti, ta Gade nənɔiti, ta Aseel nənɔiti, ta Zabulən nənɔiti, ta Dan nənɔiti, ta Nefetali nənɔiti, ta lo Ebale gizei ma, ti foovooi loo.

Foovooiti

14 Leevi nuiti ta kpəei zeğe, ti bo Izelayele nuiti ma ga woo wola, ti ȝe ma:

15 «Foovoo nu ȝa ga nui naa, nii é kəədə ganigi ta bətəzu, é pənə, baa é vololibai bətəzu ga kəlu ȝaawuungai, ga é to ada maaləçquai ta zu, naa ȝəfala ani bətəaiti, maayo ge la Gəođə GALAGI və.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

16 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi é baağulazu kəeğe ta dee ma.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

17 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi é ti gwəpelemaue ma gətui zeğezu daazu ta sejñəğjəi, é ta vili və pelei zu.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

18 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi a gaazuğole nui ȝaka.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

19 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi é tukpəğsaaleue vai maavesu seikəğjəma nui laaləğjəma, baa podoin, baa poanzai.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

20 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi a la ga kəeğe anzai ta, mazələə é baağula kəeğe ma.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

21 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi a la ga suai ma zii nəpə.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

22 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi a la ga baazee-lai, kəeğe ná-doun anzauui, baa dee ná-doun anzauui.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

23 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi a la ga məein.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

24 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi é sejñəğjəi vaazu dəəğfuzu.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

25 «Foovoo nu ȝa ga naa, zəi a lobəani zo, ga é səbalala nui vaa.» Nubusei kpein ka ȝe ma: «Amina!»

26 «Foovoo nu ḡa ga naa, zəi nəpə é la ḡe unfema veeni tə gooi niiti bə, é ti zo yəəğə, é la ziəni ga tiye.» Nubusei kpein ka ḡe ma: «Amina!»

28

Tuya loo vaiti
(Leevi Nuiti 26:3-13;
Tə Sevəi Velesiei 7:12-24)

1 Ni wa ḡolona ga pagə Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI və, wo ná-deveiti so, wo zię ga tiye, niiti gè ti veezu wo ya za, Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ḡa wo ḡe ga ma məungi, wo wəələ ziiti kpein ba eteai zu.

2 Ni wa ḡolona Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI və, wələ tuyaiti ba, é vaazu ti loozu wo və:

3 Toğa tuya loo wo və taazuvə, ta balagai zu.

4 Toğa tuya loo wo və, é doun məinməin fe wo ya, é daamianigi ve wo ya ga bəələa, é wa-nikeiti gaawəələ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti.

5 Toğa tuya loo wa-bəələgiti ta wa-baǵa ligiiti ma.

6 Toğa tuya loo wo və, wa ḡəna lia, ta wa ḡəna vaa.

7 Gəoḡə GALAGI ḡa wo zili nuiti suvaza, ta vaana laaleezu wo wu. Ta zię ga pele ǵila nə, ta ḡəna vaa wo laaləğəma, kəle ta vela wo və, ti li ga pele ləfela.

8 Gəoḡə GALAGI ḡa tuya loo wo və, é molo ḡotaiti daave, wo ńədə zələə wo-yeavai pe su. Ungo, Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ḡa tuya loo wo və zooi naa zu, nii é feezu wo və.

9 Ni wa ḡolona Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti bə, wo zię ga pelei naati, é ti lea ga woye, toğa wo ḡe ga ná-nubuseiti ti ḡadegai bə, eጀevelei é minazegəni la.

10 Eteai zu nubuseiti kpein ta ka ga Gəoḡə GALAGI laaseigi ja wosu wo və. Ta unfema ve wo və.

11 Gəoḡə GALAGI ja ani vagəi kpein gaavəni wo və, zooi naa zu, nii é minazejəa, é ɟona ma vaa zu wo-memewolani bə, ga é fe wo ya: toǵa doun məinməin fe wo ya, wa-loganiiti ti 6uǵu, tı məin, é daamianigi ve wo ya ga bəələa.

12 Gəoḡə GALAGI ja ná-naavolo makesu vagəi laalao wo və, geezuvə, é tonai vu wa-yooi zu ma yeeǵəsalai ma, é tuyə loo botii kpein ma, nii wo-yeei kəezu. Wa kuyeı vəee zou məinməin ma, kəle wa bəǵəi wo bəde la ǵea ba ga wo kuye zege.

13 Gəoḡə GALAGI ja tosu məungi ve wo ya ziiti kpein saama, wo la ǵea ga ma ǵaabəla. Wa ye loni velelavə nə, wo la yeida bu, ni nə wa woilosu Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI ná-deveiti ma, gə ti veezu wo ya za, wo golo ti və, wo zię ga tiye,

14 wo mina zeǵe gila kpalaabə ba, devei nii kpein gə feai wo ya za, wo mina gili gala kiligitə ba, wo va ti ləbi.

Foovooi taǵiligaa (Leevi Nuiti 26:14-46)

15 Kəle ni wo la ǵe goloni Gəoḡə GALAGI wa-GALAGI və, ni wo la ǵaabəanı, wo va ná-deveiti ta ná-təgiti so, wo va zię ga tiye, niti gə ti veezu wo ya za, wəle foovooiti ba, ti əvaazu zeelizu wo ma:

16 Toǵa wo ǵoto taazuvə, ta baladəi zu.

17 Toǵa wa-bələgiti ta wa-baga ligiiti koto.

18 Toǵa wo ǵoto, é la doun məinməin fea wo ya, é va daamianigi ve wo ya ga bəələa, é va wa-nikəiti gaawəələ, ta wa-vaalagiti, ta wa-woliiti.

19 Togə wo ʃoto, wa ʃena lia, ta wa ʃena vaa.

20 Gəoġə GALAGI ʃa yeebe maanəʃoi va, é va wo laaləʃoma, ta faazupui, ta wo ʃologolo fai, fai kpein su wa ʃe keezu, eyəsu wo ʃologolo mətu, su la ʃooza wo ʃeele, təɔzei wo ʃele ba, wo faa ʃəiti kε.

21 Gəoġə GALAGI ʃa dəfə zeebəi ʃili wo va, nii a wo-ma zuwu ʃaaleve zooi naa zu, nii wo vaazu sələcsu ga wənə.

22 Togə wo bələ ga kəsə kolegi, kələkpadimai, ta kpələbələgi ma zii pe. Togə fəəvəgi vili wabalagiti su, ta siinziin ganigitit a-zeebəiti. Naama maanəʃiti kpein ta vilə wo volu, eyəsu wo undaavili.

23 Geegħləgi é wo maazuue, naa ʃa baa eʃe kolu bəjigi, zooi wo ma, naa baa eʃe kolui.

24 Gəoġə GALAGI ʃa fufiligi ta ʃaʃaegi leve wavyooi zu tonai votogi zu, naati ka ta ʃe vuuzu wo ma, ti zegeeezuue, eyəsu wo-ma zuwu ʃaaleve.

25 Togə va bu, wo bize wo zili nuiti ba, ni wa ziəna ga pele ʃila no, wo da li ti laaləʃoma, pele ləfela ʃa wa vela la ti va. Fai niiti ta ʃe zeelizu wo ma, naati ta eteai ma masadaiti kpein maalua.

26 Wo-ma voomaiti ta ʃe ga wəniiti ta dəbə zuaiti daamianigi, nu nəpe ge la vaa, é va ti ʃiikpi wo maazu.

27 Gəoġə GALAGI ʃa divologi lo wo va, eʃevelei é ʃeni la ga Ezipete nuiti, ta puzəgħulagi, ta dəğħi, ta maabšelegi niiti ti la zalea.

28 Togə titi seebəi vili wo ma, ta gaazuғolei, ta ʃimalalai,

29 wo da yeevəe məmə foloi, eʃevelei gaazuғole nuiti ta da kε la kpidii zu. Wo-ʃeevai tanəpe su la

þetæa. Yeenøþε, keni nɔ nuiti ti ða loo wo ma, ti wo yeabale, nu nøþε ge la þøga wo va, é va wo maalobo.

30 Ni zunui ta a anzalopo maazona, zunui tagili ka naa þea. Nui ta a pele lona, tagili ka a zei naa wu. Nui ta a kpele levena, tø þøðjøi la ma waai ta mia.

31 Ta wa-nikeiti paa wo gaazu, kεlε wo la ma zuai tanøþε mia. Ta wa-zoovalegiti unma wo gaazu, wo la søløga volu neglein. Wo zili nuiti ta wa-vaalagiti ta wa-woliiti kula wo ya, nu nøþε ge la þøga wo va.

32 Wo-loun zunuiti ta wo-loun anzanuiti ta lø zii giligit zeezu, wa ðε naa gaazu, ti wøin ða wo zo, kεlε wo la zooga wo va faa nøþε kε.

33 Zii wo la kwεε, naa ða a wa-yooi ma lønøgi mi, ta botii kpein wo kεezyu, naama lønegiti, nuiti ta ðε nɔ loozu wo ma ðø, ti ða wo gologolo.

34 Naama vaiti ta ðøna ðøa wo gaazu, wo ða ti ða, wo-gigi ða gula wo ya.

35 Gøoðø GALAGI ða divologi lo wo-jiibiiti ba, ta wo-balaiti, toga lo wo-busei kpein ba, é zo wo-þøðøave, é le wøungi zu, nii é la ðødøga eyesu pe.

36 Gøoðø GALAGI ða wo lø duølai zu, wa wa-masagi wa sei þøðø unda, wo li zii ta zaama, nii wa-o, wo-memewolani-yo, wo la ðøni kwεε neglein. Wa lø gala kiligit døbi vai zu, niiti ti ga guluiti, ta køtuiti.

37 Nuþuseiti kpein Gøoðø GALAGI a li ga woye ti vø bε, wa-vai ða ti laavø, wo ðε ti vε ga faalaalii, ti ða neeðula wo zu.

38 Wa ani zuwu møinmøin faza wa-balagi zu, kεlε tago nɔ ða wa søløø, mazøløø kotogiti ta ti pe koløgolo.

39 Wa leezən ɓeleiti teve, wo boti ɟe ti zu, kεlε wo la dəo zələɔga ba, wo va kpəle, wo la ma waa ɟila kpalaan sələɔga, wo va kula, mazələo ɓelekpelegiti ta ti pε mi.

40 Wolive wului ɟa ɟe wa-yooi ɟa ná pε, kεlε wo la gulgə zələɔga ma waai va ga mɔinda, anee nii wa ɟe siezu ɓədʒə ma, mazələo wa-wolive ma vuai ɟa a ɟe vuuzu ya.

41 Wa doun zunuiti ta doun anzanuiti sələɔ, kεlε ti la ɟea ga wənɔ, mazələo ta ti lɔ duəlai zu.

42 Kotogiti ta wa-wuluiti kpein gaami, ta zooi ɟaa lufaiti.

43 Seikədʒəma nuiti ta ɟe wo zaama, ti-losuve ɟa li ga wələɔ wənɔi va, wəun wa ye nə yeizu bu ɟo.

44 Tiya ɟa ta ɟe kuyei veezu wo ma, kεlε wəun wo la ani nəpə sələɔga, wo va kuye vee ti ma. Ta ɟe wo luđo, wo ɟe ga ti volu velei.

45 Naama voovooi kpein ka la wo unma, é vile wo volu, é wo zo, eyəsu wo-ma zuwu ɟaaleve, təɔzei wo la golozu Gəođə GALAGI wa-GALAGI və, wo va ná-deveiti so, ta ná-təgiti, niiti é ti veeni wo ya.

46 Ta ɟe wo və wa wo-mavofodaiti ga poogiti ta maabəle vaiti, wa ɟisələo ga ti maavele.

47 Təɔzei wo la botii ɟeeni Gəođə GALAGI wa-GALAGI və ga koozuneei, wo-yiimavə va zəle, siəgi zu anii pε ge ɟea voovani la wo ya,

48 wo zili nuiti Gəođə GALAGI ti levesu wo laaləđəma, wa botii ɟe ti yeezu, pului zaama, ta kpəle wəin, wo ɟe sege veestoi zu, wo vala anii kpein ma, unbawului nii é ga kəlu gelei, naa ɟa ta pili wo ɟəba, eyəsu wo-ma zuwu ɟaaleve.

49 Ḡooḡ GALAGI ḡa va ga zii ta wo laaləḡoma, é zege ǵoozama, zou bela ga, nii wo la daawooi m̄enisu, toғa loo wo ma, eጀe koḡei a ǵe loozu ná-daamianigi ma.

50 Toғa ǵe ga zii ná, zunuiti ti su, ti ǵaaazumaav̄oai, ti la unfema vea k̄ewola v̄oł̄o v̄e, ti la doungo maaw̄oinḡaa.

51 Ta wa-loganiiti mi, ta wa-yooi va lənəḡiti, eȳesu ti wo-ma zuwu ǵaaleve. Wa za ga pului, mazələo ti la molo ȳega wo ya, baa d̄oɔi, baa gulɔi, baa nik̄eiti, baa baalagiti, baa boliiti, eȳesu ti wo p̄e wo undaavili.

52 Ta wa-laaiti sei k̄el̄e su, eȳesu siḡi gaaḡoozagiti wo ǵiḡi ti va, naati ti loo bu, wa-yooi zu ná p̄e, ta wa-laaiti kpein sei k̄el̄e su zooi zu ná p̄e, nii Ḡooḡ GALAGI wa-GALAGI feezu wo v̄e.

53 Siegi p̄e daawu wo zeidai la k̄el̄e su, wo zili nuiti ta ye b̄oizu wo la, eȳesu voluḡulai naa zu, wo da wo-lointi mi, ungo, wa wo-loun zunuiti ta wo-loun anzauiti ma zuaiti mi, niiti Ḡooḡ GALAGI wa-GALAGI v̄aazu ti veezu wo v̄e.

54 Zunui nii ná-fai wola ǵaan̄eai wo zaama, naa ḡa w̄el̄e keeđ̄eloin va ga j̄oudu, ta neeb̄e anzai, ta doin niiti ta ye d̄e zea,

55 ḡa é mina ná-dointi ma zuai ta ve ti tan̄ope zea, make fai zu b̄e ga t̄o b̄ođ̄oi ná-daamianigi, mazələo ani n̄ope ge la m̄o zea, t̄oɔzei voluḡulai va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein sei vai va k̄el̄e su.

56 Anzanui nii ná-fai wola ǵaan̄eai wo zaama, é la ǵeni zoosu é va ǵođ̄oav̄e v̄ee zou j̄akai ma, naa ḡa ǵaazu j̄oi lo neeb̄e zinigi va, ta ná-doun zunui, ta ná-doun anzanui,

57 mazələə toğə wəin ga é doun jnegi ta doun lajagi mi dəəfuzu, nii é sələəgai, wəin galui leveai nə feya, təəzei voluğulai va, wo zili nuiti ta da wo ma, ga wa-laaiti kpein maalati fai.

58 Ni wo la tə gooı təiti kpein soni, ti sevei zu, wo va zie ga tiye, wo va naa lebi, nii lebiyai bə, maayikiai, Gəoğə GALAGI wa-GALAGI,

59 Gəoğə GALAGI ja wo loga ga laavəə vai, wa wəmavofodaiti, ga dəfə zeebəeti taglıli wo ma, ta seebə jəiti taglıli wo ma.

60 Dəfə zeebəi kpein é pəenı Ezipete nuiti ba, wo jəni luazu ti va. Toğə naa kpein pəə wo va.

61 Naa voluma, toğə va ga seebəi ma zii pə ta dəfəi niiti ti-laasei ge la woni tə sevei nii zu, eyəsu wo-ma zuwu ǵaaleve.

62 Wo məin va ga somideğaiti tiegə, wo wola maa ja ləi, təəzei wo la şoloni Gəoğə GALAGI wa-GALAGI laawooi və.

63 Egəvelei nə é neenı la Gəoğə GALAGI və ga é faaneei ǵe wo və, wo wola məin, zenə ǵana a ne la bə mənə ga é wo undaavili, wo şologolo, wo ǵula zooi naa va, nii wo vaazu ləəzu su, wo sələə ga wənə.

64 Gəoğə GALAGI ja wo vaza eteai zu ná pə, nubuseiti saama. Wa gala kiligitı dəbi, nii wa bəğəi wo la ǵəni kwəə, 6aa wo-məməwolani, galagiti ti ga gului, ta kətui.

65 Zii naati saama, wo la ǵəa gaanə zu, wo la zeida ada, və wa doogo sələə ná. Gəoğə GALAGI ja wo lə ziizolei zu, wo ǵaazu da zoolə, iŋətevei da bəi wo la,

66 gaa nəpə ge la ǵəa wo lugə vele vaiti ba, wa ǵe dualuagi zu, kpidi vəə folo va, kito ge la ǵəa wo və

wa-eteai vaa zu.

⁶⁷ Sobui a zeelina, wo da ḡε: «Ee, ni kpɔkɔi ḡeni de!» Kpɔkɔi wo ḡe ma: «Ee, ni sobui ḡeni de!» Tɔɔzei dualuagi maavele ma, nii wo sɔlɔ̄su wo-yiimavε, ta naama vaiti maavele wa ḡe ti ǵaazu.

⁶⁸ Goojɔ GALAGI ḡa wo vilε Ezipete velei ma, wo li keingiti su ga pelei naa, nii gè ḡeni wo ma: «Wo la mɔ ka volu pε.» Miná, zinaa pε ta anzaa pε, wa bɔjɔ ve wo zili nuiti bε, ga ti wo ǵeya, wo ḡe ga duɔiti. Kεlε, nu nɔpε ge la wo ǵeyaa.

MOIZE NA-KPɔΞZUGULA GAABELAGI

(28:69–30:20)

⁶⁹ Wεlε minazege gooiti ba Goojɔ GALAGI feeni Moize ya, naa ḡeni Izelayεle ná-faa ma Moabe yooi zu, é bɔ minazegegi va, nii é boni ti vε Goolebe gizei ma.

29

*Faiti GALA ge ti ḡεenι
Izelayεle nuiti bε*

¹ Moize Izelayεle nuiti kpein tolini, é ḡe ti ma: Wo naa kpein kaani ga wa bɔjɔi wo-ǵaazuυε, nii Goojɔ GALAGI kεenι Ezipete yooi zu, ga masagi Falagɔn, ta ná-botigε nuiti kpein, ta ná-zooi pε.

² Wo volugfula vaa wolai ǵaani, nii é seini ti ma, wo ḡeni ga zeelei poogiti ta maabεlε vaiti su, é ti ḡεenι.

³ Kεlε zaagjaza, Goojɔ GALAGI la kwεε kigi veeni wo vε, baa wozaga ǵaazuυε, baa faa meni goiyεfei.

4 Tòge wo luðø tevebai zu eyøsu kona vuunaanigø (40), wa-zege la zaðani wo ðøba, wa-zavala ge la zaðani wo ðøðøa.

5 Wo þøde la vileni þulu mii vaa va, baa døø þøle vaa, anee gaazulati gani nøpe, naa ña a ke wo kwee ga nà ga Gøoðø GALAGI, wa-GALAGI.

6 Ade zeeliali ma adauø tei, Gøesebon masagi Sifon ta Basan masagi Wøge, naati ti ƒulani, ti ade laaðomi, ti kœi vœe ade va, ade pile sœlœoni ti ma.

7 Ade ta-yooi zoni, de fe Luben ná-bolodaiti zea ga tønø, ta Gade ná-bolodaiti, naa vœe Manasee ná-bolodai ƒilazuœe va.

8 A jolo minazeðegi tei ma wooiti bø, wo zie ga tiye, naa ña a ke wo-ðœevaiti pe subete.

*Minazeðegi ña ga ga sœbelama vaa
GALA gaazu*

9 Wa za losu Gøoðø GALAGI wa-GALAGI ñaazu, wo pe, bolodama ƒundigiiti, kewolaiti, ta kundiðiiti, Izelayele zunuiti kpein,

10 wo-lointi, wo-anzaiti, ta seikøðøma nulti ti wo zaama wo-vuuzuœe, ti gului levezu wo vœ, baa ti ziei zaðazu wo vœ.

11 Wa za vœ, ga wo lø minazeðegi zu, nii Gøoðø GALAGI wa-GALAGI pø é bo wo vœ za, ga konaiti,

12 naa ña a ke wo ðœ ga ná-nubuseiti, tø þœðøi ðœ ga wa-GALAGI, eðœvelei é boni la wo ma, eðœvelei é ma ñonai woni la wo-memewolani bø, Abalaame, ta Izaake, naa vœe Zakøbe va.

13 Wa ƒila nø laade, Gøoðø GALAGI va ðœ niima minazeðegi wosu wo vœ, ga konaiti,

14 toḡa wosu wo v̄e, w̄ɔti wo loni za Ḡooḡo GALAGI da-GALAGI ḡaazu, ta z̄ɔti balaa ti ga demavofodaiti ti la d̄e z̄ol̄ɔni.

Maajee ḡa k̄ooḡo gani k̄o vai va

15 Wo kw̄ee velei ade ḡeni la Ezipete yooi zu, velei ade ziiti ta-yooiti maazubud̄eni la, v̄e wo z̄ieni n̄á.

16 Wo k̄ooḡo gani j̄ouj̄ouḡiti kaani, ti ga gului, ta k̄otui, naa v̄ee wali gaei va, ta zanugi.

17 Nu n̄op̄e ge mina ḡe wo zaama, zunu, baa anzunu, baa peleyege, baa bolodai ta, nii kigi a zege za Ḡooḡo GALAGI ada-GALAGI va, é va li zii naati tagalagiti d̄ebizu. A lua, ga nu n̄op̄e ge mina ḡe wo zaama, ege gului nii ma zapei ga nu v̄aa ani, baa ani wana.

18 Nu n̄op̄e ge mina ḡe wo zaama, niima ḡona wooiti m̄eniga voluma, é va b̄ooḡo maamuse, é va ḡe: «Fai p̄e ka zoloo n̄oun be, anee ni n̄á vilesu k̄isu vaiti n̄o volu.» Ni zoot nii z̄eb̄eai naa a maan̄oḡoi z̄ol̄ɔna, z̄oi nii f̄ai naa balaa ga ta z̄ol̄o.

19 Ḡooḡo GALAGI la vaa bu, é va maavaaȳe. K̄ele n̄á-ziigaawanai ga zeeli ma zunui naa, n̄á-ladalalai maavele ma, foovoo vaiti kpein ti z̄ev̄eai niima z̄ev̄ei tei su, naati ta la unma, toga daaseigi ḡaava, é kula eteai zu.

20 Nii a ke maan̄oḡo, Ḡooḡo GALAGI ga kpeteve Izelayele wolodamaiti kpein ba, egevelei minazegegi zu voovoo vaiti kpein seveai la, niima l̄o sevei zu.

K̄ooḡo gani k̄o vai ma zalai

21 Wo-mavofodaiti ti vaazu, wo-loun zunuiti ti wuzegezu, wa z̄egena n̄á, ta w̄ein é vaazu, é zege

zou Ɂili su Ɂoozama, ta zooi nii zu maanəðjoti kaana, ta seeþeiti Gœogð GALAGI ti ueai ba,

22 zooi pe galaaí ga timinigi, ta kpoloi, nu la zooga é va ani nəþe sin ná, ani nəþe ge la vənəga, tufa nəþe ge la mə bətəa ga, é Ɂea ga faazupui ðeuvele nii é Ɂeni Sədəme, ta Gəməøl, ta Adema, ta Sebəyime, ve Gœogð GALAGI ná ma vaiti supuni, ná-ziigaawanai ta ná-ziigfulagi zu,

23 ziiti kpein ta Ɂe ma: «Leeni vaa zu Gœogð GALAGI niima yooi zogai Ɂani? Leeni Ɂa é ga niima yiigaawana wolai?»

24 Ta ti woogaaavote, ti Ɂe ma: «Nii Ɂeeue, təɔzei ti Ɂeleue minazeðegi va, nii ti-memewolani ta-GALAGI Gœogð GALAGI keenii ti yəðəzu, é ti Ɂulaai ma Ezipete yooi zu.

25 Təɔzei ti liiue, ti gala kiligitidəbi, ti nəkə gala kiligitidbu, ti la Ɂeni ti Ɂwəe kaipa, é la veeni ti ya ga tənə.

26 Naa Ɂa é kea, Gœogð GALAGI ná-ziigaawanai va zooi nii laaləðjoma, é va ga maanəðjoti vai kpein, nii sevei niima lə sevei zu.

27 E ti ləðfulani ta-yooi zu ga ná-ziigaawanai, ta ná-ziigfulagi, naa uee ná-ziimaleuei va. E ti ɓe, ti li zou Ɂili su, ue ti zeini ná də za.»

28 Fai niiti ti ləðguai, Gœogð GALAGI da-GALAGI Ɂa é naati kwəe. Kele niiti ti Ɂulaai kəlema, naati ta ga adənə, da de-lointi eyəsu Ɂo, naa Ɂa é ga təgi nii zu wooiti, nii maaneai, de so, de zie la.

30

Galema volui GALA pə

1 Wooi niiti gè ti wogai wo ma, tuyai ta foovooi, ta vaazu ɟeezu. Ni wa ti zona volu ga niine wo-yiimavε, nubuseiti saama, vε Goođo GALAGI wa-GALAGI vaazu wo ɓeezu, wo vaza náti,

2 ni wa galena ma, wo va volu Goođo GALAGI wa-GALAGI vɔ, ni wa woilona gooī ma, wo ɟolo bε ga wo-yiimavε pε, ta wo-yenvui pε, wa wo-lointi, nii kpein nɔ gè feezu wo ya za,

3 naazu, Goođo GALAGI wa-GALAGI ɟa wo niine, é wo maawɔinga, toga wo ɟaale ba, é va ga woye, wo ɟula nubuseiti saama, vε wo ɟea vazani ná.

4 Anεε ni wa ɟe pela velei zu, zou ɓela ga, Goođo GALAGI wa-GALAGI ɟa li, é wo ɟaizie návε, é wo ɟaale ba,

5 é va ga woye naama yooi zu, nii wo-memewolani ti sələəgai, wa sefε ga wənə. Toŋa wo undaanε, é wo mɔin, wo leve wo-memewolani ba.

6 Goođo GALAGI wa-GALAGI ɟa wo valibo wo-yiimavε, wa wo-mavofodaiti, naa ɟa a kε wo nεε vε ga wo-yiimavε pε, ta wo-yenvui pε, naazu, wa zenvui wo.

7 Foovoo vai niiti kpein gè ti zεvεai wo vε, naa ɟa zeeli wo zili nulti ma, niiti ti wo maayosefεzu, ti wo wɔinzege.

8 Wɔun wa, wa ɟale ma, wo va tɔun pɔ volu, wo woilo gooī ma, wo ná-deveiti kpein so, nii gè feezu wo ya za.

9 Goođo GALAGI wa-GALAGI ɟa undaanεei ɟe wo vε, é wo-ɟeevaiti kpein subetε, wo ɓuğu ga doun mɔinmɔin, wa-loganiiti gola ɟaawɔələ, daamianigi voova wo ya. Mazələ Goođo GALAGI ɟa wɔin ga

wa-undaaneei volu, eʃevelei é wɔinni la ga womemewolani ta-undaaneei,

¹⁰ ni nō wa woilo gooim a, wo golo ná-təgiti bε, ta ná-deveiti, niiti ti zεveai tə sevei nii zu, siεgi zu wo gailesu ma la, wo va pɔ, ga wo-yiimave pe, ta wo-yεnvui pe.

Təgi ja nu yiimave

¹¹ Devei gè feezu wo ya za, é la ɓaani, é va ɓude wa-zεbeī maazu, ɓaa maa va ȡooza wo va.

¹² E la geegjoləgi zu, wa va ȡe ma: «Bε ȡa a lε geegjoləgi zu gi vε, é vaa la gi vε, é va su vai wo gi ma, naa ȡa a ke, gi so, gi zie la?»

¹³ E la kpolodei volu velei, wa va ȡe ma: «Bε ȡa a ɓude gi vε kpolodei volu velei, é vaa la gi vε, é su vai wo gi ma, naa ȡa a ke gi so, gi zie la?»

¹⁴ Wooi ȡa wo ȡoba nō, toȡa wo-laavε, ta wo-yiimave, ga wo so, wo zie la.

Zenvui ta saai

¹⁵ A wεlε, za gè zenvui ta undaaneei zeida wo luʃo, gè saai ta maanɔʃoi balaa seida wo luʃo.

¹⁶ Devei gè feezu wo ya za, naa ȡa é ga, wo Gooʃo GALAGI wa-GALAGI nεe vε, wo zie ga pelei, nii é dea ga woye, wo golo ná-deveiti bε, ta ná-təgiti, ta nákala gooiti, naa ȡa a ke wo zenvui wo, wo məin, wo tuyai zəloɔ Gooʃo GALAGI ya, wa-GALAGI, naama yooi zu, vε wo liizu ná, wo sege ga wənə.

¹⁷ Kele ni wo-ȡigi a zegena təun ba, ni wo la kεeni, wo va ȡolo bε, wa ɓəʃo yena ná, wo da nəkə gala kiligit bu, wo da ti lebi,

¹⁸ nà wo loozu ȡisu naa luʃo za ga wo undaa ȡa vili. Wo-zii zu la ȡooza naama yooi zu Zuludən volu velei, vε wo vaazu liizu ná, wo sege ga wənə.

19 Gè geegjəlogi ta zooi zoga za ga zeelei wo laaləjəma, ga wo yiimazeje zənvui ta saai ti yəgəzu, tuyai ta foovooi ti yəgəzu. A yiimazeje ga zənvui, naa ja a ke, wo zənvui wo, wa womavofodaiti.

20 A yiimazeje ga wo Gəođə GALAGI wa-GALAGI nəe və, wo jolo təun bə, wo gili ba ḡə, mazələcə toğə é ga wo-yənvui, é wo-zii zugoozazu, wo va zei zooi naa ja, nii é ma ḡona woni ga é fe wo-məməwolani zea, Aǵalaame, ta Izaake, naa vəe Zakəbə va.

MOIZE NA-FALIMAI TA SAA VAI

31

(31:1-34:12)

1 Moize bəeni Izelayele nuiti kpein pə ḡani, é ḡe ti ma:

2 «Niizu gè kona ungila puufelegə (120) zələoga, gè la mə zooga gè va lo wo lugə. Gəođə GALAGI ḡəni mà, gè la Zuluden nii maazuşudəa.

3 Gəođə GALAGI wa-GALAGI bəğəi ja lo wo lugə. Zii naati ti zeini ná, toğə naati kologolo wo lugə, wo zoo wo ta-yooi zege ga wənə. Zozuwe ja é losu wo untuğə, eğevelei Gəođə GALAGI bogai la.

4 Gəođə GALAGI ja ti ḡologolo, eğevelei é Aməəl masagiti kologoloni da, Sigon ta Wəge ta ta-yooi.

5 Toğə zobogi ve wo və, wo vəni zii naati ma, wa ti zo kpein nə, eğevelei gè wo leveni la.

6 A yiilə, wo zəbezəje! A mina lua, ti mina wo zasubali, mazələcə Gəođə GALAGI wa-GALAGI bəğəi ja liizu wo volu, é la yeebega wo va, é la ḡeləa wo va.»

Zozuwe vilə fai Moize votogi zu

7 Naa volu, Moize Zozuwe lolini, é ñe ma Izelayele nuiti kpein gaazu: «Yiiloo, è zebenzeje, mazoloo ña ña è leezu ga niima nubuseiti naama yooi zu, nii Goojø GALAGI ma ñona woni timemewolani be, é va fe ti ya. Da ña è vaazu liizu ga tiye, ti sege ga tño.»

8 Goojø GALAGI bøgøi ña lo è luçø, toga ñe è va, é la yeebega è va, é la ñelæa è va. Mina lua ani nøpe ba, è zasu mina bali.»

Tə sevei ñala yeegefjalaiti

9 Moize niima lø gooiti kpein sevèni, é kaliva zalaga ñula nuiti ma, Leevi mavofodaiti, ti-losuve ñeni ga ti da Goojø GALAGI ná-minazeje kesui zeje, ta Izelayele ñundigüiti kpein.

10 È niima levei veeni ti ya, é ñe ti ma: «Konagi løfelasiei ñilagilagi kpein ma, kuye zuvaayé konagi laawu, kota vëtii ma ziegi zu,

11 siegi zu Izelayele nuiti kpein ti vaazu la, ti lo Goojø GALAGI wa-GALAGI ñakala, naama adavé, ve è yeelosu ná va, wa tø gooí nii ñala ná Izelayele nuiti kpein be.

12 Wa nubuseiti kpein gaale ba, zunuiti, ta anzanuiti, ta doungoiti, ta wëeinti ti seikøgømai zu wo zaama, naa ña a ke ti pe ti tøgi ñala gooí meni, ti Goojø GALAGI wa-GALAGI ñaazuluabai maalele, ti niima lø gooiti kpein so, ti ña zie la,

13 ti-lointi balaa, niiti ti la kwëe, naati ta meni, ti Goojø GALAGI wa-GALAGI ñaazuluabai maalele, yeenøpe, wo-zii ma voloi pe su, naama yooi zu wo vaazu sejezu ga wønø, wo Zuludøn budea voluma.»

*Izelayele nuiti ta ðε ga
woovalada nuiti*

14 Gəoðə GALAGI ðəni Moize ma: «Wəle, è-zii ðaaabelazuue maabuða. Va ga Zozuwe, wo lo GALA daagomi sefə vəlei wu, miná ða gè nà-deveiti feezu zea ná.» Moize ta Aalən ti liini, ti lo GALA daagomi sefə vəlei wu.

15 Gəoðə GALAGI ðulani kelema ti və miná, tonabiingi zu, é lo GALA daagomi sefə vəlei laave.

16 E bəeni Moize və, é ðε ma: «Wəle, nágó ve na, è li è-məməwolani pə, ti zaai. E zaa voluma, niima nuþuseiti ta vaazu kologologi ðeezu ta gala kiligit, naama yooi zu, və ti vaazu liizu ná. Ta ðele bə, ti minazeðəgi ðoloðolo, nii gè keenii ti və.

17 Naa maavele ma, nà yiðaaawana ti ma naama voloi zu. Nà ðele ti va, gè voluave ti va. Naazu, nuþuseiti ta ðε ga zii taðili daamiani, kpolo məinməin ka zeeli ti ma, ta faaþaaagiti. Naama voloi, Izelayele nuiti ta ðε bəðə ma: «Gaamazu, təi ada-GALAGI la mə de zaama, naa ða é keeze, niima maanəðəiti ti zeelizu la de ma.»

18 Ungo, naama ziegí zu nà voluave ti va ñeglein, faa ñoi kpein faa zu, nii ta ke, ta ðaavotena gala kiligit ma.

19 «À guyei nii zəvə niizu. Da ve Moize, Izelayele nuiti kala da, ti da too, naa ða a ke, guyei naa ðε bə ða zeelei ti laaləðəma.

20 Nà liizu ða tiye zooi naa zu, və nənəi ta kəin guləi voovaai ná, gè minazeðəni, gè ðona timəməwolani bə, ta daami wo, ti yigo, ta zei ná, anii pə ge voova ti ya, názu ða ta ðaavote da gala kiligit

ma, ti da ti ləbi, ta z̄ii gologolo, ti nà-minazeğegi gologolo.

21 Siegi zu maanəğə məinməingi zeelizu la ti ma, ta faabaagi, naazu guyei nii ǵa ǵe ga zeelei ti laaləğəma. Mazələo ti-mavofodaiti ti la yeemaa, ti va ße too vai va. Gè ti-yiimave ǵeveleı ǵwəe niina, aisa gè va li ga tiye zooi naa zu, nii gè minazeğeni, gè ma gona wo ti ue.»

22 Naama volo ná nō ǵa Moize guyei naa zəvəni la, nii é Izelayele nuiti kalani da.

23 Naa voluma, Ǵooğə GALAGI ná-deveiti feeni Nun ná-doun zunui Zozuwe ya, é ǵe ma: «Yiiləo, è zəbezəğe, mazələo da ǵa è vaazu liizu ga Izelayele nuiti naama yooi zu, nii gè minazeğeni ma vaa zu, gè gona. Nəun nà, nà ǵeezu è va.»

24 Siegi zu Moize bəni da ga tə gooiti kpein səvə, səvə ǵila su, ta la yəni voluzu,

25 é niima levei veeni Leevi nuiti zea, niiti ti ǵəni Ǵooğə GALAGI ná-minazeğe kesui zeğezu, é ǵe ti ma:

26 «À tə sevəi nii zeğe, wo da Ǵooğə GALAGI wa-GALAGI ná-minazeğe kesui gobau. Toga yəsu ná, é ǵe ga zeelei Izelayele nubuseiti daaləğəma.

27 Təzei ba ga, gè kwəe wa ga kololala nuiti, wo bakage. Ni za, nà vulua wo zaama, wo da wuzeğe Ǵooğə GALAGI laaləğəma, wa vaazu kəezu ǵale, sàa voluma!

28 Niizu, à wa-wolodama ǵewolaiti gaale ba màağoolii zu, ta kundiğiiti kpein, gè guyei ma wooiti bo ti ma, nà geeğələgi ta zooi zosu ga zeelei ti laaləğəma.

29 Gè kwəe, gè ǵe, sàa voluma, kəni nə wo ńəğə ǵəzə, wo zeğe pelei va, nii gè ná-fai zəvəai. Naazu

kpəlɔi ḡa zeeli wo ma velela velei, tɔɔzei wa Gəoḡɔ GALAGI wanama vai ḡe, wo zie veleiti ta vaazu ná-iiqaaawanai maalolisu wo ma.»

³⁰ Naa voluma, Moize guye wooiti kpein dɛeniga Izelayele nu uebe, ti ti pɛ mənini.

32

Moize nd-guyei

¹ Ee, geegʃləgi, woilo, nà bəεzu.

Da ve, ee, zooi, dàawooiti məni!

² Nà-faagwəgi vu eጀe tonai,
gòoi zie eጀe nədai,
eጀe dubui é tufa let ei ḡa,
eጀe sabalagi é tufai ḡa.

³ Mazələo nà Gəoḡɔ GALAGI laaseigi wosu.
A ada-GALAGI maamuse!

⁴ Toga ga fasai, ná-kɛɛwotii laazeelivɛ,
ná-peleiti pɛ səlegɛ,
woogʃila GALAGI ve, telebotala vaa la ziima,
toga telebogai, é zəle.

⁵ Wəun wa, təun tetemazu, wo yaavavɛ,
wo la mə ga ná-dointi,
tɔɔzei səgi ḡa wo va,
wa ga yaava nuiti, ta səletala nuiti.

⁶ Gimalala nubuseti, ḡi ge la ti ma,
Gəoḡɔ GALAGI zopelei jana wo ue?
Wo-đee laade baa, wo bəte nui?
Tə laade é va wo bəte, é va wo zei?

⁷ A ḡizɛ wələwələ voloiti su,
wo ḡida yeegʃala ḡilagilagi ma jənagiti bu.
A wo zələo nuiti gaazaqə, ta dəe ga woye.

A wa-nu vələiti gaazaǵa, ta wo ǵala da.

⁸ Si̊egi zu nii é Anii-Pe-Unda, é zooi veeni la
nubuseiti bε,
é nubuseiti gaagwε, ti vaza zooi ǵa,
é zooiti kwεgi la,
é zoloo GALA dointi tieg̊i ma.

⁹ G̊oǵo GALAGI nənəi ǵa é ga ná-nubuseiti,
Zakəbe ná-dointi ka ti ga nənə.

¹⁰ E Izelayele ǵaani tevebai zu, ná zuŋakai,
vε nu la zeini ná, kεni suaiti kpain gooı nə.
E səsəboni, é sege, é kula su,
é ǵaaba ma, eǵe gaazuleegi.

¹¹ Kεeuε eǵe kogei nii paai ma yivoiti maalogazu,
é ǵovesu ná-zivoiti maazu,
é ǵovegi zuvie, é ti zeǵe,
é ti zo ga ǵovedefaiti, é da li ga tiye.

¹² G̊oǵo GALAGI ǵila kpe nə ǵa é loni ti luǵo,
gala kili gila kpala ge la ǵeni ńəni ba.

¹³ E leenı ga tiye zooi ǵaagoozazuvε,
é ti ǵonəkulani ga kpalaga aniiti.
E ti ǵonəkulani ga kəin guləi, é gulazu fasai va,
é wolve wuluiti pənəni kətuǵətu zooi zu.

¹⁴ E ti ǵonəkulani ga nikε zaaiti ta-nənəi,
ta boli zaaiti ta-nənəi,
é vee baala suai ma wuləti ba,
ta Basan yooi zu vaala golaiti, ta ma woli zineiti,
ta molo vapagi é ga ǵeleegi,
ta dəo ńəi papagi.

¹⁵ Su la ǵoozani, Yesulun, nii é ga Izelayele,
é ńəgo maalətəai ma, é ńakani.

E wɔolɔni, é ɓakpa, gaazuue da volo.

E ɟeleni GALAGI va, nii é tɔun kpɛtɛai,
é ná-kizo fasai vɛlevili.

16 Izelayele nuiti ti GALA diini toloi ma,
tɔɔzei ti gaavueeni,
ti vile gala kiligit polu,
ti ziigaawanani ga ti zιε vele nɔiti.

17 Ti ɟea zalaqaiti kulazu inegiti bɛ,
niiti ti la vɔlo ga gala,
niiti ti la ti ɟwɛɛ, ti ɟulaai ga niinɛ,
niiti wo-mɛmɛwolani ti la ɟen i ti lɛbizu.

18 Izelayele, è yeema è make vasai ma, nii è zɔlɔogai
la,
è yeema GALA ma, nii é zɛnvui veai è ya.

19 Siɛgi zu Goojɔ GALAGI naa ɟaani la, é
yiigaawanani,
tɔɔzei ná-doun zunuiti ta ná-doun anzanuiti ti
baagsoni ma.

20 E boni, é ɟe ma: «Nà voluavesu ti va,
fai nii é vaazu ti zɔlɔosu, nà naa vete názu.
Mazɔlɔ nubuseti be, ti yaavaai,
dointi be, ti la ga woogɛgila nu.

21 Ti kɛa ga tolo nu ga naa maavele, nii é la ga gala,
ti ziigaawana ga koojɔ ganigit.

Nà balaa, nà ti ɟeezu ga tolo nuiti ga naa maavele,
nii é la ga zii nɔpɛ.

Nà ti yiigaawanazu ga zii ta, nii ɟi ge la ma.

22 Mazɔlɔ nà-ziigaawana abui soga,
toja galai wosu, eyɛsu é zeeli gɔvɛalaazu bogi zu,
toja zooi ta gaa aniiti miizu,
é soga gizeiti kpogiti ba.

23 Nà maanəjəi ɟiizisu ti ma,
nà nà-meeinti kpein pilisu ti ma.

24 Pului ɟa ti ɟologolo,
kələkpadimai vee ti va, dəfəi ti vaa.

Gè suaiti teve ti ma, ti da ti vali ga ga ti-niigai,
ta kaali ɟoiti ma wanai.

25 Koi yədʒəzuueti, bogə zəkpəi ɟa ɟe ti volu miná,
é da ti vala ti-lointi ma,
peləiti bu, dualuagi ɟa zeeli ti pe ma,
zunu loungoiti, ta anzalu loungoiti,
ta jiimibəlegiti, ta kewola vələiti, ti pe.

26 Wəin ɟeni mà ga gè ti pe ma zuwu ɟaalevə,
nuħuseiti ti mina mə ɟisie ti zu eteai zu.

27 Kəle gè luani ga ti zili nuiti ti mina ɟeequla nəun
su,
ti va ɟisie ga ta-zobogi ɟa é naa ɟea,
Gəoġə GALAGI laade, é va naati kpein ke.

28 Izelayele ɟa ga zii, nii balagai ɟi pagji ma,
ti valage kelegelegi ma.

29 Ni ti ɟeni ga ɟima nu,
ta la ɟe faiti zədʒəzuuaazu,
ti ɟida vəlela vele vaiti bu.

30 Kəċċo nu ɟilagi ɟa zoo ɟale é nu waagila (1 000)
kpe?

Baa nu felegi nə nu waapuugəi (10 000) 6e?
Naa la 6e naa ɟe, ni ti make vasai la ɟeni ti vədini,
ni Gəoġə GALAGI la ɟeni yeezejeni ti maazu.

31 Mazələo ti zili nuiti ti kwəe ga,
ta-ɟalagi é ti makesu, naa la ga Izelayele ná-
GALAGI ɟevele.

32 Ti ɟeevə eđe kpelei, nii ma zuwui zeżeai Sədəme,
ta ga kpelei nii seżeai Gəməoł.

Ma ləbəi gwaai wanaue,
leezen ɓelei ma waai wanaue.
33 Ta-lɔɔi ɗa ga kaali wanai,
toja ga pεegaaali wana jɔi.

34 Kεle pεte, nɔun nà, Gəoɔjɔ GALAGI,
nii gè kevele ɓetεai dəɔgfuzu,
gè make ba ti laaləfəma.

35 Nà ɗa gè ga potokula nui, gè ti zala, velei soloogai
la ti ma,
siegi zu ti-đəgɔi ɓunesu la.
Mazələo ti ɗoloʃolo foloi maabuʃa gola,
nii deveai ti ma, naa wola maabuʃa.»

36 Ungo, Gəoɔjɔ GALAGI ɗa ná-nubusεiti
tukpəʃaaaleve ga telebodai,
toja ná-botidε nūti maawɔinʃa,
siegi zu é kwεesu la ga ti-zεbeɪ ɓega,
nu la mɔ ti zaama a ʃε ga duɔ, baa ɓəʃoyeema nu.

37 Názu, toja ʃε ma:
 «Wa-yee ɗalagiti ta mini mu?
 Mini ɗa fasai ná, nii wo ʃeni ɗitosu ba?
38 Galagiti ti ʃeni wa-zalaʃa zua wulɔiti miizu,
ti da wa-vuya zalaʃai ma lɔɔi ɓole,
ti wuzege lεε, ti ɓɔ wo va.
 Ti ʃε wo vε ga wo make anii.

39 A sugwεε deʃεmu, ga nà ɗila kpe ka gè ga
GALAGI,
tafili ge la ná nɔun polu.
 Nà ɗa nà da paai wo,
nà ɗila kpe nɔ ɗa nà da zenvui ve,
nà ɗa gè maawanai woni, nà ɗa gè kedεsu,

nà sona, nu nəpə ge la zooga é va kula zèa.

40 Mazələo gè yeelea geezu,

gè dəe, gè gə ma:

«Ejəvelei gè vulua la ga gite, eyəsu gə,

41 gè nà-bogə zəkpəi ɟaalia,

gè wuzegəa potokulai ma,

nà nənə votokulazu màayoseğə nuiti ma,

gè naati kpein sala, niiti ti wəinzeğəai.

42 Sili nuiti ti-namai ɟa nà-meeinti so ejə dəoī,

nà-bogə zəkpəi ɟa yiğō ga nuiti ma zuai,

ta nu maawanaiti ta duəti ti-ma jnamai,

ta sili nuiti ta-ğundigiiti təungiti..» »

43 Zii ɟiligiti, à ɟoozunə ná-nubuseiti ma!

Gooğə GALAGI ɟa ná-botığə nuiti ti zaa vai
votokulazu,

togə potokulai ɟeezu sili nuiti ma,

togə koto gba vai ɟeezu zooi və, ná-nubuseiti bə.

44 Moize ta Nun ná-doun zunui Zozuwe ti vaani,
ti niima wuye wooiti kpein kala nubuseiti bə, naati
ti mənini.

Keni nuiti ti ɟolo

45 Moize bergen ma ga niima wooiti kpein bo
Izelayele nuiti ma,

46 é ɟeni ti ma: «À ɟizə niima wooiti kpein su, nii
gè keezeu ga zeele wooi wo laaləğəma za. Wa wo-
lointi kala ga tiye, naa ɟa a ke, ti ɟolo təgi ná-deveiti
kpein bu, ti zie la.

47 Mazələo é la ga wafuun goo wo və, wa-eteai
ɟa su, niima wooi maavele ma, wo-zii zu ɟa ɟooza
naama yooi zu, nii wo vaazu sələəsu ga wənə, wa
Zuluden ɟudəna.»

Moize zaa vai wo fai

⁴⁸ Naama volo ná nō, Goođo GALAGI bœni Moize vœ, é g̊e ma:

⁴⁹ «L̄e Abalime g̊ize j̄ekp̄eiti ma, è l̄e Neeđo gizei ma, nii é Moabe yooi zu, Zeeliko letemav̄e, è Kanaan yooi v̄ete, nii ḡe feezu Izelayele nuiti b̄e ga t̄n̄j̄.

⁵⁰ Da zaazu gizei naa ma, nii è v̄aazu l̄ezu ma, è li è-memewolani p̄o, ti zaai, eđevelei è-lię Aalon zaani la Gooł gizei ma, è li memewolani p̄o ti zaai.

⁵¹ T̄oɔzei wo la g̊eni ga lada nu b̄e Izelayele nuiti saama, Meelibä deiti p̄o be, Kadese, Sin tevebai zu. Wo la g̊eni vaani bu, nà-nadedai va g̊ula k̄lema Izelayele nuiti gaazu.

⁵² Da ȳe goozaama, è zooi naa ḡa ga ḡaazu, nii ḡe feezu Izelayele nuiti b̄e, k̄le è la lea ná.»

33

*Moize tuya loo vai
Izelayele nuiti be*

¹ Tuyai v̄ete, nii GALA nui Moize tooni Izelayele nuiti b̄e, aisa é va za.

² È g̊eni ma:

Goođo GALAGI v̄aav̄e, é zeđe Sinayi gizei ma, é wuzeđev̄e ti v̄e, eđe foloi, é zeđe Seyiil yooi zu, tođa volozu, é zo Palan g̊izei ma zoligo, paav̄e, é g̊ula ná-geezugeela j̄adegai waawaagiti saāma,

t̄o sevei g̊eni zea, abui ba.

³ Ungo, nubuseiti n̄enev̄e è v̄e, da mak̄esu naati ma, niiti ti ga d̄onjiti, ta vuuni è ḡođowu, ti da è-laawooi m̄eni.

⁴ Ada-vaa ḡa é t̄ogi veeni la Moize ya,

Zakəbə ná-nubuseiti ti sələə ga tənə.

5 E ǵəni ga masagi Yesulun unda,
sieg̱i zu nubuseti ta-ǵundig̱ili ti maabəni da,
ta Izelaye wolodamaiti.

6 Lubən zii zugooza, é mina za,
ná-nubuseiti ti la məinni, naati ye ná ǵo.

7 Welə nii ja é boni, é lo Zuda va:
Ee, Gəoǵə GALAGI, woilo Zuda wooi ma.
Lo tuǵə, è lii la ná-nubuseiti pə.
Zeeiti ti maalobo,
da bəǵəi ǵe ga ná-kpəba nui sili nuiti daaləǵəma.

8 Leevi letegi, é ǵəni ma:
Ee, Gəoǵə GALAGI! È wuulimegi ta tumimegi veeni
da-lada wotisə nuitka zea, Leevi mavofodaiti,
niiti è ti voluǵulaai Masa,
è ti zakpe Meelibə deiti pə be.

9 Leevi, nii é ǵeezu kəeǵe ta dee ta-vaa ma:
«Gè la wəlezə ti va!»
Teigi é la zeeləzəǵəzu ǵeeni ná-doun zunuiti ta
kəeǵelointi zəǵəzu,
kəai ga woog̱efila nu è-laawooi ǵila nə və, ta da-
minazeg̱egi.

10 Leevi nuiti ta da Zakəbə ná-nuiti kala ga da-levei,
ti Izelaye nuiti kala ga da-ləgi,
ti ani maku neenegiti gala è və,
ti gala zalag̱ai ǵula da-zalaga ǵulazuvə.

11 Ee, Gəoǵə GALAGI, ta ńo ta-zəbeı va,
è tuyə loo botii kpein ma, ti kəeǵu ga yeei.
Ti zili nuiti ta-gaabaaı ǵologjolo,
niiti kpein ti ti wəinzeg̱ezu,

tanəpə ge mina ungi wuzeğe mənə eyəsu pə.

12 Benzamən letegi, é җəni ma:
 Gəoğə GALAGI nəebə nui, toğa zeini ziileigi zu təun
 koba,
 GALA ka é makəsu yeenəpə,
 toğa zeini ná-gizeiti saama.

13 Zozəfe letegi, é җəni ma:
 Gəoğə GALAGI tuyə loovə ná-zooi və,
 ga nəda vagəti é zəfəzu geezuvə,
 ta zou wu də wolaiti,
14 ta gulu waa vagəti, foloi ti bəizə,
 ta gulu waai kpein nəai, ti vənəsu alu-o-alu,
15 ta vəbəani vagəti, gize vələzagəgəti ti feezu,
 ta wələwələi zu gizeiti ta-lənə pagəti.
16 Tənəgi nii fizəgəi gola, é zooi laavegai.
 GALA nii é güləni kəlema kpəvə goi zu,
 nii abui җəni sosu ba, naa ná-faanəei və,
 é җə ga masa bəələgi Zozəfe unba, teigi ziimazeğəgi
 wogai da,
 é җə ga kəəgelointi ta-ğundijii.
17 Unfemai ǵa Zozəfe və!
 Suzeelivə eğə nikə zinei.
 Mine felegəi ǵa ba, eğə wələwələ legəi,
 naati ka a da ziiti sigə la,
 é ti laavili, é li ga tiye zou ńela ga.
 Mine igiləgi ǵa é ga Efəlayime nuňusə waawaagəti,
 zoı ǵa é ga Manasee ná-nuňusə məinməingəti.

18 Zaňulən letegi, é җəni ma:
 Zaňulən, goozunə da-vədi loo vaiti su.
 Isakaal, dəun zei kpə da-zeğə ǵotaiti bu.

19 Wa nubus̄iti toli wa-đize ɬaađoozagi ma,
wa zalaḡaiti kula ga telebodai,
kpolodei ta ziļlavę jađaegi ta ɡe ga zabu,
wo naavolo mɔinmɔin səlɔo.

20 Gade letegi, é ɡeni ma:
Maamusei ɬa Ḡođo GALAGI v̄e, nii é zou wolai
veezu Gade v̄e.
Gade ɬa loofosu eđe zala zaai,
a da ná-sua zogai vali ga, é so kɔđoiti ma, é li
nɔunkalagi v̄o.
21 E yiimazegeni ga ma vaḡi,
v̄e ná makegai b̄e, kundiđi laamiizuvę Ɂana.
Tođa é loni nubus̄iti untuđo,
é telebodai zie, eđevelej GALA ge p̄o la,
é zoloo faa zəlegaiti ma, ti wogai Izelayele ná-faa
zu.

22 Dan letegi, é ɡeni ma:
Dan ɬa ga zala bokpagi,
nii é vilisu, é zeđe Basan yooi zu.

23 Nefetali letegi, é ɡeni ma:
Nefetali yiḡoa ga faaneei,
é Ḡođo GALAGI ná-tuyaiti p̄e səlɔoga.
Ná-zooi é seđezu ga nəno,
tođa zo folo ɬulazu, é li lekp̄ema nu yeezazuvę.

24 Aseel letegi, é ɡeni ma:
Aseel ɬa ga tuya nu, Zakəbe ná-doun zunuiti
saama.
Undaane ɡe b̄e ye, k̄eđelointi saama,
kɔđoi ɬa l̄o guloi wu.
25 Ná-taazuvę, səđoḡiti ta ɡe ga k̄olui ta k̄olu b̄oigi,

ná-kedeyai yε zea, sii ma voloi pε su.

26 Ee, Yesulun, GALA pokəjəma la ná!
Toja geegələgi botasu, é va é bə è va,
maayikivε, toja tonabiingiti su.

27 Gəođə GALAGI ḡa ga nu ləəfuzuue,
toja ga da-bəba nui ḡođə zooi ma.
Toja è zili nui bε è lugə,
é gε è ma: «Suwujaaleue!»

28 Naazu Izelayele zeini ziileigi zu,
Zakəbe ná-dointi ta-dəungi ḡa ḡulazu ga pagə yε,
zooi ná zu, vε moloi, é ga ɓeleegi, naa vənəsu ná,
leezən belei ná,
geezuuue da nədfai vaza ná ma.

29 Izelayele nuiti, wo undaaneevε! Beni ka ti wo
gəvele,
wɔi wo ga nuňuseiti ḡođə GALAGI ti ḡizogai?
Toja ga wa-đəođə zəpəgi, nii é vaazu é bə wo va.
Toja balaa ga bogə zəkpəi, nii wo pile sələəsu da.
Wo zili nuiti ta vaana wo və ga ńəđəmaayeii,
wa ḡəđəlo ta-ada gaagoozagiti kpein ma.

34

Moize zaa vai

1 Moize zəđeni Moaše nəməi zu, é lε Neebə
gizei ma, Pizega unmaue, Zeeliko letemauε. ḡođə
GALAGI zooi kpein dəenə la, é zo Galaade yooi zu,
eyesu é zeeli Dan taai ma,

2 Nəfetali yooiti, ta Efelayime ta Manasee, ta
Zuda yooi, é zei folo liizu vele bolodəi va,

3 ta lekpməauε nu yeezazuue yooi, ta Zeeliko
nəməi, taai nii dəo wuluiti ti su, é zeeli Səwaal.

4 Gəođo GALAGI ḡeni ma: «Zooi ḡana, gè minazegeni la, gè ḡona Abalaame ue, ta Izaake, ta Zakəbe, gè ḡe ti ma: <Nà feezu wo-mavofodaiti bε.› Gè dəevəe ga de, è ka ga ḡaazuue, kəle è la ləa ná pε.»

5 Miná ḡa Gəođo GALAGI ná-botigé nui Moize zaani ná, Moabe yooi zu, eጀevelei Gəođo GALAGI ná-devei ḡeni la.

6 Gəođo GALAGI maaǵuluni miná, nəmei zu, Moabe yooi zu, Beṭe-Peyəoł letemavə. Nu nəpe ge la ná-kabayegi ḡwəenə, eyəsu niizu.

7 Moize kona ungila puufelego (120) zələoni, sięgi zu é zaani la. Gaazu maa la ḡeni 6idini, ta la ḡeni gulani ná-zəbeı la.

8 Izelayeļe nuiti ti Moize ná-saa wələi woni folo vuusavagə (30) laawu, Moabe nəmei zu. Naa volu, gələi ta gaaneenəi é woni Moize ná-fai zu, naati gaabelani.

9 Nun ná-doun zunui Zozuwe laaveni ga ḡima yənvui, mazələo Moize yeelaani ma. E zo názu ma, Izelayeļe nuiti ti ǵoloni bε, ti zie é zoloo deveiti ma, niiti Gəođo GALAGI ti veeni Moize ya.

10 Kaipa, GALA goo wo nu la mə wuzegeni Izelayeļe nuiti saama ga Moize ḡevele, nii Gəođo GALAGI ḡeni kaazu ḡaazuni ta ḡaazu.

11 Nu nəpe ge la vokəđəga ma, poogiti ta maańele vaa wolaiti su, nii Gəođo GALAGI teveni ga é ti ḡe, Ezipete masagi Falagən ḡaazu ta ná-botigé nu wolaiti, ta ná-nubuseiti kpein,

12 ta zəbesu ḡeewoitiiti ti maayikiai, niiti Moize ti ḡeeenə Izelayeļe nuiti gaazu.

GALA SԵՎԵԻ
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2013 Pioneer Bible Translators

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeeddf